ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

5. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Cemal Gökhan OL
Faruk Gökalp YILMAZ
Hilal DEMİREZER
Mehtap POLAT
Murat AKPINAR
Ömer EVİN
Turan Sinan ÇELEBİ
Yasemin YABANSU

2. KİTAP

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 2022
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 9601

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Doç. Dr. Fatma TORUN
Doç. Dr. İbrahim TURAN
Dr. Öğr. Üyesi Hamide KILIÇ

Dil Uzmanı

Yaşar KAYA

Görsel Tasarımcı

Hakan ÖRS
Halil SEYDİOĞLU

Çoklu Ortam Tasarımcısı

Bünyamin TELLİ
Engin KARADOĞAN
Ercan YANDIMOĞLU
Kübra SELEK

Program Geliştirme Uzmanı

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Dr. Öğr. Üyesi Alperen YANDI

Rehberlik Uzmanı

Saliha GÜN

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8011-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.07.2024 tarih ve 110460159 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

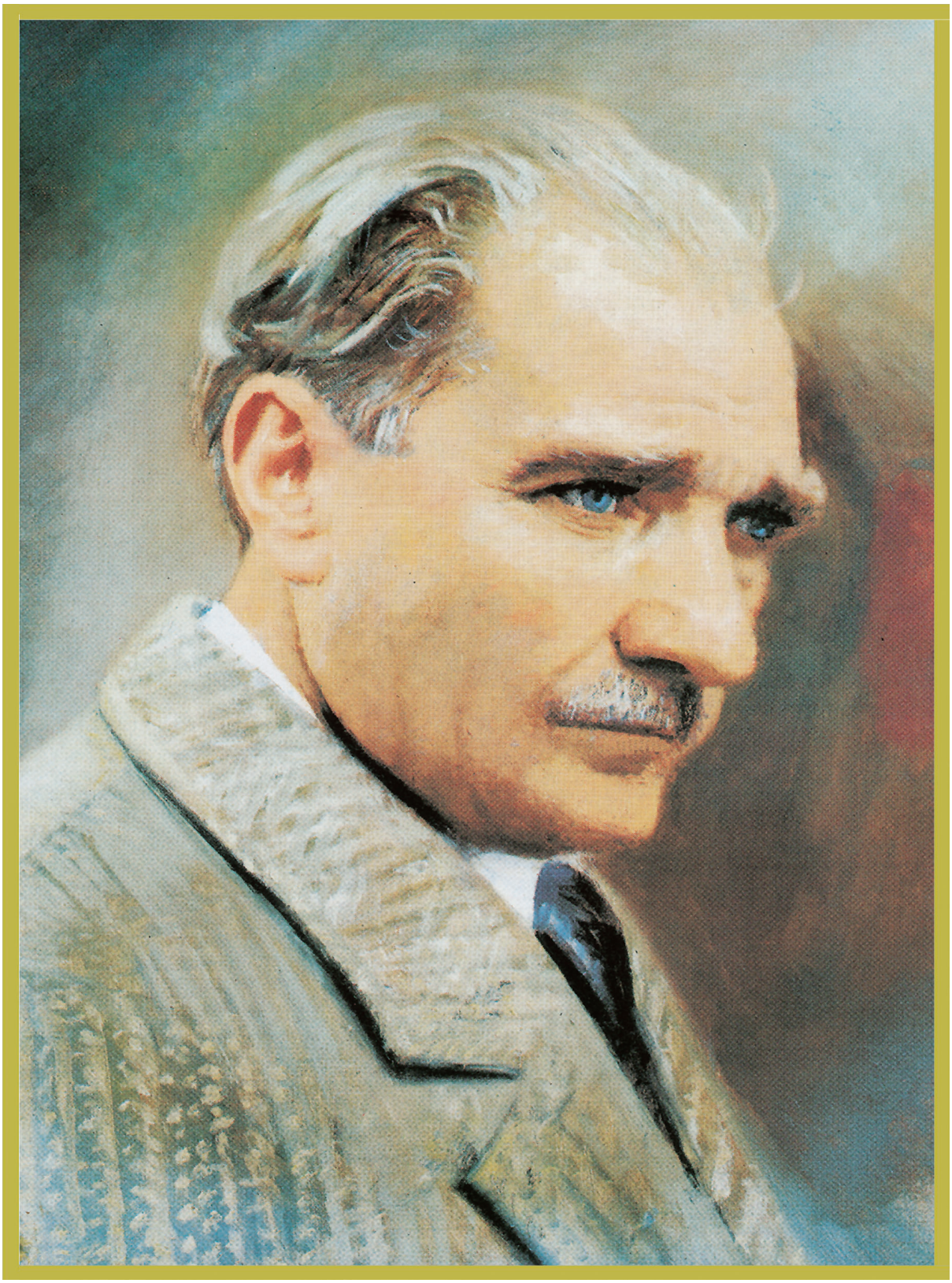
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

KİTABIMIZI TANIYALIM 8

DEMOKRASİ VE CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ 12
ETKİN VATANDAŞIN ÖZELLİKLERİ 24
TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ 34
SORUNLARIMIZIN ÇÖZÜMÜNDE KURUMLAR 50
4. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 61

HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

KAYNAKLARIMIZIN VERİMLİ KULLANIMI 68
BÜTÇEMİ PLANLIYORUM 85
İLİMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER 100
5. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 113

TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ 120
TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN BİLİNÇLİ KULLANIMI 130
6. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 143

SÖZLÜK 146
ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULARIN CEVAP ANAHTARLARI 185
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 149
KAYNAKÇA 147
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 185
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 150

KİTABIMIZI TANIYALIM

Bu kitap öğrenme alanlarından oluşmaktadır.

Her öğrenme alanı, o alana özgü bilgilerin yer aldığı bir kapak sayfası ile başlamaktadır.

Öğrenme alanı adı ve numarası

Alt konu başlıkları

Geliştirilmesi hedeflenen beceri ve tutumlar

Anahtar kavramlar

Öğrenme alanı özeti karekodu

4. Öğrenme alanı karekodu

DÜŞÜNELİM

Yeni öğrenilecek konuya temel olabilecek ön bilgi ve becerilerin değerlendiği bölümdür.

KEŞFEDELİM

Mevcut bilgi ve becerileri ile edinecekleri bilgi ve beceriler arasında bağlantı oluşturulan bölümdür.

ÖĞRENELİM

Konuya ilişkin bilgilerin etkileşimli olarak açıklandığı bölümdür.

UYGULAYALIM

Hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinliklerin ve performans görevlerinin yer aldığı bölümdür.

DEĞERLENDİRELİM

Öğrenme alanı kapsamındaki bilgi, becerilerin pekiştirilmesine yönelik değerlendirme soruları ve etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili ön değerlendirme sorularını ifade eder.

Ön öğrenmeler ile öğrenme alanı içeriği arasında köprü kuran soruları ifade eder.

Görsel kaynak, harita, genel ağ haberi ve metinler ile ilgili öğrencinin cevaplaması için hazırlanan soruları ifade eder.

Öğrenme yaşantılarında yer alan grup tartışmalarını ifade eder.

Konu ile ilgili haberleri ifade eder.

4. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

4 YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

KONULAR

- DEMOKRASİ VE CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ
- ETKİN VATANDAŞIN ÖZELLİKLERİ
- TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ
- SORUNLARIMIZIN ÇÖZÜMÜNDE KURUMLAR

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi çözümleyebileceksiniz.
- Etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımlarda bulunabileceksiniz.
- Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabileceksiniz.
- Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- cumhuriyet
- hukukun üstünlüğü
- etkin vatandaşlık
- demokrasi
- millî egemenlik
- katılım
- çoğulculuk

DÜŞÜNELİM

DEMOKRASİ VE CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ

"Cumhuriyet, demokrasi, vatandaşlık ile temel hak ve özgürlükler" kavramları hakkında bildiğiniz sözcükleri kullanarak kelime bulutlarını oluşturunuz.

CUMHURİYET

.....

.....

.....

.....

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

.....

.....

.....

.....

VATANDAŞLIK

.....

.....

.....

.....

DEMOKRASİ

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.1

KEŞFEDELİM

Sınıfta uyulacak kuralları belirlemek için aşağıdaki basamakları sırayla uygulayınız.

- Sınıf tahtasına "Sınıf Kuralları" başlığını yazınız.
- Uyulması gerektiğini düşündüğünüz sınıf kurallarını gerekçelerini söyledikten sonra tahtaya maddeler hâlinde yazınız (Bu aşamada düşüncelerinizi özgürce yazınız.).
- Bütün öğrenciler düşüncelerini tahtaya yazdıktan sonra maddeleri tek tek oylayınız.
- Sınıf çoğunluğunun oyunu alan maddeleri kural olarak belirleyiniz.
- Belirlenen kuralları ilgili alana yazınız. Ayrıca belirlenen kuralları renkli kartona da yazarak sınıf panosuna asınız.

Görsel 4.2

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- **Sınıf kurallarını yalnızca öğretmenleriniz veya birkaç arkadaşınız belirleseydi tepkiniz nasıl olurdu?**
- **Hafta sonu etkinlik planlaması yapılırken aile fertlerinin ortaklaşa karar alması neden önemlidir?**
- **Mahallenizde afet toplanma alanı belirlenecektir. Mahalle muhtarınız bu alanın belirlenmesinde hangi yöntemi uygularsa daha fazla insanın desteğini almış olur?**
- **Okulun bahçesine bir spor alanı yapılmak istenmektedir. Bu alanın hangi spor dallarına uygun olacağı yönünde karar verilecektir. Bu kararların alınmasında okuldaki öğrencilere fikirlerinin sorulması veya sorulmaması durumunda neler hissedersiniz?**

Görsel 4.3

Millî Mücadele'nin ardından ülkemizde Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde köklü yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerden biri de cumhuriyetin ilan edilmesidir. Cumhuriyetin ilanı, demokrasi açısından tarihimizdeki önemli kararlardan biridir. Bu nedenle Cumhuriyet Bayramı, resmî bayramlarımız arasında yerini almıştır. Her yıl 29 Ekim'de Cumhuriyet Bayramı'nı büyük bir coşku ve sevinçle kutlarız. Aşağıda bu kutlamalara örnek görseller yer almaktadır (Görsel 4.4).

Görsel 4.4

Aşağıdaki alana 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarınız ile ilgili görseller yapıştırınız veya kutlamalarınızı ifade eden kısa bir metin yazınız.

ÖĞRENELİM

Demokrasiye hayatımızın her alanında rastlayabiliriz. Evde kararlar alınırken aile fertlerinin fikrinin alınması, sınıf başkanı seçimlerinde sınıftaki öğrencilerin oy kullanması hayatımızdaki demokrasi uygulamalarına örnektir. Yine yerel yöneticilerin halkın oylarıyla belirlenmesi, halkın isteklerini dilekçe vererek yöneticilere iletmesi şehrinizde karşılaşabileceğiniz demokratik uygulamalar arasındadır.

Aşağıdaki genel ağ haberlerinde bu uygulamalara örnekler verilmiştir.

Sınıf başkanlığı seçimini demokrasi şölenine dönüştürdüler

"... Diyarbakır'daki bir ilkokulda yapılan sınıf başkanlığı seçimi genel seçimleri aratmadı. Bir hafta süren seçim sürecinde sınıfa oy sandığı kuruldu, koridorlara afişler asıldı, üzerinde aday fotoğraflarının yer aldığı oy pusulaları basıldı. Bazı adaylar öğrencilere pikniğe, sinemaya veya tiyatroya götürme vaadinde bazıları ise çeşitli ikramlarda bulunmayı vaat etti (Görsel 4.5)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

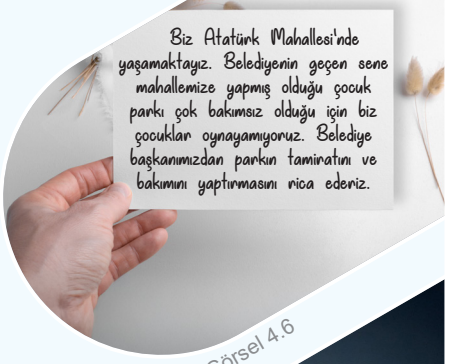

Görsel 4.5

Park bakımı için sosyal medyadan dilekçe gönderdiler

"... Burdur'da bir grup çocuk, mahallerindeki parkın bakım ve tamiratı için sosyal medya üzerinden belediye başkanına bir dilekçe yazdılar. (Görsel 4.6). Çocukların dilekçesini gören belediye başkanı kendi sosyal medya hesabından dilekçenin fotoğrafını 'Böyle bir dilekçe aldık ve gereğini yapıp çocuklarımızın hak ettiği oyun parkını onlara kazandırdık. Güle güle kullansınlar.' yorumuyla paylaştı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.6

Verilen haberlerde hangi hak ve özgürlüklerden bahsedilmiştir? Bu hak ve özgürlükleri korumak için neler yapardınız? Söyleyiniz.

31 Mart 2024 seçimlerinin kesin sonuçları açıklandı

"...Yüksek Seçim Kurulu (Görsel 4.7), 31 Mart Mahalli İdareler Genel Seçimi'ne ilişkin kesin sonuçları ilan etti. 30 büyükşehir belediye başkanı, 1363 belediye başkanı ve 50.336 muhtar halkın verdiği oylarla belirlendi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.7

Verilen örnekleri göz önünde bulundurarak evde, okulda ve yaşadığınız şehirde demokrasi ile ilişkilendirilebilecek davranış ve uygulamalara örnekler veriniz. Verilen örnekleri sınıf tahtasına yazınız.

Demokrasinin özgürlük, eşitlik, seçme ve seçilme hakkı, millî egemenlik, çoğulculuk, katılım ve hukukun üstünlüğünü gibi birtakım temel nitelikleri bulunmaktadır. Bu niteliklere uygun olarak temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu hak ve özgürlükler; dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, ülkedeki adalet anlayışının kuvvetlenmesine ve karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur.

Görsel 4.8

Demokratik devletlerde insanlar başkalarına zarar vermeden hak ve özgürlüklerini kullanırlar. Tüm vatandaşlar yasalar önünde eşit haklara sahiptir.

Demokratik ülkelerde millî egemenlik anlayışına göre yönetme gücü halka verilmiştir. Halk bu gücü seçme ve seçilme hakkından faydalanarak kullanmaktadır (Görsel 4.8). Çoğulculuk niteliğine göre ülke genelinde yapılan seçimlerde ya da yerel seçimlerde birden fazla parti ya da kişi yönetime aday olabilir. Seçimlerin sonucu ne olursa olsun farklı fikirlere saygı gösterilmelidir. Vatandaşlar demokrasinin katılım niteliğine uygun şekilde seçimlerde oy kullanarak, istek ve şikâyetleri için dilekçe vererek ya da sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılarak yönetimde söz sahibi olurlar.

Görsel 4.9

Ülkemizde hukukun üstünlüğü bulunmaktadır. Herkesin yasalara ve bağımsız mahkemelerin verdiği kararlara uyması gerekmektedir (Görsel 4.9).

16 ve 17. sayfalardaki haberleri ve görsel kaynakları inceleyiniz. Demokrasinin temel niteliklerinden hangileri ile ilişkili olduğunu ilgili alana yazınız.

HABER

T.C. İçişleri Bakanı: "Hukuk, insan hakları bizim vazgeçilmezimiz."

"... T.C. İçişleri Bakanı, katıldığı bir toplantıda demokrasi ve hukuk anlayışımızla ilgili çeşitli açıklamalarda bulundu. Bakan 'Demokratik devletlerde milletten daha güçlü bir irade yoktur. Biz hukuk devletiyiz, bu sebeple ülkemizde hukukun üstünlüğü vardır. Herkes eşittir ve hukukun aldığı kararlara uymak zorundadır. Temel insan hakları ile özgürlükler anayasa ve kanunlarımızca koruma altına alınmıştır. Bakanlığımız bu anlayışla çalışmaktadır.' dedi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

İlişkili olduğu temel nitelikler .....

.....

.....

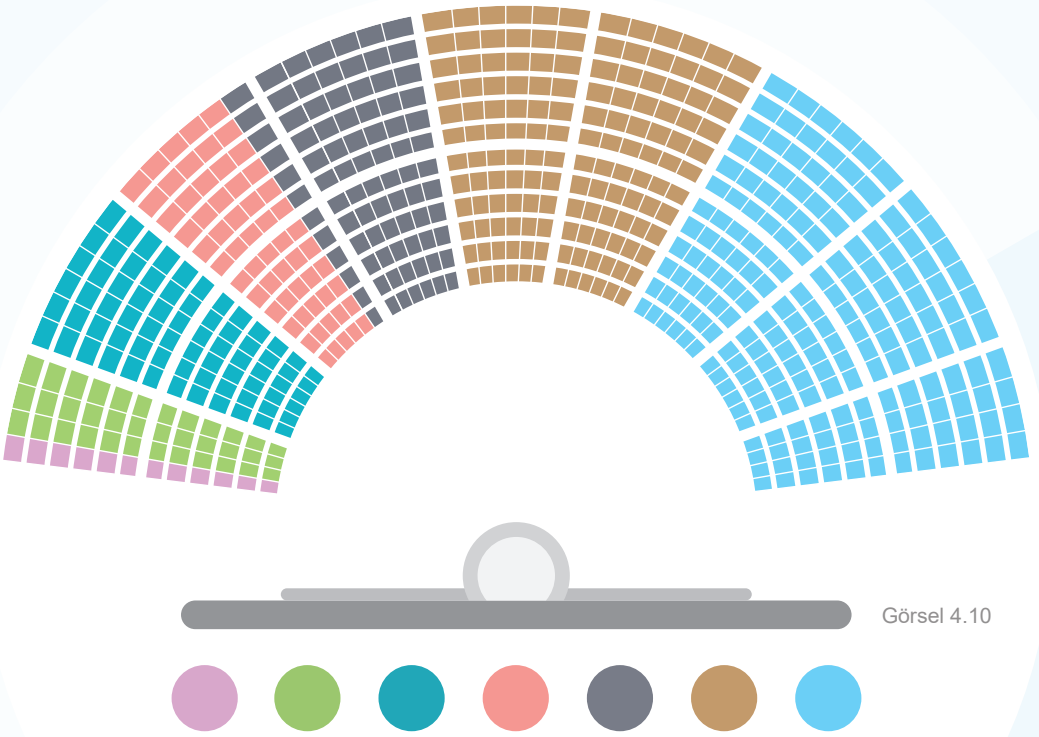
.....

.....

14 Mayıs seçimlerine göre TBMM'de 7 siyasi parti yer aldı

"... Yüksek Seçim Kurulunun açıkladığı sonuçlara göre TBMM'de yer alacak 600 milletvekili 53 milyon 993 bin 683 kişinin verdiği oylarla belirlendi. Açıklanan sonuçlara göre mecliste 7 siyasi parti, ülke yönetimine katılmaya hak kazandı. Siyasi partilerin milletvekili sayısındaki dağılım ise şöyle gerçekleşti (Görsel 4.10)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.10

(Renkler siyasi partileri temsil etmektedir.)

İlişkili olduğu temel nitelikler .....

.....

.....

.....

.....

Çevrenizde yaptığınız gözlemlere göre demokrasinin temel niteliklerine uygun birer örnek belirleyiniz ve örneklerinizi sınıf tahtasına yazınız.

Demokrasinin nitelikleri

Görsel 4.11

Yukarıda Cumhuriyetimize ait görseller verilmiştir (Görsel 4.11). Görsellere göre cumhuriyetin özellikleri neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin modern ve demokratik bir yönetim şekline sahip olmasını istemiştir. Bu amaçla birtakım yeniliklere öncülük etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması, saltanatın kaldırılması bu yeniliklere örneklerdir. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile demokrasimiz daha da güç kazanmıştır. 1930'lu yılların başlarında kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren kararlar alınmıştır. Böylelikle devlet yönetiminde kadın erkek eşitliği sağlanarak Türk kadını birçok ülkedeki kadınlardan önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte devlet başkanı olan cumhurbaşkanı seçimle iş başına geçmiştir. İlk cumhurbaşkanımız Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

Atatürk, farklı yer ve zamanlarda yaptığı konuşmalarda cumhuriyet hakkında şu ifadelerde bulunmuştur.

Kaynak

"Sebep ne olursa olsun vatandaşın derdine çare bulmak, yardım etmek ve destek olmak, Cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir."

"Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir."

"Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister."

atam.gov.tr

Verilen bilgiler ve Atatürk'ün sözlerine göre cumhuriyetin niteliklerini sıralayıp, gözlemlerinize dayanarak bu niteliklere örnekler veriniz.

Cumhuriyet ve demokrasi kavramları birbirine çok benzer olsalar da tam olarak aynı anlama gelmez.Demokrasi kavramına tarihte ilk olarak Antik Yunan'da rastlanmıştır (Görsel 4.12). Antik Yunancadaki "demos" (halk) ve "kratos" (egemenlik-güç) kelimelerinden demokrasi kavramı ortaya çıkmıştır. Zamanla demokrasi kavramı, halk egemenliği veya halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması olarak ifade edilmiştir. Ancak bu kavram sadece devlet yönetimi ile ilgili değildir. Aynı zamanda bir davranış ve yaşayış biçimidir. Başkalarının haklarına, özgürlüklerine, fikirlerine saygı duymak; insanları eşit ve değerli görmek demokratik davranışlar olarak ifade edilebilir. Bu davranışlara sahip kişiler de demokratik insanlar olarak nitelendirilebilir.

Görsel 4.12 Antik Yunan'da demokrasi (temsili)

"Cumhur" halk, büyük kalabalık anlamlarına gelir. Cumhuriyet ise gücünü halktan alan ve halkın yönetme yetkesine sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Bu yönetim biçiminde halk, seçtiği devlet başkanı ve milletvekilleri aracılığıyla bu yetkiyi kullanıp ülke yönetimine katılır. Devlet başkanı ve milletvekilleri kanunla belirlenen, belli aralıklarla yapılan seçimle ve belli bir süreliğine iş başına gelir. Halk yöneticilerinden memnun olmazsa seçimle bunları değiştirebilir.

Cumhuriyet yönetim biçiminde bir kişinin ya da grubun değil, tüm halkın çıkarları önemlidir. Bu yönüyle eşitlik, cumhuriyette çok önemli bir yere sahiptir. Herkes anayasaya ve yasalara uymak zorundadır. Cumhuriyetimizi kuran Mustafa Kemal Atatürk, demokrasi ile cumhuriyet arasındaki ilişkiyi şu sözleriyle ifade etmiştir:

"Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir."

"Demokrasinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını sağlayan hükümet şekli, cumhuriyettir."

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere demokrasi ve cumhuriyet birbirlerini tamamlayan kavramlardır.

Cumhuriyeti korumak ve yaşatmak başta yeni nesiller olmak üzere her Türk vatandaşının görevidir. Atatürk, TBMM'de okuduğu Nutuk adlı eserinin son sayfasındaki Gençliğe Hitabe'de bu konuya şu şekilde değinmiştir (Görsel 4.13):

"Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir…"

Görsel 4.13

? Vatansever ve millî bilince sahip bir birey, cumhuriyeti korumak ve yaşatmak için nasıl davranışlar sergilemelidir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Şu ana kadar edindiğiniz bilgilerden hareketle cumhuriyet ile ilgili istenen bilgileri aşağıdaki alanlara yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınız ile paylaşınız.

Tanımı

Özellikleri

CUMHURİYET

Uygun Olan Örnekler

Uygun Olmayan Örnekler

Demokrasi ve cumhuriyet arasındaki ilişki

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Kelime İlişkilendirme

Amacı: Demokrasi ile cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi belirleme

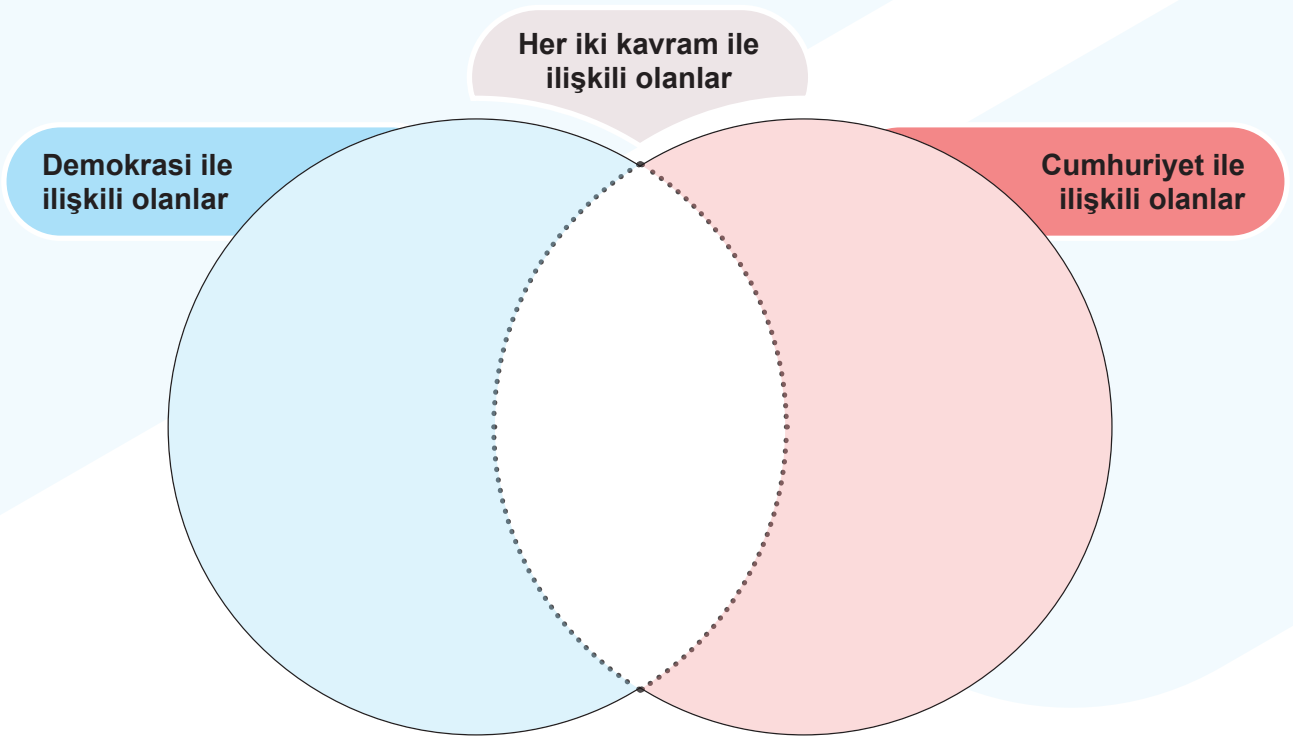
Beceri: Çözümleme

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Demokrasi ve cumhuriyet kavramları ile ilişkili aklınıza gelen kelimeleri aşağıdaki kartlara yazınız. Bazı kelimeleri her iki karta da yazabilirsiniz.
- Kartlara yazdığınız kelimeleri demokrasiyle ilişkili olanlar, cumhuriyetle ilişkili olanlar ve her iki kavramla ilişkili olanlar şeklinde aşağıdaki şemaya yazarak sınıflandırınız.

Demokrasi	Cumhuriyet

ETKİNLİK

Adı : Demokrasi ve Cumhuriyet

Amacı: Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi belirleme

Beceri: Çözümleme

Süre : 2 ders saati

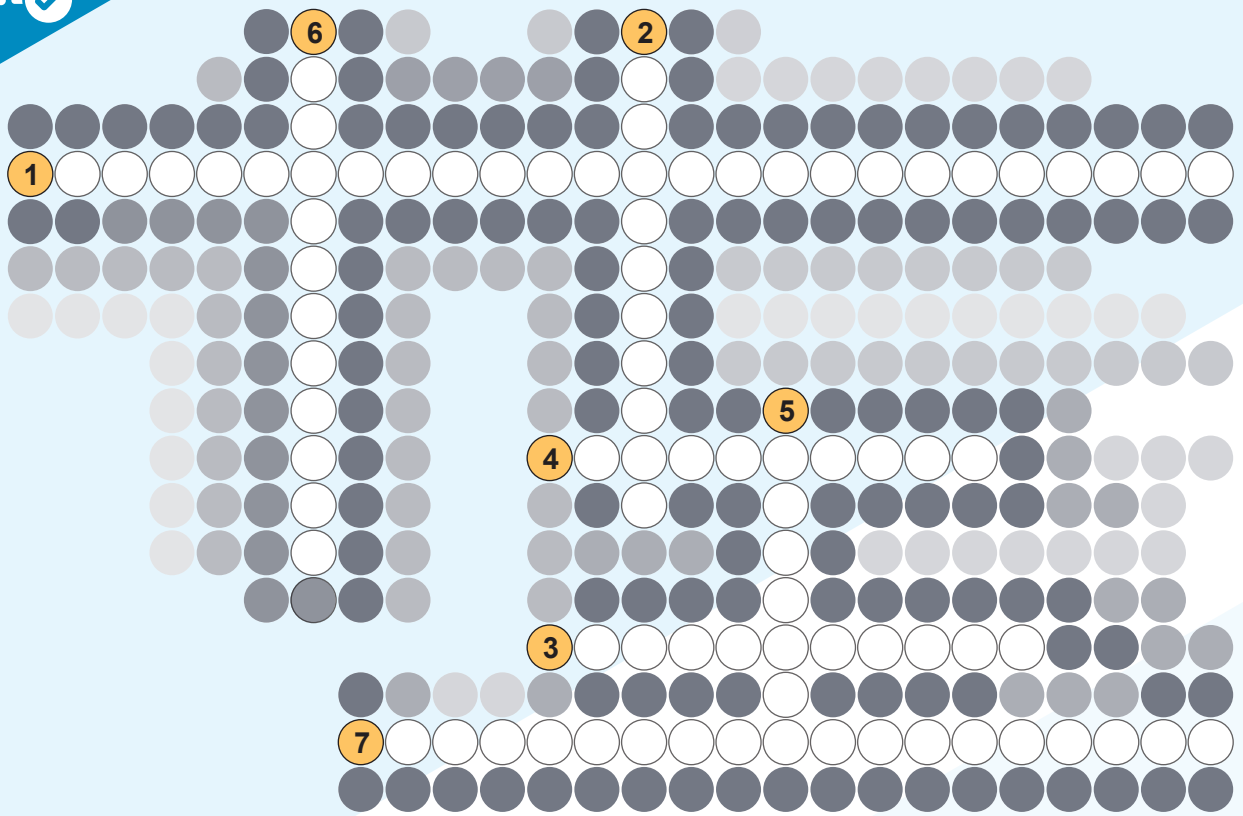
Yönerge:

- Demokrasi ile cumhuriyet kavramları arasındaki belirlediğiniz ilişkileri yansıtan bir afiş hazırlayınız.

Görsel 4.14

DEĞERLENDİRELİM

Yukarıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan meclisimizdir.
2. Milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı yönetim biçimidir.
3. Farklı fikirlerin önemsenmesinin gerekliliğini vurgulayan demokrasi ilkesidir.
4. Halkın yönetme gücüne sahip olması gerektiğini savunan yönetim anlayışıdır.
5. Halkın yönetimde ve toplumu ilgilendiren kararlarda söz sahibi olmasıdır.
6. Mecliste farklı fikirleri temsil eden siyasi topluluktur.
7. Ülkemizde adaleti sağlamakla görevli kuruluşlardır.

Bulmacanın cevap anahtarı

DÜŞÜNELİM

ETKİN VATANDAŞIN ÖZELLİKLERİ

Aşağıdaki örnek olayları okuyup görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Örnek Olay 1

Odanıza bir çalışma masası yaptırmak istiyorsunuz ve yakın çevrenizde iki marangoz vardır. Marangoz Lütfi Bey, masa yaparken bir tasarımcı ile çalışmakta ve ince hesaplar yaptıktan sonra masayı üretmektedir. Diğer marangoz Emre Bey ise masayı kendi tasarlayıp göz kararı ölçüm ile üretim yapmaktadır.

Görsel 4.15

Masanızı hangi marangoza yaptırırsınız?

Hangi marangoz etkin bir zanaatkâr olarak nitelendirilebilir? Sebebini söyleyiniz.

Örnek Olay 2

Kerem ve Çağan bisiklet kullanmayı seven iki arkadaştır. Kerem, bisiklet kullanmayı çok iyi bildiği için kask takmak istememektedir. Çağan ise kask takmadan bisiklet kullanmamaktadır ve bisiklet yolunu kullanmaya özen göstermektedir.

Görsel 4.16

Kerem ve Çağan'dan hangisinin etkin bir bisiklet kullanıcısı olduğu söylenebilir? Tartışınız.

Vatandaş, bir devletin yasalarla belirlenmiş hak ve sorumluluklara sahip olan üyesidir.

"Etkin vatandaş" kavramını nasıl tanımlarsınız? Sizce kimlere etkin vatandaş denir? Örnekler veriniz.

.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Sıra arkadaşınızla iki kişilik grup oluşturunuz.
- Aşağıda verilen örnek durum ve olayları okuyunuz.
- Etkin vatandaşların bu örnekler karşısında nasıl davranabileceğini aranızda tartışınız.
- Fikir birliğine vararak belirlediğiniz davranışları tablolara yazınız.
- Tablolara yazdığınız davranışları diğer arkadaşlarınızla karşılaştırınız.

Örnek 1

Suna, okulundaki kantin çalışanlarının eldiven kullanmadığını gözlemlemiştir.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Örnek 2

Sedat'ın babasının bir alışveriş sitesinden aldığı elektrikli süpürge bozuk çıkmıştır.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Örnek 3

Melike, mahallesindeki tarihî çeşmenin hasar aldığını fark etmiştir.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Verilen örnek olay ve durumlar karşısında sınıf olarak tartıştığınız ve belirlediğiniz etkin vatandaş davranışlarını sınıf tahtasına yazınız.

ÖĞRENELİM

Görsel 4.17

Vatanı veya vatanına ait hisleri aynı olan ya da bir ülkeye vatandaşlık bağıyla bağlı bulunan kişilere **vatandaş** denir.

Kaynak

- Vatandaşlık; dünyaya gelinen ülkeyi ve kişilerin hangi devlet veya millete bağlı olduklarını ifade eden kimlik olarak tanımlanmaktadır.
- Vatandaşlık okuryazarlığı, hak arama özgürlüklerini ve haklarını kullanabilme yeterliliklerini ifade eder.
- Vatandaşlık okuryazarlığı; vatandaşların topluma uyum sağlamalarını, bu konuda edindikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarına yansıtmalarını, karar alma süreçlerine dâhil olabilmelerini sağlar.
- Vatandaşlık okuryazarlığına sahip birey; toplumsal sorunlara duyarlı, siyasi ve hukuki konularda kendi yaşamını devam ettirebilecek kadar yeterli bilgiye sahip ve bu bilgiyi davranışlarla destekleyebilme becerisi bulunan kimsedir.

Önal, H. İ., & Alaca, E. (2017). s.93-124

Kaynakta verilen bilgilere göre vatandaşlık okuryazarlığına sahip birey özelliklerinden hangilerine sahipsiniz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Aybüke Öğretmen, öğrencilerine "etkin vatandaş olmanın toplumsal yaşamdaki önemi" konusu ile ilgili bir araştırma görevi vermiştir. Necmettin ve arkadaşları konuyla ilgili varsayımda bulunmakta zorlanmaktadırlar.

Görsel 4.18

Necmettin ve arkadaşlarının yerinde olsaydınız bu konuda hangi varsayımlarda bulunurdunuz? Söyleyiniz.

Verilen kaynakları inceleyerek etkin vatandaşların sergilediği özellikleri aşağıdaki tabloya listeleyiniz.

Haksızlığa uğradığını düşünen vatandaş verdiği hukuk mücadelelerini kazandı

"... İbrahim Bey, pek çok tüketicinin karşılaştığı ancak peşine düşmediği haksızlıklara karşı verdiği mücadelesiyle tanınıyor. Bilinçli ve etkin bir vatandaş olan İbrahim Bey, Tüketici Hakem Heyetine yaptığı başvuruların birçoğundan olumlu netice aldı. Hatalı ürün gönderildiği hâlde haksız yere alınan binlerce lirasının iade edilmesini sağladı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Samsun'da jandarma, kırsalda yaşayan öğrencilere trafik eğitimi veriyor

"... Geliştirilen proje kapsamında Samsun İl Jandarma Komutanlığı, sorumluluk bölgesindeki okullarda okuyan öğrencilere uygulamalı trafik güvenliği eğitimi vermeye başladı. Eğitimler, İlkadım Çocuk Trafik Eğitim Parkı'nda akülü araçlarla 4-12 yaş grubundaki çocuklara yapıldı. Eğitimlerde güvenli takip mesafesi, emniyet kemerinin önemi, trafik levhaları ve yol işaretlerinin anlamları öğretildi. Ayrıca trafik ışıklarında sürücü ve yayaların nasıl davranması gerektiği üzerinde duruldu. Projenin hedefi etkin bir vatandaş olarak trafik kurallarını bilen, kurallara uymayanları uyaran, araç sürücülerine ve yayalara saygılı bireyler yetiştirmek olarak açıklandı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

CİMER'e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) 2023'te 7 milyon 650 bin başvuru yapıldı

"... Vatandaşların dilekçe ve bilgi edinme haklarının kullanımını kolaylaştırmayı amaçlayan CİMER'e başvuru sayısı 2023'te yüzde 23 artışla 7 milyon 650 bine ulaştı.

CİMER'e istek, şikâyet, bilgi edinme, teşekkür, görüş ve öneri türlerinde başvuru yapılabilmektedir. Bu alanlarda 2023'teki başvuruların yüzde 98'i genel ağ üzerinden yapılırken yüzde 2'si posta ve şahsen müracaat yoluyla gerçekleşti..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Dedektif öğrenciler iyiliğin izini sürüyor

"... Kocaeli'deki bir ortaokulda uygulamaya alınan projeyle çocuklar, sosyal sorumluluk çalışmaları yaparak iyiliği ve yardımlaşmayı öğreniyor.

Proje kapsamında öğrencilerin aktif katılımları ile huzurevi ziyareti, görme engelli bireyler için kitap seslendirme gibi etkinlikler yapılıyor. Yürütülen projeyle öğrencilerin etkin bir vatandaş olarak çevresindeki sorunları fark etmeleri, sorunların çözümüne katkıda bulunmaları, ülkesine ve milletine faydalı bireyler olmaları hedefleniyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.19

Genç öğretmen, yarının büyüklerine çevre bilinci aşılıyor

"... Çocukluk hayali olan öğretmenlik mesleğini aşkla yapan Özlem Öğretmen, 'Çevre Dostu Okul' projesi kapsamında çocuklara çevre bilinci konusunda farkındalık kazandırıyor. Öğrencilerinin etkin birer vatandaş olmasını isteyen Özlem Öğretmen, öğrencilerine doğal ve kültürel varlıkların korunması gerektiğini yaptığı uygulamalarla aktarmaya çalışıyor. Bu kapsamda Özlem Öğretmen, öğrencileri ile birlikte okullarına hobi bahçesi ve geri dönüşüm malzemelerinden kütüphane kazandırdı. Ayrıca tasarladıkları atık su deposu ile yağmur sularını biriktirip okulun temiz su ihtiyacını, çatıya kurdukları güneş panelleriyle de elektrik ihtiyacını karşılıyorlar..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.20

ETKİN VATANDAŞLARIN ÖZELLİKLERİ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.21

Etkin vatandaşlık oyunu

2 **Aşağıdaki kartlarda yer alan tutum ve davranışlardan etkin vatandaşlık anlayışına uygun olanları " ✔ " ile işaretleyiniz. Bu davranışların topluma katkılarını sınıfta tartışınız, ulaştığınız sonuçları kartlara yazınız. Etkin vatandaşlığa uygun olmayan tutum ve davranışları sınıfta tartışıp neden uygun olmadıklarını ilgili kartlara yazınız.**

İthal ürünlerin her zaman daha kaliteli olduğunu düşünürüm.

.....

.....

.....

Sınıf başkanı seçiminde oyumu kullanırım.

.....

.....

.....

Alışverişlerimden sonra mutlaka fiş veya fatura alırım.

.....

.....

.....

Arkadaşlarım ile iş birliği içinde çalışırım.

.....

.....

.....

Sivil toplum kuruluşlarına üye olurum.

.....

.....

.....

Çevremdeki tarihî eserlerin ve doğal varlıkların korunmasına destek olurum.

.....

.....

.....

Satın aldığım ürünün son kullanma tarihinin geçmiş olduğunu fark ettiğimde ürünü iade ederim.

.....

.....

.....

Ailemde kararlar alınırken düşüncelerimi ifade etmeye çekinirim.

.....

.....

.....

Görsel 4.22

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Amacı: Etkin vatandaş olmanın toplum düzeni açısından önemini kavrama ve çıkarımda bulunma

Beceri: Çıkarım yapma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde kartlarda verilen toplumsal sorun örneklerini okuyunuz.
- Öğrenci listesindeki sıraya göre söz alınız.
- Kartlardaki örneklerden birini seçiniz.
- Etkin vatandaş ve etkin olmayan vatandaş olarak bu örnek durum veya olayda nasıl davranacağınızı empati yaparak söyleyiniz.
- Etkinlik sonunda vatandaşların sorumluluk değerine sahip olması ve topluma karşı görevlerini yerine getirmesinin toplumsal düzene nasıl katkıda bulunduğunu tartışınız.
- Etkinlik süreciniz kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Yaşadığınız ilde bir salgın hastalık ortaya çıkmıştır. İl genelinde karantina uygulanmasına karar verilmiştir. Ailenizin bazı üyeleri karantinaya uyma konusunda kararsız kalmışlardır.

Sosyal medyada görülen bir şaka, çocuklar ve gençler arasında yayılmaya başlamıştır. Ancak yapılan bu şaka gençlerin fiziki yaralanmalar yaşamasına, hatta hayati tehlikenin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Yaşadığınız çevrede okuma yazma bilmeyen büyükleriniz bulunmaktadır. Bireysel çabalarınız, bu kişilerin okuma yazma bilmesine yeterli olmamıştır.

Mahallenizde marketler zincirinin bir şubesi bulunmaktadır. Bu markette bazı ürünlerin raf fiyatları ile ödeme noktasında ortaya çıkan fiyatlar farklılık göstermektedir. Bu durumun marketin diğer şubelerinde de yaşandığını haberlerden öğrenmişsinizdir.

Yaşadığımız şehir son yıllarda çok göç aldı ve hızla büyüdü. Yerleşme alanlarının genişlemesi sebebiyle sanayi tesisleri yerleşim alanlarının içinde kaldı. Tesislerden kaynaklanan hava ve ses kirliliği, sağlık sorunlarının artmasına sebep olmaya başladı.

Çevrenizdeki yol kenarlarına belediye ve trafik ekiplerince bisiklet yolları yapılmıştır. Ancak park edecek yer bulamayan komşularınız araçlarını bisiklet yollarına park etmektedir. Bu durum bisiklet sürücülerinin kaza yapma ihtimalini artırmaktadır.

Gelecek Derse Hazırlık

Bir adet renkli fon kâğıdı ve keçe uçlu kalem getiriniz.

Kontrol listesi

ETKİNLİK

Adı : Etkin Vatandaş

Amacı: Etkin vatandaş olmanın önemini toplumsal düzen açısından değerlendirme

Beceri: Çıkarım yapma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Aşağıdaki tabloyu etkinliğin adımlarına göre doldurunuz.
- Etkinliğe sınıf listesindeki sıraya göre katılınız.
- Gözlemlediğiniz bireysel veya toplumsal sorunu aşağıdaki ilgili kutucuğa ve sınıf tahtasına yazınız.
- Sınıf tahtasına yazılan sorunları okuyunuz ve etkin bir vatandaş olarak bu sorunları nasıl çözebileceğinizi tartışınız ve çözüm önerilerinizi ilgili alana yazınız.
- Etkin vatandaş davranışlarının toplum düzenine etkisine yönelik tahminlerde bulununuz. Bulunduğunuz tahminleri ilgili kutucuğa yazınız ve sınıf tahtasına listeleyiniz. Tahminlerinizi sınıfça tartışınız.
- Seçtiğiniz toplumsal sorun örneği üzerinden, etkin vatandaşlık ile toplumsal düzen arasındaki ilişkiye dair kişisel çıkarımlarda bulununuz. Yaptığınız çıkarımlara göre bir slogan oluşturunuz.
- Sloganlarınızı aşağıdaki alan ve renkli fon kâğıdına yazarak renkli fon kâğıdını sınıf panosuna asınız.

Gözlemlediğim bireysel veya toplumsal sorun	....
Etkin bir vatandaş olarak soruna çözüm önerim	....
Etkin vatandaş davranışlarının toplumsal düzene etkisine yönelik tahminlerim	....
Oluşturduğum slogan	....

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki tabloyu uygun ifadelerle tamamlayınız ve soruyu cevaplayınız.

Çevrenizde gözlemlediğiniz etkin vatandaşlara örnekler veriniz.	....
Bu kişilerin etkin vatandaşlığa uygun tutum ve davranışlarına örnekler veriniz.	....
Yazdığınız tutum ve davranışların toplumsal düzene katkılarına örnekler veriniz.	....

? Bir toplumda etkin vatandaş sayısının az olması toplumsal düzeni nasıl etkileyebilir? Sınıfta tartışınız ve çıkarımlarınızı aşağıya yazınız.

Aşağıdaki form, etkin vatandaşlara ait tutum ve davranışlara ne kadar sahip olduğunuzu değerlendirmeniz için hazırlanmıştır. Buna göre size uygun seçeneği "✔" ile işaretleyiniz.

Ölçütler	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
Haklarımı bilir ve savunurum.			
Sorumluluklarımın farkında olurum ve sorumluluklarıma uygun davranırım.			
Başkalarının haklarına saygılı olurum.			
Yaşadığım sorunları hak ve sorumluluklarım çerçevesinde çözmeye çalışırım.			
Toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunurum.			
Toplumsal sorunların çözümünde yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösteririm.			
Çevre ve ülkeme karşı kendimi sorumlu kabul ederim.			
Bireysel ve toplumsal farklılıklara saygı duyarım.			
Çevremde alınan kararlarda fikrimi özgürce dile getiririm.			
Toplumsal düzen kurallarını ve bu kuralların önemini bilirim.			
Toplumsal düzen kurallarına uyarım.			
Çevremdekileri toplumsal düzen kurallarına uymaya teşvik ederim.			

DÜŞÜNELİM

TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Görsel 4.23

Görselde hangi haklardan bahsedilmektedir?

Görselde bahsedilen haklardan başka hangi temel hak ve sorumluluklarınız bulunmaktadır? Söyleyiniz.

KEŞFEDELİM

Görsel 4.24

Görsellerdeki ortamlarda sorumluluklarınız nelerdir? Söyleyiniz.

Sorumluluklarınızı yerine getirmediğinizde ne gibi sorunlarla karşılaşabilirsiniz? Tartışınız.

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde altı öğrenci seçiniz.
- Öğretmeninizin belirleyip bir kâğıda yazdığı temel hakkı anlatıcı öğrenciye veriniz.
- Seçilen öğrencilerin "sessiz sinema" oyunu ile belirlenen temel hakları anlatmasını isteyiniz.
- Anlatım sırasında arkadaşızın anlattığı temel hakkı tahmin ediniz.
- Anlatım sırasında söz alan arkadaşlarınızın düşüncelerine saygı gösteriniz.

Metni okuyunuz. Salgın dönemiyle ilgili verilen bilgileri ve geçmiş yaşantılarınızı dikkate alarak tabloda istenen bilgileri yazınız.

Dünyayı etkileyen bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkan COVID-19 (KOVİT-19) salgını, bireysel ve sosyal hayatımız üzerinde ani ve beklenmedik etkiler oluşturmuştur. COVID-19 salgını sürecinde uluslararası uçak seferleri iptal edilmiş, ülkelere giriş ve çıkışlar sınırlandırılmıştır. Aile ve akraba ziyaretleri gibi sosyal ilişkiler uzaktan yürütülmüştür. Bu durum, sosyal yaşamın kısıtlanmasına neden olmuştur. Örneğin misafirliğe gitme, arkadaşlarla buluşma gibi etkinlikler azalmış, toplantı ve konferanslar genel ağ üzerinden yapılmıştır. Ülkemizde okulların kapanmasıyla öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim EBA (Eğitim Bilişim Ağı) üzerinden yapılan uzaktan eğitim ile sağlanmıştır. Herkesin evlere kapandığı bu süreçte genel ağ ve sosyal medyada geçirilen süre artmıştır. İş yerleri devlet tarafından desteklenmiş ve bazı iş yerleri de genel ağ üzerinden müşterilerine hizmet vermiştir.

Salgın döneminde kullanabildiğim haklarım	....
Salgın döneminde kullanamadığım haklarım	....
Salgın döneminde yerine getirdiğim sorumluluklarım	....
Salgın döneminde yerine getiremediğim sorumluluklarım	....

ÖĞRENELİM

Görsel 4.25

Toplum hâlinde yaşamak bir düzen gerektirir. Düzenin sağlanması ve sürdürülmesi, kurallar çerçevesinde kişilere sorumluluklar yükler (Görsel 4.25). Yani toplum hâlinde yaşadığımız için başına buyruk hareket edemeyiz. Haklarımızı kullanırken başkalarının haklarını dikkate almamanın veya sorumluluklarımızı yerine getirmemenin hem kendi hayatımızı hem de başkalarının hayatını nasıl etkileyeceğine yönelik bilince sahip olmamız gerekir. **Hak**, bir özgürlüğün sağlanması için kişiye anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilerdir. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak, kişinin kendi iradesi ve düşüncesine dayanarak karar vermesi durumuna da **özgürlük** denir. **Sorumluluk** ise kişinin kendine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken yükümlülüklerini zamanında gerçekleştirmesidir.

Görsel 4.26

Temel insan hak ve özgürlükleri, doğuştan sahip olduğumuz haklardır. Haklarımızdan vazgeçemeyiz ve haklarımızı devredemeyiz. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 12. maddesinde "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder (Görsel 4.26)." olarak ifade edilmiştir.

"Haklarımızdan vazgeçemeyiz ve haklarımızı devredemeyiz." cümlesi ile anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

Görsel 4.27

Temel insan hak ve özgürlükleri, anayasa ve yasalarla güvence altına alınmıştır. Bu yönüyle temel insan hak ve özgürlükleri korunmasında en etkili güç devlettir. Temel insan hak ve özgürlüklerinin devlet tarafından anayasa ile koruma altına alındığı toplumlarda bireyler kendini daha güvende hisseder. Hak ve özgürlüklerimizin ihlali ile ilgili bir sorunla karşılaştığımızda demokratik haklarımızı kullanıp, gerekli kurumlara başvurarak veya görevli kişilerle iletişime geçerek sorunların üstesinden gelebiliriz (Görsel 4.27).

Temel insan hak ve özgürlüklerinin devlet tarafından anayasa ve yasalarla koruma altına alınmadığı toplumlarda ne gibi sorunlar yaşanabilir? Tartışınız.

Görsel 4.28

Görselleri hangi temel insan hakları ile ilişkilendirebilirsiniz? Aşağıdaki tabloda "✔" ile işaretleyiniz.

Kişi hürriyeti ve güvenliği	○
Beslenme hakkı	○
Yerleşme ve seyahat hürriyeti	○
Sağlık hakkı	○
Düşünce ve kanaat hürriyeti	○
Haberleşme hürriyeti	○

Temel insan hak ve sorumlulukları ile ilgili haberleri, görselleri ve örnek olayı inceleyiniz.

İngiltere'de monarşi karşıtlarının gözaltına alınması ülkede tartışmalara yol açtı

"... Kraliçe II. Elizabeth'i (Elizabet) anma etkinliklerinde protesto gösterisi düzenleyen bir dizi monarşi karşıtı gözaltına alındı. Gözaltına alınma, sosyal medyada tartışmalara yol açtı. Bu durum insan hakları eylemcileri, siyasetçiler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da eleştirildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

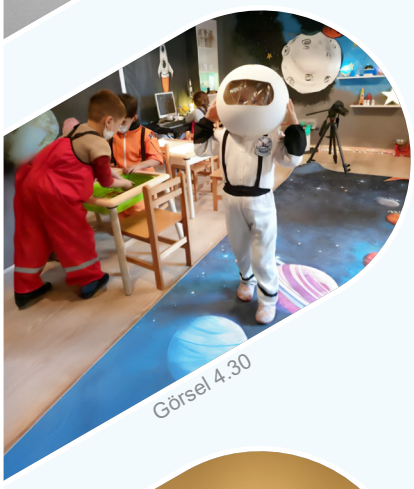

Görsel 4.29

Karadeniz'de ambulans helikopter ile 9 ayda 198 hasta taşındı

"... T.C. Sağlık Bakanlığının hava ambulans hizmeti kapsamında Trabzon'da konuşlu helikopter ile 2023 Ocak-Eylül döneminde 198 hasta sağlık merkezlerine taşındı. Hastayı en yakın sağlık kuruluşuna ulaştırırken ihtiyaç duyulabilecek her türlü tıbbi cihaza sahip ambulans helikopter ile 2008'den itibaren Trabzon'un yanı sıra Gümüşhane, Giresun, Rize ve Artvin'e de hizmet veriliyor. Yaylalardaki acil hastalar da bölgenin zorlu coğrafi koşullarına rağmen ambulans helikopter ile sağlık merkezlerine ulaştırılıyor (Görsel 4.29)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.30

Miniklerin hayallerini geliştirmek için bilim ve sanat sınıfı kurdu

"... Osmaniye'nin Karakuyu köyünde görev yapan Rümeysa Öğretmen'in oluşturduğu sınıfta öğrenciler teleskop ve mikroskopla gözlem yapıyor, müzik aletleriyle notaları öğreniyor, tuvallere resim çiziyorlar (Görsel 4.30)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.31

Özel gereksinimli Çağrı'nın evde eğitim mutluluğu

"... T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca uygulanan 'Evde Eğitim' hizmeti ile öğretmenler, çeşitli nedenlerle okula gidemeyen öğrencilere öğrencilerin evlerinde ders veriyor. Bu hizmetten yararlanan özel gereksinimli Çağrı, sınıf hâline getirilen odasında her gün evine gelen öğretmenlerinin anlattığı dersleri dinleyerek eğitimini sürdürüyor (Görsel 4.31)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.32

8 ilde 11 köy ve 2 mahalle yeni tip koronavirüse karşı karantinaya alındı

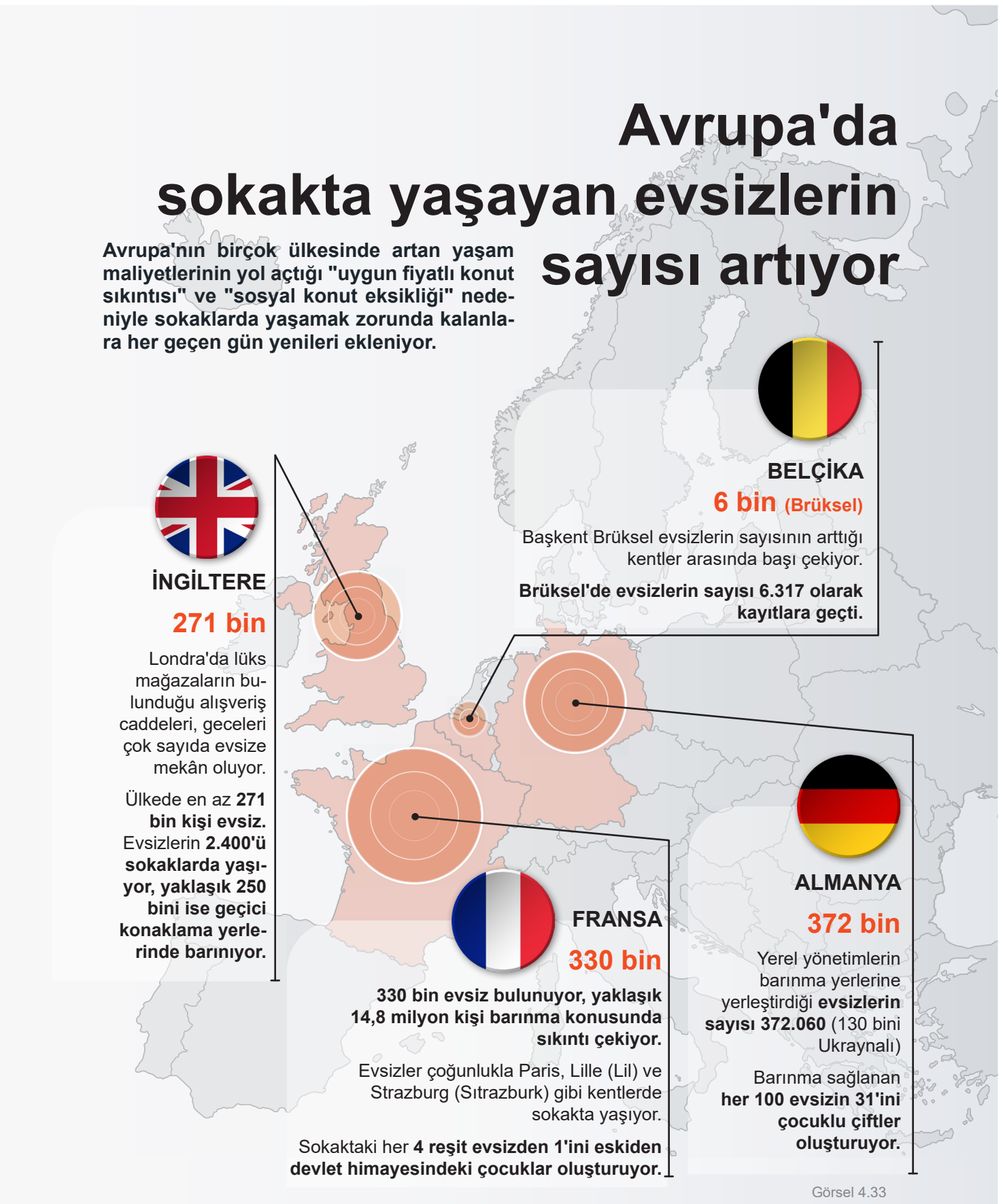
"... Yeni tip koronavirüs tedbirleri kapsamında Sivas, Yozgat, Çanakkale, Gümüşhane, Giresun, Çankırı ve Kütahya'da 11 köy, Malatya'da ise 2 mahalle karantinaya alındı (Görsel 4.32). Yetkililerin yaptığı açıklamada 'Şehir dışından çok fazla insan ağırladık, koronavirüs salgınının yayılarak vatandaşlarımızın hayatını tehdit etmesini engellemek amacıyla karantina kararı alınmıştır.' ifadeleri yer aldı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Habere göre sağlık hakkının korunması için hangi temel insan hakkı kısıtlanmıştır? Söyleyiniz.

Avrupa'da sokakta yaşayan evsizlerin sayısı artıyor

Avrupa'nın birçok ülkesinde artan yaşam maliyetlerinin yol açtığı "uygun fiyatlı konut sıkıntısı" ve "sosyal konut eksikliği" nedeniyle sokaklarda yaşamak zorunda kalanlara her geçen gün yenileri ekleniyor.

İNGİLTERE

271 bin

Londra'da lüks mağazaların bulunduğu alışveriş caddeleri, geceleri çok sayıda evsize mekân oluyor.

Ülkede en az **271 bin kişi evsiz.** Evsizlerin **2.400'ü sokaklarda yaşıyor, yaklaşık 250 bini ise geçici konaklama yerlerinde barınıyor.**

BELÇİKA

6 bin (Brüksel)

Başkent Brüksel evsizlerin sayısının arttığı kentler arasında başı çekiyor.

Brüksel'de evsizlerin sayısı 6.317 olarak kayıtlara geçti.

FRANSA

330 bin

330 bin evsiz bulunuyor, yaklaşık 14,8 milyon kişi barınma konusunda sıkıntı çekiyor.

Evsizler çoğunlukla Paris, Lille (Lil) ve Strazburg (Sıtrazburk) gibi kentlerde sokakta yaşıyor.

Sokaktaki her **4 reşit evsizden 1'ini eskiden devlet himayesindeki çocuklar oluşturuyor.**

ALMANYA

372 bin

Yerel yönetimlerin barınma yerlerine yerleştirdiği **evsizlerin sayısı 372.060** (130 bini Ukraynalı)

Barınma sağlanan **her 100 evsizin 31'ini çocuklu çiftler oluşturuyor.**

Görsel 4.33

? **Bilgi görselinde verilenlere göre Avrupa'da yaşayan birçok insan hangi temel hakkından faydalanamamıştır?**

Bilgi görselindeki ülkelerden birinde yönetici olsaydınız yaşanan soruna nasıl bir çözüm üretirdiniz?

Görsel 4.34

İsrail saldırıları altındaki Gazze'de çocuklar yaşanan gıda kıtlığını protesto etti

"... Gazze sokaklarında toplanan çocuklar, 'Ekmek benim hayalim oldu!', 'Yaşamak bizim de hakkımız!' yazılı pankartlar açtı (Görsel 4.34). Ellerindeki kaşıklarla boş tencerelere vuran küçük çocuklar, Gazze'deki saldırıları kınayan ve iyi bir yaşam talebini dile getiren çeşitli sloganlar attı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.35

Hollanda'da Uygur Türklerinin protestosu

"... Hollanda'nın başkenti Amsterdam'da, Uygur Türklerine yönelik insan hakları ihlalleri protesto edildi (Görsel 4.35). Gösteride yapılan konuşmalarda Uygur Türklerine uygulanan baskıcı politikalar ve dünya devletlerinin bu konuya duyarsız kalmaları eleştirildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.36

İsveç'te İsrail'in ateşkes ihlali protesto edildi

...İsveç'te İsrail'in Gazze'ye yönelik devam eden saldırılarına karşı protesto düzenlendi (Görsel 4.36). Çok sayıda sivil toplum kuruluşunun çağrısıyla Odenplan (Odinplen) Meydanı'nda toplanan yüzlerce kişi, İsrail ordusunun 10 Ekim'de sağlanan ateşkesi ihlal ederek Gazze'ye hava saldırıları düzenlemesine ve Gazze'ye yapılacak insani yardımları engellemesine tepki gösterdi. İsrail'in ateşkes ihlali onlarca insanın yaşamını kaybetmesine neden oluyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haberlerde verilen insan hakları ihlallerinin protesto edilmesini sorumluluk duygusu ile ilişkilendirerek tartışınız.

Temel insan hak ve sorumlulukları ile ilgili örnek olay, görsel ve haberleri incelediniz. İncelemelerinizden hareketle temel insan hak ve sorumluluklarının önemine ilişkin merak ettiğiniz konuları belirleyiniz. Verilen örnekten yola çıkarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Temel İnsan Hakkı		
Eğitim hakkı	.....	.....
Sorumluluğu		
Ödevleri zamanında yapmak Okulda işlenen konuları tekrar etmek Okul kurallarına uymak	.....	.....
Nasıl Korurum?		
Engellenme durumunda ilgili kurumlara başvurmak	.....	.....
Merak Ettiğiniz Konu		
.....	.....	.....

Tabloda merak ettiğiniz konulardan yola çıkıp, temel insan hak ve sorumluluklarına yönelik 5N1K (ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl, kim) tekniğini kullanarak konuya ilişkin örneklerde olduğu gibi sorular hazırlayınız.

(Ne?): İnsanların **ne** gibi temel insan hak ve sorumlulukları vardır?

.....

.....

.....

(Nerede?): .....

.....

.....

.....

(Ne zaman?): .....

.....

.....

.....

(Neden?): .....

.....

.....

.....

(Nasıl?): .....

.....

.....

.....

(Kim?): .....

.....

.....

.....

Görsel 4.37

Sayfa 43, 44, 45 ve 46'da verilen T.C. Anayasası, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kaynaklarından faydalanarak 5N1K tekniği ile hazırladığınız soruların cevaplarını bulunuz. Topladığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

Görsel 4.38

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 3

Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 6

Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

T.C. Anayasası

Madde 17

Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Görsel 4.39

T.C. Anayasası

Madde 27

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 31

Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 27

Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.

Görsel 4.40

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 23

Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

T.C. Anayasası

Madde 50

Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 32

Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

Görsel 4.41

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 18

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar.

T.C. Anayasası

Madde 25

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Görsel 4.42

T.C. Anayasası

Madde 56

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 24

Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar.

Görsel 4.43

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 26

Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 28

Taraf Devletler, ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hâle getirirler.

T.C. Anayasası

Madde 42

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Görsel 4.44

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

T.C. Anayasası

Madde 22

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Görsel 4.45

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 13

Herkesin, her devletin sınırları içinde seyahat ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.

T.C. Anayasası

Madde 23

Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Görsel 4.46

Arkadaşlarım, bugün doğum günüm için güzel bir sürpriz yaptı. Benim için bestelediklerı şarkıyı gece boyunca birlikte söyledik. Çok eğlendik (Görsel 4.46).

Görsel 4.47

Yarın çok önemli bir sınavım var. Üst kattan gelen müzik sesi, derse odaklanmamı olumsuz etkiliyor. Sınavdan düşük bir not almak istemiyorum (Görsel 4.47).

Görseller ve konuşma metinlerinden yola çıkarak "hak ve özgürlüklerden yararlanırken diğer insanların haklarının gözetilmesi gerektiği" ifadesini tartışınız.

Temel insan hak ve özgürlükleri

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Temel Hak ve Sorumluluklarım

Amacı: Temel insan hak ve sorumluluklarının önemine yönelik çıkarım yapma

Beceri: Sosyal katılım / Sorgulama

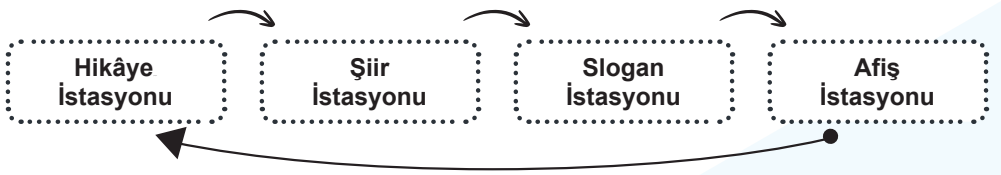
Süre : 2 ders saati

Malzemeler: İnsan hakları ile ilgili bilimsel kaynaklar, A4 kâğıdı, boya kalemleri

Yönerge:

- Verilen yazılı, görsel ve dijital kaynaklardan öğrendiğiniz temel insan hak ve sorumluluklarının önemine yönelik bilgileri sınıf arkadaşlarınıza sununuz.
- Sunumlar sırasında verilen bilgileri tartışarak ve öğretmeninizin geri bildirimlerini alarak doğruluğunu sağlayınız.
- Öğretmeninizin rehberliğinde afiş, şiir, slogan ve hikâye adlı istasyon grupları oluşturunuz.
- Her grup için istasyon şefi seçiniz ve grupların istasyonlarda çalışma süresini belirleyiniz.
- Çalışma süresi bitince, istasyon şefleri hariç diğer grup üyelerinin başka bir istasyona geçip yer değiştirmesini sağlayınız.
- Gruplarda, edindiğiniz bilgilere dayanarak temel insan hak ve sorumluluklarının önemine yönelik çıkarımlarda bulununuz.
- İstasyonda yarım kalan çalışmaları tamamlayıp ortaya çıkan ürünleri yazılı ve görsel olarak sınıfa sununuz.
- Sunumlarınız kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Kontrol listesi

ÇIKIŞ KARTI

3 2 1

Bugün Öğrendiğim Üç Şey

- .....
- .....
- .....

Merak Ettiğim İki Şey

- .....
- .....

Sormak İstediğim Bir Şey

- .....

DEĞERLENDİRELİM

Temel hak ve özgürlüklerimizin verildiği bilgi görselinde boş bırakılan yerleri örneklerden yola çıkarak doldurunuz.

Görsel 4.48

Aşağıdaki boşlukları hak ve sorumluluklarımız çerçevesinde uygun ifadelerle doldurunuz.

Haklarım	Sorumluluklarım
Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla açıklama ve yayma hakkına sahiptir.	....
....	Okul kurallarına uyarak düzenli ders çalışmalıyım.
....	Hastalandığımda doktorun verdiği ilaçları zamanında kullanmalıyım.
Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.	....

Madde 17: Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 20: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Madde 23: Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Madde 25: Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Madde 42: Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

T. C. Anayasası maddeleri kişilerin hangi temel insan haklarını korumaktadır? Yazınız.

Madde 17: .....

Madde 20: .....

Madde 23: .....

Madde 25: .....

Madde 42: .....

T.C. Anayasası maddeleriyle ilgili olan temel insan haklarının önemi nedir? Yazınız.

Madde 17 .....

Madde 20 .....

Madde 23 .....

Madde 25 .....

Madde 42 .....

Gelecek Derse Hazırlık

Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumları belirleyiniz. Belirlediğiniz kurumlar hakkında bilgi toplayınız.

DÜŞÜNELİM

SORUNLARIMIZIN ÇÖZÜMÜNDE KURUMLAR

Aşağıdaki örnek olayları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 4.49

Örnek Olay 1

Büşra, okula giderken evinin sokağındaki merdivenleri kullanmak zorundadır (Görsel 4.49). Ancak merdivenlerdeki engelli rampası kullanıma uygun yapılmamıştır. Büşra, birinden yardım almadan rampayı çıkamamaktadır.

Görsel 4.50

Örnek Olay 2

Miray'ın ablası, okuldan gelirken fabrika atıklarının dereye karıştığını fark etti (Görsel 4.50). Derenin rengi çok değişmişti. Derede yaşayan canlıların suyun kirlenmesinden etkileneceğini düşünüyordu. Bu duruma çok üzüldü ve gördüklerini Miray'a anlattı.

Örnek olaylarda olduğu gibi çevrenizde sizi ve toplumu ilgilendiren ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Örnekler veriniz.

Karşılaştığınız bu sorunları çözmek için neler yapabilirsiniz? Yazınız.

	Sorunlar	Çözüm Önerileri
1.	....	....
2.	....	....
3.	....	....

KEŞFEDELİM

Sınıf, okul, mahalle veya yolda yürürken, seyahat ederken, tatil yaparken bugüne kadar hangi sorunlarla karşılaştınız? Örnekler veriniz.

Bu sorunları çözmek için kimlere veya hangi kurumlara başvuru yapabilirsiniz? Tartışınız.

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Aşağıda verilen örnek olayı okuyunuz.

Örnek Olay 3

Ferhat'ın yaşadığı ilçede geçen yıl bir fabrika yapılmıştır. Fabrika yapıldıktan sonra ilçede çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Çevre bilincine sahip olan Ferhat, bu sorunun çözümü için harekete geçmek istemektedir.

- Ferhat, aşağıdaki tabloda karışık olarak verilen sorun çözme adımlarını kullanmak istemektedir. Doğru sıralamayı yapınız ve akış listesi oluşturunuz.

Görsel 4.51

SORUNU ÇÖZME ADIMLARI (DOĞRU SIRALAMA)

1. Adım: .....

2. Adım: .....

3. Adım: .....

4. Adım: .....

5. Adım: .....

6. Adım: .....

7. Adım: .....

ÖĞRENELİM

Görsel 4.52

Bireylerin ve toplumun eğitim, sağlık, temizlik, güvenlik, ulaşım, barınma gibi birtakım ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların bir kısmını muhtarlık, belediye, kaymakamlık gibi kurumlar karşılamakla yükümlüdür. Bir kısmını da gönüllü olarak yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri yürüten STK'ler (sivil toplum kuruluşları) karşılamaktadır. Bu kurum ve kuruluşlar, aynı zamanda bireylerin ve toplumun sorunlarını çözme sorumluluğunu da taşır. Örneğin okul yoluna güvenlik için tabelalar konması, mahallenin güzelleştirilmesi (Görsel 4.52), ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi, sokak hayvanlarına barınak yapılması gibi durumlarda çeşitli kurum ve kuruluşlardan yardım alabiliriz. Aynı zamanda sorumlu bir vatandaş olarak, bu kurum ve kuruluşlara destek olup toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya katkıda bulunabiliriz.

Çevrenizde muhtarlık, belediye, kaymakamlık veya STK ile iş birliği yapılarak giderilebilecek ne gibi ihtiyaç ve sorunlar bulunmaktadır? Belirlediğiniz ihtiyaç ve sorunları sınıf tahtasına yazınız.

Belirlediğiniz ihtiyaç ve sorunlardan birini seçiniz. Bu ihtiyacın karşılanması veya sorunun çözüm yolları hakkında bilgi toplamak için başvurabileceğiniz yazılı, görsel veya dijital kaynakları aşağıdaki tabloya listeleyiniz. Bu kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri not ediniz.

Seçtiğim İhtiyaç veya Sorun	....
Bilgi Toplayacağım Kaynaklar	....
Kaynaklardan Elde Ettiğim Bilgiler	....

Aşağıdaki haber, metin, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

Görsel 4.53

Mersin'de 82 yaşındaki muhtar, mahallesindeki eksikleri bisikletiyle dolaşarak belirliyor

"... Yenişehir ilçesi Palmiye Mahallesi'nin muhtarı, pedal çevirdiği sokaklarda gördüğü eksikleri ve vatandaşların taleplerini ilgili kurumlara aktarıyor (Görsel 4.53). Muhtar 'Her sabah mahallemdeki esnafı ziyaret ediyorum. Sokakları gezdikten sonra muhtarlığa gelerek yapılacak işleri not alıyorum ve gereken yerlere bildiriyorum.' dedi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Halk tarafından seçilen muhtar, köy veya mahallenin yönetiminden sorumludur. Muhtarın görevlerinden bazıları şunlardır:

- Mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla mahallenin ortak ihtiyaçlarını belirleme ve ilgili kurumlara iletme
- Mahalleye yeni taşınanlar ve okula başlaması gereken çocukların takibini yapma
- Kimlik belgesinin kaybı, doğum, ölüm gibi durumlarda gerekli belgeleri hazırlama

Görsel 4.54

Belediyenin evde bakım hizmeti özel gereksinimli bireylerin yaşamını kolaylaştırıyor

"... Belediyenin ücretsiz sunduğu evde bakım hizmetleriyle evden çıkamayacak durumda olan yaşlı, hasta ve özel gereksinimli bireylerin yaşamı kolaylaştırılıyor (Görsel 4.54). Proje kapsamında özel gereksinimli, yaşlı, bakıma muhtaç veya kimsesiz vatandaşların gıda, yakıt, kişisel bakım, sağlık, temizlik gibi ihtiyaçları karşılanıyor. Böylelikle bu vatandaşların hayata tutunmalarına destek olunuyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Belediye, il veya ilçelerin çeşitli ihtiyaç ve sorunlarıyla ilgilenen kurumdur. Belediyelerin başında halk tarafından seçilen belediye başkanı bulunmaktadır. Belediyenin görev ve sorumluluk alanlarından bazıları şunlardır:

- Su ve doğal gaz dağıtımı, yol çalışmaları
- Kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri
- Yolların temizlenmesi, çöplerin toplanması
- Halk sağlığı ve itfaiye hizmetleri
- Toplu ulaşım hizmetleri
- Kültür ve sanat faaliyetleri

Görsel 4.55

Uludereli öğrenciler kaymakamlık desteğiyle müzik alanındaki hayallerini gerçekleştiriyor

"... Şırnak'ın Uludere ilçesindeki bir ortaokulun öğrencileri, kaymakamlık desteğiyle müzik alanındaki hayallerini gerçekleştiriyor (Görsel 4.55). Uludere Kaymakamlığının desteğiyle müzik sınıfı oluşturulan okulda öğrencilerin mutlulukları yüzlerinden okunuyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

İlçenin yönetiminden sorumlu ve ilçedeki en yetkili kurum kaymakamlıktır. Kaymakam, cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilir. Kaymakamın görevlerinden bazıları şunlardır:

- İlçedeki devlet dairelerini, eğitim ve sağlık kurumlarını denetleme
- Bakanlıklar ile iş birliği sağlayıp ilçedeki halkın ihtiyaçlarını giderme
- İlçedeki halkın can ve mal güvenliğini sağlamak için kolluk kuvvetlerine emir verme
- İlçenin gelişip kalkınmasını sağlama

Muhtarlık, belediye ve kaymakamlıklara telefon ile ulaşmamız mümkündür. Ayrıca belediye hizmetlerine "**ALO 153**" hattından da ulaşılabilmektedir (Görsel 4.56).

Görsel 4.56

2 **Muhtarlık, belediye ve kaymakamlıklara giderek dilekçe verebiliriz. Ayrıca ülkemizdeki belediyelerin tamamına "https://www.belediye.gov.tr/" adresinden "e-dilekçe" ile ulaşabiliriz. Aşağıdaki dilekçeyi inceleyiniz.**

... KAYMAKAMLIĞINA

İlçeniz mahallelerinden Alparslan'da ikamet eden bir mahalle sakiniyim.

Mahallemizdeki bisiklet yollarına park edilen araçlar nedeniyle bisiklet kullanırken güçlük yaşamaktayız. İlgili yerlere uyarı levhaları koyularak tedbirlerin alınmasını istiyorum.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tarih

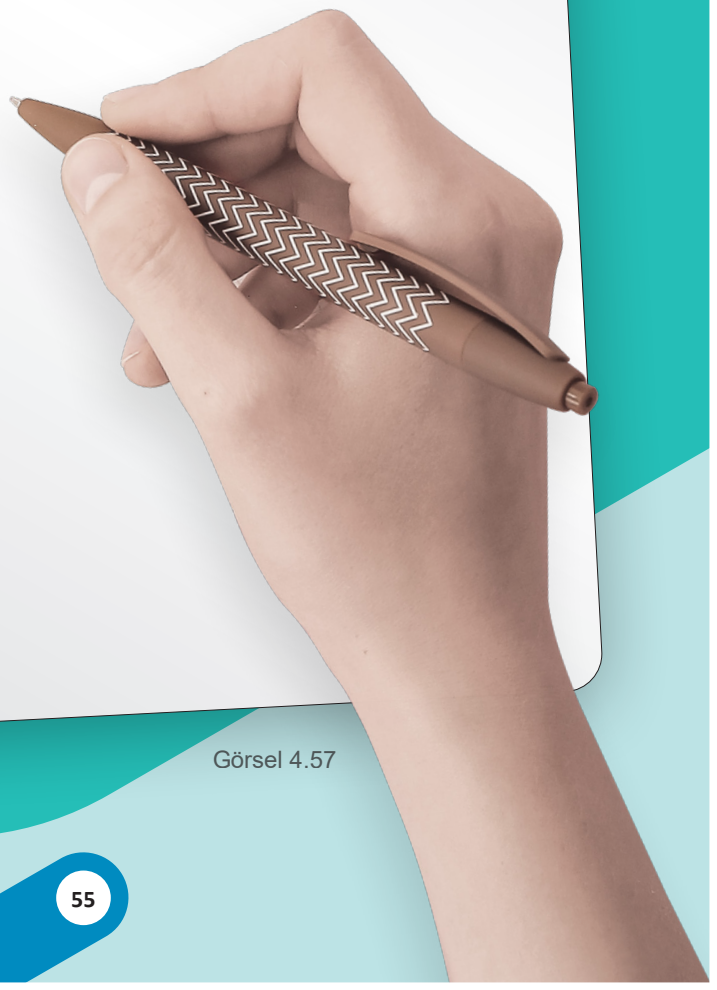
İmza

Adı SOYADI

Adres: .....
.....
.....

e-posta: .....@....mail.com.tr

Telefon: .....

Görsel 4.57

Muhtarlık, belediye ve kaymakamlık gibi kurumların görevleri

Bireysel ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözülmesinde bizlere birtakım sorumluluklar düşmektedir. Aşağıda verilen yöntemlerle sorunların çözülmesine ve ihtiyaçların karşılanmasına katkıda bulunabiliriz.

CİMER'e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) "ALO 150" hattından, genel ağ üzerinden, posta yoluyla veya şahsen başvuru yapabiliriz.

Yaşadığımız sorunları ifade edip sorunlarımızı çözmek ve haklarımızı arayabilmek için kolayca başvuru yapabileceğimiz kuruluşlardan biri de "Kamu Denetçiliği Kurumu"dur. Sorunlarınızın çözümü için KDK Çocuk (kdkcocuk.gov.tr) genel ağ sayfasını ziyaret etmeniz yeterli olacaktır. Kamu Denetçiliği Kurumu başvuru yapılan sorunu inceler, araştırır ve gerekirse sorunun çözümü için ilgili kurum idaresine önerilerde bulunarak sorunun çözümünü sağlar.

Görsel 4.58

KDK Çocuk tanıtımı

Yakın çevrenizde veya ülkede yaşanan sorunların çözümünde ne gibi sorumluluklarınız bulunmaktadır? Söyleyiniz.

Sivil toplum kuruluşları, toplum ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sorunların çözülmesinde resmî kurum ve kuruluşlara destek olur. Bu kuruluşlar, gönüllülük anlayışına göre faaliyet gösterir. Biz de sivil toplum kuruluşlarına üye olarak ve faaliyetlerine destek vererek toplumsal dayanışmaya katkıda bulunabiliriz. Aşağıda bazı sivil toplum kuruluşları ve bu kuruluşların faaliyetlerine örnekler verilmiştir.

1992'de kurulan vakıf; topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme ile mücadele, toprağa sahip çıkma, ağaçlandırma yapma, doğal varlıkları koruma gibi amaçlarla faaliyetler yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.

Görsel 4.59

1975'te kurulan vakıf; kalp hastalıkları konusunda halkı bilinçlendirme, erken teşhis ve tedaviye yönelik farkındalık oluşturma çalışmaları yürütmektedir.

Yoksul halkın eğitim öğretimine destek olmak amacıyla 1863'te kurulmuştur. Eğitim alanındaki ilk sivil toplum kuruluşlarımızdandır. Anne ve babası ya da anne veya babasından biri hayatta olmayan, maddi durumu yetersiz öğrencilere burs ve yatılı okul imkânı sunmaktadır.

Verilen haber, metin, görsel ve dijital kaynaklardan elde ettiğiniz güncel bilgilerle kendi belirlediğiniz kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri karşılaştırınız. Ulaştığınız kaynaklardaki eksik veya yanlış bilgileri sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Sorunlarımı Çözüyorum

Amacı: İhtiyacın/sorunun çözümü için başvurulabilecek kurum ve kuruluşları belirleme

Beceri: Bilgi toplama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Önceden belirlediğiniz bir ihtiyacın karşılanması veya sorunun çözülmesi için yetkili kurum ya da kuruluşa dilekçe yazınız.
- Dilekçenizi yazarken daha önce verilen dilekçe örneğinden faydalanınız.
- Yazdığınız dilekçeyi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

DEĞERLENDİRELİM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : İhtiyaçlar ve Sorunlar Karşısında Başvurulabilecek Kurumlar

Amacı: İhtiyacın/sorunun çözümü için başvurulabilecek kurum ve kuruluşları belirleme

Beceri: Bilgi toplama

Süre : 2 ders saati

Verilen yönergeye göre aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

- Çevrenizdeki toplumsal ihtiyaçları veya sorunları sınıfta tartışarak belirleyiniz.
- Bu sorun ve ihtiyaçların çözümü için başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşları belirleyiniz.
- Belirlediğiniz kurum ve kuruluşlara başvuru yollarını listeleyiniz.

	İhtiyaç veya Sorunlar	Başvurulacak Kurum veya Kuruluş	Başvuru Yolları
1.	....	....	....
2.	....	....	....
3.	....	....	....
4.	....	....	....
5.	....	....	....
6.	....	....	....
7.	....	....	....

- **Oluşturduğunuz tablodan hareketle çevrenizdeki sorunların çözüm yollarını özetleyen bilgi kartları oluşturunuz. Bilgi kartlarınızı afiş veya postere çevirerek sınıf ve okul panosunda sergileyiniz.**
- **Afiş veya posterler bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.**

İhtiyaç

.....

.....

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

.....

.....

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

.....

.....

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

.....

.....

Sorun

.....

.....

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

.....

.....

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

.....

.....

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

.....

.....

İhtiyaç

.....

.....

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

.....

.....

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

.....

.....

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

.....

.....

Sorun

.....

.....

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

.....

.....

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

.....

.....

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

.....

.....

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatanseverlik	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyiliksever	9 Adalet

- "Temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu hak ve özgürlükler dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Demokratik ülkelerdeki bilinçli vatandaşlar temel hak ve özgürlüklerini bilir ve bunlara sahip çıkarlar."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Demokrasi anlayışını benimsemiş bu vatandaşlar, özgürlüklerinin sınırsız olmadığının farkında olup başkalarının hak ve özgürlüklerine değer verir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

Örneklerden hareketle diyagramdaki cümlelere yönelik uygun kelimeler yazınız.

YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Temel haklarımıza örnektir.

Eğitim

Sorumluluklarımıza örnektir.

SORUNLARIMIZIN ÇÖZÜMÜNDE KURUMLAR

Sorunları çözme adımlarıdır.

Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvurulan kurumlardır.

Muhtarlık, kaymakamlık

DEMOKRASİ VE CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ

Hayatımızdaki demokrasi uygulamalarına örnektir.

Demokrasinin temel nitelikleridir.

Cumhuriyetin nitelikleridir.

ETKİN VATANDAŞIN ÖZELLİKLERİ

Etkin vatandaşların sahip olduğu özelliklerdir.

Etkin vatandaşların toplumsal düzene katkısına örneklerdir.

1. Aşağıdaki tabloda demokrasinin bazı niteliklerine ait açıklamalar verilmiştir. Açıklamalarla ilişkili olan demokrasi niteliği temsil eden harfi tablodaki ilgili yere yazınız.

Demokrasinin Niteliği	Demokrasi Niteliğinin Açıklaması
a. çoğulculuk	..... Kanunlar karşısında herkes aynı haklara sahiptir ve hiç kimse bir başka kişiden üstün değildir.
b. hukukun üstünlüğü	..... Farklı görüşler, bir zenginlik olarak görülür ve anlayışla karşılanır. Farklı fikirler, siyasi partiler ve milletvekilleri aracılığıyla mecliste temsil edilir.
c. katılım	..... Ülkeyi ilgilendiren kararlarda bireyler söz sahibidir. Doğrudan veya dolaylı karar verme süreçlerine bireylerin etkin katılımı sağlanır.
ç. özgürlük	..... Adalet, bağımsız mahkemeler aracılığı ile sağlanır. Mahkemelerin verdiği kararlara herkesin uyması gerekmektedir.
	..... Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumudur.

2. Demokrasinin nitelikleri ile ilgili verilen

I. Her birey karar alma sürecine özgürce katılır, temel hak ve özgürlükler devlet tarafından korunur.
II. Kanunlar karşısında herkes eşit haklara sahiptir ve hiç kimse bir başka kişiden üstün değildir.
III. Halktan kişiler, hem yönetici seçebilir hem de yönetici olabilirler.
IV. Ülkeyi yönetecek kişiler, belirli aralıklarla yapılan seçimlerde halk tarafından belirlenir.

yargılarından hangileri millî egemenlik kavramı ile ilişkilidir?

A) I ve II
B) I, III ve IV
C) II, III ve IV
D) I, II, III ve IV

3. **Aşağıdaki tabloda Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyetin nitelikleriyle ilgili sözleri verilmiştir. Bu sözler ile ilgili olan cumhuriyetin niteliklerini tablodaki uygun yerlere yazınız.**

	Cumhuriyetin Nitelikleri	Mustafa Kemal Atatürk'ün Sözü
a.	.....	Cumhuriyet düşünce serbestliği taraftarıdır. Samimi ve yasal olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce saygıdeğerdir.
b.	.....	Sebep ne olursa olsun vatandaşın derdine çare bulmak, yardım etmek ve vatandaşa destek olmak cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir.
c.	.....	Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir.

4. **Cumhuriyet ve demokrasinin nitelikleriyle ilgili yukarıda verilen tabloları dikkate alarak Mustafa Kemal Atatürk'ün "Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir." sözü ile ilgili düşüncelerinizi yazınız.**

5. Etkin bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklerden bazıları şunlardır:

- Yaşadığı toplumun daha yaşanabilir olması adına sorumlulukları olduğunun bilincindedir.
- Haklarını bilir, başkalarının haklarına saygı duyar.
- Haklarını korumak için başvuracağı kişi ve kurumları bilir.
- Yaşadığı sorunları hak ve sorumlulukları çerçevesinde çözmeye çalışır.
- Yaptığı işi elinden gelen en iyi şekilde yapmaya gayret eder.
- Toplumsal sorunların çözümünde yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösterir.
- Çevre ve ülkesine karşı kendini sorumlu kabul eder.
- Bireysel ve toplumsal farklılıklara saygı duyar.

Aşağıda örnek olaylar ile bu olaylar karşısında kişilerin tutum ve davranışları verilmiştir. Bu örnek olaylardaki tutum ve davranışların yukarıda verilen etkin bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklerden hangilerine uygun olmadığını ilgili yerlere yazınız.

Örnek Olay 1

Ahmet Bey, işe gitmek için sabah evinden çıktığında sokakta çöp kutularının tıka basa dolu olduğunu, çöplerin günlerdir toplanmadığını fark etti. Oluşan görüntü ve kokudan çok rahatsız oldu ancak birileri bunu elbette çözer diyerek yoluna devam etti.

.....

.....

.....

Örnek Olay 2

Nazan Hanım, mağazadan aldığı kazağın eve geldiğinde sökük olduğunu fark etti. Kazağı iade etmek için mağazaya tekrar gitti ancak kasiyerin kendisine verdiği fişi artık işe yaramaz düşüncesiyle çöpe attığını hatırladı.

.....

.....

.....

Örnek Olay 3

Zeynep, okula gitmek için evinden çıktı ve okulunun bulunduğu caddeye doğru yürümeye başladı. Oturduğu yerin az ilerisinde bir yaya geçidi vardı ancak yaya geçidini kullanmak yerine caddenin diğer tarafına doğru hızlıca koştu.

.....

.....

.....

6. Temel insan hak ve sorumlulukları üzerine araştırma yapan bir bilim insanı:

"Temel insan hakları, bireyin gelişimi için gereklidir ve demokratik bir düzen içinde kendi yerini bulur. Bu hakların temeli eşitlik anlayışına dayanır, evrenseldir ve yüksek ahlaki niteliğe sahiptir. İnsan onurunu güvenceye alan bütün kurallar insan hakları kapsamına girer. İnsan onuru ise hukuk kurallarının adalete uygunluğunu, alınan kararların doğruluğunu ölçmenin en önemli aracıdır. Temel insan hakları; insan değerini korumayı, insanın maddi ve manevi gelişimini amaçlayan üstün kurallardır. Bu kurallar, bütün ülkelerde devletin bireylerle ilişkilerinin belirleyicisidir ve uluslararası düzlemde de dünya barışı ve adaletinin temelini oluşturur. Hiç kimse, hiçbir kuruluş veya devlet 'özgürlükleri yok etme' özgürlüğüne sahip değildir. Temel insan haklarının yok edilmesini amaçlayan hiçbir kural ya da eylem geçerlilik kazanamaz. Hakların kullanılmasında bireyin zarar görmemesi devletin gözetimi ve sorumluluğu altındadır. Bu hakların korunması, öncelikle bireyin korunması anlamına gelir ve bu korumanın birinci derecede sorumluluğu devlete aittir."

Yukarıda verilen metni dikkate alarak temel insan hak ve sorumluluklarının önemiyle ilgili üç açıklama cümlesi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Ahmet, yaşadığı ilçenin merkezinde yer alan okuluna giderken yol üzerinde biriken çöplerden rahatsız olmaktadır. Çöplerin az ilerisinde bulunan parkın bakımsız kalmasına da çok üzülmektedir. Ayrıca sabahları yoğun trafik nedeniyle caddenin karşısına geçmekte zorlanmaktadır ve yaya geçidi yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedir.

Bu ihtiyaç ve sorunların giderilmesinde Ahmet

I. Kaymakamlık

II. Belediye

III. Muhtarlık

gibi kurumlardan hangilerine başvurabilir?

A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III D) I, II ve III

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

5. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

5 HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

KONULAR

- KAYNAKLARIMIZIN VERİMLİ KULLANIMI
- BÜTÇEMİ PLANLIYORUM
- İLİMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabileceksiniz.
- İhtiyaç ve isteklerinizi karşılamak için gerekli bütçeyi planlayabileceksiniz.
- Yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri özetleyebileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- bütçe
- gelir
- gider
- ekonomik faaliyet
- sürdürülebilirlik
- tasarruf

DÜŞÜNELİM

KAYNAKLARIMIZIN VERİMLİ KULLANIMI

Kaynak

- Emek olmadan yemek olmaz.
- Bir avuç altının olacağına bir avuç toprağın olsun.
- Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.

sozluk.tdk.gov.tr

HABER

Görsel 5.1

"…Irmaklar bizim kardeşimizdir. Onlar bizim susuzluğumuzu giderir, bizim kayıklarımızı taşır ve çocuklarımızı besler. Bir Kızılderili, gölün üstünden gelen rüzgârın gürültüsünü sever. Öğleyin yağan yağmurun temizlediği, taze çam yapraklarının ağırlaştırdığı rüzgâr kokusundan hoşlanır. Toprağın başına gelenler onun çocuklarının da başına gelir. İnsanlar toprağa zarar verirse bindiği dalı kesmiş olur. Çünkü biz biliyoruz ki toprak insana değil, insan toprağa aittir. Her şey, bir aileyi birleştiren kan gibi birbirine bağlıdır. Siz doğaya ne yaparsanız bunu kendinize yapıyorsunuz demektir. Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Yukarıda verilen atasözleri ile Kızılderili şefinin söylediklerinde hangi doğal kaynaklardan söz edilmektedir? Söyleyiniz.

Farklı kültürlerde doğal kaynaklar ve doğa ile ilgili sözlerin yer almasının sebepleri neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

"Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık." **sözünü doğal kaynakların dikkatli ve verimli kullanılması bağlamında düşüncelerinizi söyleyiniz.**

Hangi doğal kaynakları hangi amaçlarla kullanıyoruz? Örnekler veriniz.

Gelecek Derse Hazırlık

Ev, okul ve çevrenizde toprak, su, orman ve madenlerin insanlar tarafından nasıl kullanıldığını gözlemleyiniz.

KEŞFEDELİM

Öğretmeninizin rehberliğinde üç grup oluşturunuz.

Birinci grup, çevremizdeki doğal kaynakları ve bunların nasıl kullanıldığını belirler.

İkinci grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının doğaya etkisine örnekler verir.

Üçüncü grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının insanlara etkisine örnekler verir.

Verilen örnekleri sınıf arkadaşlarınızla tartışarak karar verdiğiniz örnekleri tabloya yazınız.

1 Birinci Grup	2 İkinci Grup	3 Üçüncü Grup
Çevremizdeki doğal kaynaklar ve kullanım şekli	Bu doğal kaynağın kullanımının doğaya etkisi	Bu doğal kaynağın kullanımının insanlara etkisi
Toprak	Toprak	Toprak
Su	Su	Su
Orman	Orman	Orman
Maden	Maden	Maden

Kontrol listesi

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kaynak

1893'te lisans öğrencisi Washington Carver (Vaşingtın Karvır) tarafından yayımlanan bir makalede doğada hiçbir atık materyalin olmadığı, atık hâle gelmiş ürünlerin başka bir ürüne ham madde kaynağı olarak kullanılabileceği belirtilmiştir. Carver, atıkları "kılık değiştirmiş bir başka kaynak" olarak tanımlamıştır. Ülkemizde atık yönetiminin en eski ve bilinen uygulaması çiftçilerin hayvan dışkılarını gübre olarak kullanması ve tezek olarak yakmasıdır. Geri dönüşüm ve yeniden kullanım kapsamında tenekelerin saksı olarak kullanımı, plastik kapların saklama kabı olarak değerlendirilmesi de buna örnek olarak gösterilebilir. İslam dininde israfın haram olması bizleri bu konuda daha hassas yapmıştır. Aile içinde kardeş ve kuzenlerin birbirinin kıyafetlerini giymesi oldukça yaygın bir yeniden kullanım örneğidir. Sokak sokak ve köy köy gezen eskicilerin "eskiciiiii" diye seslenmeleri hepimizin kulağındadır.

Görsel 5.2

GÜL, M. & YAMAN, K. (2021). s. 1269

Carver "Atıklar, kılık değiştirmiş bir başka kaynaktır." cümlesi ile ne anlatmak istemiştir?

.....

.....

.....

.....

Metinde verilen örneklere günümüzde de rastlanmakta mıdır? Atıkların değerlendirilmesi ve geri dönüşüm ile ilgili başka ne gibi faaliyetler yapılmaktadır? Çevrenizden örnekler yazınız.

.....

.....

.....

Günlük yaşantınızda atıkların geri dönüşümü için neler yapıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

ÖĞRENELİM

İnsan hayatını destekleyen ve ekonomik faaliyetlerde kullanılan her madde bir kaynaktır. Tüketim alışkanlıklarımız doğrultusunda gün içinde birçok kaynağa ihtiyaç duyarız. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Beslenmemiz için gereken kaynaklar
- Ev ve okulda kullandığımız eşyaların üretimi için gerekli kaynaklar
- Kıyafetlerin üretilebilmesi için gereken kaynaklar
- Elektronik cihazlarımızı çalıştırabilmek için gereken kaynaklar
- Kullandığımız suyu veya bulunduğumuz ortamı ısıtmak için gereken kaynaklar
- Hava, kara, deniz veya demir yoluyla bir yerden bir yere gitmek için gereken kaynaklar

Doğada insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri doğal kaynaklar bulunmaktadır (Görsel 5.3). İnsanlar; kendi aklı, emeği ve tekniğinin ürünü olmayan bu doğal kaynaklardan geçmişten günümüze kadar çeşitli biçimlerde faydalanarak yaşamını sürdürmüştür. Bunlardan bazıları toprak, su, ormanlar, madenler, bitkiler, güneş ve rüzgârdır. Doğal kaynaklar yenilenebilir ve yenilenemez olarak sınıflandırılmaktadır.

Yenilenebilir ve yenilenemez doğal kaynaklar

Görsel 5.3

2| Toprak, su, orman ve madenleri nasıl kullanırız? Ev, okul ve çevrenizde yaptığınız gözlem ve deneyimlerinizden yola çıkarak aşağıdaki metni tamamlayınız.

Beslenme, giyinme, barınma, ulaşım, eğitim, aydınlatma, ısınma ve temizlik gibi ihtiyaçlarımızı çeşitli kaynaklar ile karşılarız. Örneğin evimizde...

Doğal kaynaklar, insan hayatının vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. İnsanlar, geçmişten günümüze mevcut kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. İlk çağlardan itibaren kullanımında büyük değişimlerin yaşandığı doğal kaynakların günümüzdeki kullanım alanları çeşitlenmiş ve kullanım oranı artmıştır. Bunun temel sebeplerinden biri doğal kaynakların ekonomik faaliyetlerde ham madde olarak kullanılmasıdır. İnsan nüfusunun hızla artması da doğal kaynak tüketiminin artmasının diğer bir sebebidir.

Aşağıda verilen bazı doğal kaynakların ekonomik faaliyetlerdeki kullanımlarını inceleyiniz.

Görsel 5.4

Eskiden olduğu gibi günümüzde de çanak çömlek yapımında kullanılan **toprak**; ayrıca tarım, seramik, fayans, cam, kiremit, tuğla ve çimento üretiminde kullanılan doğal kaynağımızdır (Görsel 5.4).

Görsel 5.5

Geçmişte genellikle içme, temizlik, tarım amaçlı kullanılan su kaynakları, günümüzde enerji üretiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Enerjinin elde edilmesi, akarsular üzerinde kurulan hidroelektrik santralleri ile gerçekleşmektedir. **Su**; turizm, balıkçılık, ulaşım ve sanayi gibi ekonomik faaliyetlerde de önemli bir kaynaktır (Görsel 5.5).

Görsel 5.6

Ormanlar, yağışların düzenli ve yeterli olduğu alanlarda görülür. Geçmişte konut, gemi, ev eşyası yapımı ve ısınma gibi alanlarda kullanılan ormanlar; günümüzde kâğıt üretimi, mobilya, ilaç, kozmetik gibi alanlarda kullanılmaktadır (Görsel 5.6). Canlılar için oksijen kaynağı, yabani hayvanlar için de yaşam alanı olan ormanlar, dinlenme ve doğa yürüyüşü amacıyla da kullanılabilmektedir.

Görsel 5.7

Madenler, sanayi faaliyetlerinde kullanılan doğal bir kaynaktır. Madenler; demir çelik, boya, otomotiv gibi sanayi alanlarında ve elektrik, elektronik araçların üretiminde ham madde olarak kullanılır. Bazı madenlerin çeşitli kullanım alanları vardır. Örneğin bor; roket yakıtı, sabun, deterjan ve ısıya dayanıklı cam yapımında kullanılmaktadır (Görsel 5.7).

Görsel 5.8

Kaynaklar sadece insanlar için değil, doğada yaşayan diğer canlılar için de gereklidir. Örneğin güneş, su, toprak gibi kaynaklar olmasa yaşam olmazdı (Görsel 5.8). Sınırsız olmayan bazı doğal kaynakların verimsiz kullanımının doğa ve insan üzerindeki etkileri gün geçtikçe artmakta ve telafi edilemez sonuçlara neden olabilmektedir.

"Kaynakların verimli ve verimsiz kullanıldığı durumların doğa ve insan üzerindeki etkileri" konulu bir münazara yapmak için öğretmeninizin rehberliğinde iki grup oluşturunuz. Münazara sırasında arkadaşlarınızı dikkatli bir biçimde dinleyiniz. Düşüncelerinizi saygılı bir biçimde ifade ediniz. Tartışma süreci gözlem formu ile değerlendirilecektir.

Birinci grup

Birinci grup, kaynakların verimli kullanıldığı durumların insanlara ve doğaya etkilerinin daha fazla olduğunu savunacaktır.

İkinci grup

İkinci grup, kaynakların verimsiz kullanıldığı durumların insanlara ve doğaya etkilerinin daha fazla olduğunu savunacaktır.

Gözlem formu

Dünya nüfusunun artması ve ihtiyaçların çoğalıp çeşitlenmesi ile doğal kaynaklara duyulan gereksinim de artmaktadır. Bu durum, günümüzde doğal kaynakların hızla tüketilmesine neden olmaktadır. Doğal kaynakların hızlı ve bilinçsiz tüketimi ile doğal dengenin bozulması, iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum kaynakların israf edilmeden dikkatli ve verimli kullanımının önemini gündeme getirmektedir.

Azalt

Yeniden Kullan

Değiştir

Doğal kaynakların verimli kullanılmasıyla ilgili bilgi grafiğini inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

TÜRKİYE YÜZYILI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Ellerimizi yıkarken, diş fırçalarken ve tıraş olurken, suya ihtiyacımız olmadığı anlarda musluğu kapatarak su kullanımını günde 23 litre azaltabiliriz.

Su tesisatındaki sızıntıları önleyerek su kullanımını yılda 660 damacanaya kadar azaltabiliriz.

Duş süremizi 7 dakika veya altına indirerek su kullanımını yılda 55 ton azaltabiliriz.

Çamaşır ve bulaşık makinelerini dolu bir şekilde çalıştırarak su kullanımını azaltabiliriz.

Araba, halı ve balkonları tasarruflu yöntemlerle temizleyerek, mümkünse sadece silerek su kullanımını azaltabiliriz.

Sebze ve meyveleri su dolu kaplarda yıkayıp su kullanımını azaltabiliriz.

Yağmur suyunu toplayıp bahçe sulamada kullanabiliriz.

Gri su sistemi ile lavabo ve duşlarda kullanılan suyu sifon suyu olarak yeniden kullanabiliriz.

Sebze ve meyveleri yıkamak için kullanılan suyu, çiçek sulama gibi yerlerde yeniden kullanabiliriz.

Ev tipi arıtma sistemleri ürettikleri suyun birkaç katını kullanır ve bu suyun bir kısmı atık suya dönüşür. Oluşan atık suyu bir haznede toplayıp yeniden kullanabiliriz.

Suyun ısınmasını beklerken, akan suyu bir kaba doldurarak çiçek sulamada ve temizlikte kullanabiliriz.

Klasik muslukları sensörlü musluklar ile değiştirerek su tüketiminde tasarruf sağlarız.

Klasik duş başlıklarını düşük akışlı, eko havalandırmalı duş başlıkları ile değiştirerek su tasarrufu sağlayabiliriz.

Çok su harcayan tuvalet rezervuarını az su harcayanı ile değiştirerek tasarruf sağlayabiliriz.

Sızdıran ve arızalı tesisatı tamir ederek veya yenisi ile değiştirerek su israfını önleyebiliriz.

Peyzaj alanlarında çok su tüketen bitkileri, kuraklığa dayanıklı ve az su isteyen bitkiler ile değiştirerek su tasarrufu sağlayabiliriz.

Çamaşır ve bulaşık makinesi satın alırken, su ve enerjiyi verimli kullanan modelleri tercih ederek daha az su tüketebiliriz.

TÜRKİYE YÜZYILI'NA BİR DAMLA DA SEN OL!

Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin öneminin vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir.

Görsel 5.9

Sayfa 74'teki bilgi görselinde suyun verimli kullanımı ile ilgili verilenlerden hangilerini uyguluyorsunuz? Uyguladıklarınızı çember içine alınız ve işaretlemelerinizi arkadaşlarınız ile karşılaştırınız.

Aşağıdaki haber ile verilen bilgileri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Toprak ve suya verimli dokunuş

"... Çiftçiler, Zonguldak Valiliğince kurulan Toprak ve Su Analiz Laboratuvarında arazileri için uygun sebze ve meyve türleri konusunda bilgi sahibi oluyor (Görsel 5.10). Örneğin bir çiftçi fasulye ekme düşüncesiyle tarlasından toprak örneği getiriyor. Uzmanlar tarafından toprağın analizi yapıldıktan sonra o toprakta fasulye değil, patates ekiminin daha doğru olabileceği tespit ediliyor. Çiftçiler, bu laboratuvar sayesinde sulama teknikleri, toprağın verimi, gübreleme gibi konularda bilinçleniyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 5.10

"Salma sulama" yöntemi ile kaynağından tarla başına kadar getirilen su, serbest bir şekilde araziye salınır. Bu sulama yöntemi, su kaybına ve özellikle toprak kalitesini olumsuz etkilemesi ile tarımsal verimin düşüşüne neden olmaktadır (Görsel 5.11).

Görsel 5.11

"Basınçlı sulama" sistemlerinin toprak kaybının önlenmesi, toprağın korunması, verimlilik ve su tasarrufuna faydaları vardır. Bunların yanı sıra üründe kalite ve ölçüyü tutturma gibi önemli bir işlevi de bulunmaktadır (Görsel 5.12).

Görsel 5.12

Toprak ve suyun verimli kullanımı ile ilgili verilen haber ve bilgilerden yola çıkarak "Suyu korumak, vatanı korumak gibidir." sözünü yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çevrenizde gördüğünüz sulama yöntemleri, verilen sulama örneklerinden hangisine benzemektedir? Siz olsaydınız hangi sulama yöntemini kullanırdınız? Söyleyiniz.

Aşağıdaki haberi okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 5.13

Ormanların hayatımızdaki yeri ve önemi

"... Ormanlar, oksijen kaynağı olmalarının yanında önemli bir ham madde kaynağı ve birçok insan için iş sahasıdır. Yakacak odun, kâğıt ve her türlü ahşap ürün ormanlardaki ağaçlardan elde edilir. Ormanlarımızda bulunan ağaç ve diğer bitkilerin kök, kabuk, yaprak, dal, çiçek ve tohumları çeşitli hastalıkların tedavisi için hazırlanan ilaçların yapımında kullanılır. Defne, kekik, ada çayı, kestane, çam fıstığı, kuşburnu ve keçiboynuzu gibi bitkiler doğrudan gıda olarak temin edilir. Bunun yanı sıra içerdikleri uçucu yağ ve tanenler; tıp, kimya, kozmetik, boya ve çeşitli sanayi kollarında ham madde olarak kullanılmaktadır. Ülkemiz, flora (bitki çeşitliliği) bakımından oldukça zengindir. Ormanlar, yaban hayvanlarını korurken nesli tükenmekte olan hayvanlar için de en uygun ortamları oluşturur. Ayrıca insanlar için bir dinlenme ve etkinlik alanıdır. Bu bakımdan ormanlar, insanların ruh sağlığı üzerinde de olumlu etki bırakır (Görsel 5.13)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz habere göre ormanların insanlara sunduğu kazanımlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

Atalarımız hatıra ağacı dikerdi. Doğan, ölen, askere giden kişilerin anısına genelde uzun ömürlü ağaç fidanları dikilir, askerlik gibi uzun ayrılık zamanlarında bu ağaçlarla teselli bulunurdu. Ağaç dikimi, evlenen çiftler için de önemli âdetler arasında yer alırdı. Dut gibi ağaçlar ise özellikle yol kenarlarına hayır için dikilmekteydi.

Yaşadığınız çevrede, verilen örneklere benzer toplumsal âdetler var mı? Söyleyiniz. Orman ve ağaç sevgisi ile ilgili atasözleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

Yenilenemeyen enerji kaynakları çevreyi ve insan sağlığını tehdit ediyor

Doğal kaynaklardan petrol, doğal gaz ve kömür gibi yenilenemeyen enerji kaynakları çevreyi ve insan sağlığını giderek daha fazla tehdit eder hâle gelmiştir. Bu yakıtların yanması sonucu ortaya çıkan gazlar çevreyi kirletmekte, bu kirlenme türlü hastalıklara sebep olmakta, söz konusu gazların havayı ısıtan yapıları küresel iklim değişikliğine yol açmaktadır. Bu kaynakların pek çoğunu yabancı ülkelerden satın aldığımız için ülkemize maliyetleri de fazladır.

(Genel ağdan alınmıştır.)

ANADOLU AJANSI

GÜNDEM DÜNYA EKONOMİ SPOR ANALİZ KÜLTÜR VİDEO

Doğal gaz faturasında yüzde 20 tasarruf sağlamak mümkün

Küçük ama etkili önlemlerle enerji kaynaklarını verimli kullanan tüketiciler, doğal gaz faturasında yüzde 20 tasarruf sağlayabiliyor.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz haber ve genel ağ adresinden alınan metindeki bilgileri dikkate alarak petrol, doğal gaz ve kömür gibi doğal kaynakların verimli kullanımı ile ilgili nasıl tedbirler alınabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi doğa ile yaşam arasındaki dengenin hızla bozulmasına neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle bir yandan doğal kaynaklardan daha çok yararlanılırken diğer yandan doğa kirletilmekte ve doğanın dengesi bozulmaktadır. Doğal dengenin bozulmasına neden olan atıklar, doğal sistem tarafından temizlenemediği için insanlığı tehdit edecek çevre sorunlarına dönüşmüştür.

Bu yüzden doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, atık yönetimi ve eski ürünlerin dönüştürülmesi kaynak ve enerji tasarrufu için oldukça önemlidir. Bunlarla birlikte hızlı yenilenebilir ve **çevre dostu** ürünler kullanmaya dikkat edilmelidir.

Plastik poşet

Bez çanta

File

Görsel 5.14

Aileniz ile yapacağınız pazar veya market alışverişinde görsellerdeki taşıma araçlarından hangilerini kullanmak istersiniz? Sebeplerini ilgili alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

Plastik poşet kullanımı azaldı, 4 milyar lira tasarruf sağlandı

"... Marketlerdeki ücretli poşet uygulamasının ardından plastik poşet kullanımı yüzde 65 oranında düştü. Bu sayede hem çevre kirliliği azaldı hem de yurt dışından plastik ham madde alımının azalması ile 4 milyar liraya yakın tasarruf sağlandı. Tüketiciler, bu uygulama ile birlikte alışverişlerinde daha çok bez çanta veya file kullanmaya başladı. Böylece 550 bin ton plastik atığın oluşumu engellendi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz haberde olduğu gibi hangi alanlarda plastik tüketimini azaltacak tedbirler alınabilir? Sınıf arkadaşlarınızla düşüncelerinizi tartışınız.

Her atık çöp değildir. Atıkların bir kısmı yeniden kullanılabilir, ham madde olarak tekrar değerlendirilebilir. Hiçbir şekilde yeniden kullanılamayacak olanlar ise çöp olarak nitelendirilir. Dolayısıyla çöpler geri dönüşüme kazandırılamaz.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı

KÂĞIT

PLASTİK

CAM

METAL

Görsel 5.15

GERİ DÖNÜŞEBİLEN ATIKLAR

GERİ DÖNÜŞEMEYEN ATIKLAR

- ISLAK MENDİL
- SAKIZ
- KURUYEMİŞ ATIKLARI
- SEBZE ATIKLARI
- PORSELEN TABAK

SIFIR ATIK

Görsel 5.16

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; israfın önlenmesi, doğal kaynaklarımızın daha verimli kullanılması, atık oluşumunun engellenmesi veya en az seviyelere indirilmesi; atığın oluşması durumunda ise kaynağında ayrılarak geri dönüşüme kazandırılması amacıyla önemli çalışmalar yapmaktadır. Bunlardan biri de “Sıfır Atık” projesidir (Görsel 5.16).

Ülkemiz, Sıfır Atık projesi çalışmaları ile dünyaya örnek olmuştur. Ülkemizin iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma planları kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kuruluna sunduğu "Sıfır Atık" kararı kabul edildi. Böylece Sıfır Atık projesi BM Genel Kurulu kararıyla desteklenmiş oldu. Genel Kurul, bu kararla 30 Mart'ı Uluslararası Sıfır Atık Günü olarak ilan etti.

"Sıfır Atık" etkinliği

Sıfır Atık ile daha temiz ve yaşanabilir bir dünya

"... Gelecek nesillere temiz ve yaşanabilir dünya bırakma amacıyla yedi yıl önce hayata geçirilen Sıfır Atık projesiyle bugüne kadar toplanan 45,5 milyon ton geri kazanılabilir atık ile 96 milyar Türk lirası ekonomik kazanç elde edilmiştir. Sıfır Atık projesi T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca 2017'de başlatılmıştır. Aşamalı olarak mahallî idareler, kamu kurumları, limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, hastaneler, turizm tesisleri ve büyük iş yerleri gibi atık çeşitliliğinin fazla olduğu noktalarda uygulanan projenin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

2. Sıfır Atık projesi ile ülkemiz ve dünyada ulaşılmak istenen hedeflere nasıl destek olabilirsiniz? Düşüncelerinizi yazınız ve aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

.....

.....

.....

.....

.....

Türleri	Neler Atıktır?
Kâğıt	.....
Ahşap	.....
Plastik	.....
Cam	.....
Kompozit	.....
Metal	.....
Bitkisel	.....
Organik	.....
Elektronik	.....
Pil	.....

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma) Vakfı iş birliğinde uygulanan Sıfır Atık Eğitim Projesi ile doğal varlıkların korunması, doğa dostu tüketim alışkanlıkları, atık yönetimi gibi konularda farkındalık oluşturmak ve sıfır atık yaklaşımını tanıtmak hedeflenmiştir (Görsel 5.17, Görsel 5.18). Bu amaçla hazırlanan, doğal varlıkların doğru kullanılması ve israfın önlenmesi konularını da kapsayan 5D modelini inceleyiniz (Görsel 5.19).

Görsel 5.17

Görsel 5.18

Görsel 5.19

5D Modeli İlkeleri

- Düşün, gerekli değilse tüketme.
- Daha az tüket.
- Değerlendir, yeniden kullan.
- Değiştir, farklı amaçla kullan.
- Dönüştür, doğa kazansın.

5D modelini evinizde uygulayabileceğiniz örnekler nelerdir? Söyleyiniz.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Kaynakları Dikkatli Kullanıyorum

Amacı: Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini ifade etme

Beceri: Yorumlama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde beş grup oluşturunuz.
- Kaynakların verimli, israf edilmeden kullanımının doğa ve insana etkisi hakkında ürünler oluşturunuz. Bu ürünler için
  - Birinci grup hikâye,
  - İkinci grup şiir,
  - Üçüncü grup haber,
  - Dördüncü grup slogan,
  - Beşinci grup resim hazırlayacak şekilde görev dağılımı yapınız.
- Ürünlerin oluşturulmasında Sıfır Atık projesi ve 5D modeli yaklaşımını dikkate alınız.
- Ürünlerinizi oluştururken kaynaklarımıza sahip çıkmanın ve onları bilinçli kullanmanın vatanseverlik bakımından önemine, oluşturduğunuz ürünlerde yer veriniz.
- Grupların hazırladığı ürünleri kullanarak, kaynakların verimli kullanımının doğa ve insanlar üzerindeki etkisinin sunumunu sözlü veya yazılı olarak yapınız.
- Hazırlanan ürünleri sınıf panosunda sergileyiniz.
- Ürünleriniz bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Görsel 5.20

Akran değerlendirme formu

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Bilgi grafiğini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Giysilerin kullanım süresi azaldıkça moda sektörünün çevreye zararı artıyor

Moda sektörünün iklim değişikliğini ve ekolojik krizi en çok etkileyen alanlardan biri olduğu belirtiliyor.

Dünyada her yıl **100 MİLYARDAN FAZLA** giysi üretiliyor.

Moda sektörü için her yıl **159 MİLYON AĞAÇ** kesiliyor.

Yıllık **93 MİLYAR M^3 SU** kullanılıyor.

Küresel su kullanımının %4'ü

Moda endüstrisinden kaynaklı karbon emisyonunun **küresel emisyon içindeki payı %2-6**

Dünya su kaynaklarındaki mikroplastiğin **%35'i sentetik elyafın yıkanması sonucu oluşuyor.**

Görsel 5.21

“Giysilerin kullanım süresinin kısalması” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

.....

.....

.....

Giysilerinizin kullanım süresini nasıl artırabilirsiniz?

.....

.....

.....

Giyim sektörünün çevreye zararlarını azaltmak için neler yapılabilir?

.....

.....

.....

Doğal kaynakların israf edilmeden verimli kullanımı konusunda insanları bilinçlendirmek için neler söylerdiniz? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DÜŞÜNELİM

BÜTÇEMİ PLANLIYORUM

Aşağıdaki kelime bulutlarına ihtiyaç ile isteklerinizi yazınız ve soruları cevaplayınız.

İHTİYAÇLARIM

.....

.....

.....

İSTEKLERİM

.....

.....

.....

Görsel 5.22

İhtiyaç ve isteklerinizi belirlerken neleri dikkate aldınız? Söyleyiniz.
İhtiyaç ve istekleriniz arasındaki farklar nelerdir? Açıklayınız.
İhtiyaçlarınızı önceliklerinize göre tekrar sıralayınız.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve temel ihtiyaçlarınız arasında yer alanları "✔" ile işaretleyiniz.

Beslenme

Görsel 5.23

Bisiklet

Görsel 5.24

Sağlık

Görsel 5.25

Piknik

Görsel 5.26

Barınma

Görsel 5.27

Çikolata

Görsel 5.28

KEŞFEDELİM

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde gönüllü arkadaşlarınızdan dört kişiyi seçiniz.
- Bu dört kişinin günlük aldığı, bayramlarda topladığı veya kumbaralarında biriktirdiği harçlıkları düşünerek harcama planı oluşturmalarını sağlayınız.
- Oluşturulan bu harcama planlarını ilgili alanlara yazınız.
- Bu harcama planlarından hangisinin tasarruf ve dengeli harcama yönünden daha iyi olduğunu sınıfta tartışarak belirleyiniz.

1

Birinci öğrenci

2

İkinci öğrenci

4

Dördüncü öğrenci

3

Üçüncü öğrenci

Tasarrufu esas alan iyi hazırlanmış bir harcama planının, bireyin ekonomik yaşamına getirdiği katkıların neler olabileceğini söyleyiniz.

Sınıfça seçilen en iyi harcama planının güçlü yanları nelerdir? Yazınız.

ÖĞRENELİM

Ailenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel durum yaşam düzeyini gösterir. Ulaşmak istediği düzey ise yaşam standardını ifade eder. Her ailenin bir amacı da daha iyi bir yaşam standardına ulaşmaktır. Buna ulaşmak için aile bireyleri, sahip olduğu ekonomik kaynakları verimli kullanmalıdır. Aile bütçesinin bilinçli bir şekilde kullanılması için uygulanabilir ve gerçekçi planlar hazırlanması gerekir.

Aşağıda ve dijital kaynakta yer alan bütçe örneklerini inceleyiniz. Bütçeyi oluşturan unsurları belirleyip listeleyiniz.

Görsel 5.29

Seyahat bütçesi

Görsel 5.30

İhtiyaç, yaşamımızı sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için mutlaka karşılamak zorunda olduğumuz ürün ve hizmetlerdir. Beslenme, giyim ve barınma temel ihtiyaçlarımız arasındadır. Bu tür ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman hayatımızı devam ettirmek son derece güçleşir. İhtiyaçlar karşılandıktan belirli bir süre sonra tekrarlanır. Örneğin su ihtiyacı olan bir kişi bu ihtiyacını karşıladıktan belli bir süre sonra yine susayacaktır.

İstek, hayatımızı sürdürmek için ihtiyaç duymadığımız ancak elde ettiğimiz zaman mutlu olduğumuz ürün ve hizmetlerdir. İstekler kişiden kişiye değişir ve sınırsızdır. Örneğin temel beslenme ihtiyaçları karşılanan bir kişinin çikolata yemesi onun bir isteğidir.

İhtiyaçlarımızı ve bazı isteklerimizi karşılamak için harcama yaparız. İhtiyaç ve isteklerimiz, giderlerimiz içinde yer alır. Harcamalarımızı doğru yapmak bizim ve ailemiz için oldukça önemlidir (Görsel 5.30).

Sayfa 85'teki ihtiyaç ve istek bulutlarına yazdıklarınızı sınıf arkadaşlarınızın yazdıkları ile karşılaştırınız. Listenizde ihtiyaçlar mı yoksa istekler mi daha fazla yer alıyor? Söyleyiniz. Cevaplarınızı arkadaşlarınızın cevapları ile karşılaştırınız.

Satın almak istediğiniz bir ürünün istek veya ihtiyaç olduğunu doğru tespit etmek oldukça önemlidir. Çünkü harcamalarımız için kullanacağımız para yani giderlerimizin, kazancımızı yani gelirlerimizi aşmaması gerekir (Görsel 5.31).

Görsel 5.31

Bir şey satın almadan önce o ürünün veya hizmetin birey için istek mi yoksa ihtiyaç mı olduğunu ayırt etmek amacıyla "**10 Saniye**" kuralından yararlanılabilir. Alışveriş yaparken aşağıdaki soruları cevaplayarak satın alma kararının istek veya ihtiyaç olduğunu tespit edebiliriz.

10 SANİYE

1. Alışverişte kasaya gidip, ödeme yapmadan önce 10 saniye düşünülmelidir. 10 saniye boyunca sorulan soruların cevapları, alınacak ürünün veya hizmetin ihtiyaç olduğu sonucunu ortaya çıkarıyorsa mal veya hizmet alınabilir.

2. Birey, aldığı ürünle ilgili ilk olarak "Bir istek mi yoksa ihtiyaç mı?" sorusunu sormalıdır. Ürün veya hizmetin alınmaması hâlinde eksikliği hissedilecekse ve bütçe hesaplanırken karşılığı ayrılmışsa bu bir ihtiyaçtır. "Almasam da olur." denilebilen bir ürün veya hizmetse bu bir istektir.

3. "Bu ürün veya hizmeti almak için bütçemde yer var mı?" sorusu sorulmalıdır. Bilinçli bir tüketicinin yıllık, aylık, haftalık hatta günlük bütçesi bulunur. Alınması planlanan bu ürün veya hizmetin bütçede karşılığı yoksa ve alınması hâlinde maddi sıkıntı olacak ise bu ürün veya hizmet alınmamalıdır.

4. "Bu ürün veya hizmeti daha ucuza alabilir miyim?" sorusu sorulmalıdır. Satın alınmak istenen ürün veya hizmet hakkında piyasa araştırması yapılması gerekir. Daha ucuza ve kaliteli alınabilecek ürün veya hizmetler tercih edilmelidir.

5. "Satın alınacak ürünün benzeri elimde var mı?" sorusu sorulmalıdır. Daha önceden alınan bir ürünün başka rengi veya gelişmiş modeli alınmak isteniyorsa bütçe gözden geçirilerek tekrar değerlendirilmeli ve mümkünse ürün alınmamalıdır.

Görsel 5.32

Zeynep Hanım'ın şubat ayına ilişkin harcama planı aşağıda verilmiştir.

Zeynep Hanım'ın harcama planını inceleyiniz ve "Planlanan Harcamalar"ın istek mi yoksa ihtiyaç mı olduğunu kendinize göre "✔" ile işaretleyiniz.

Planlanan Harcamalar	İhtiyaç	İstek
Ev kirası	○	○
Apartman aidatı	○	○
Elektrik faturası	○	○
Su faturası	○	○
Doğal gaz faturası	○	○
Telefon ve genel ağ faturası	○	○
Ulaşım gideri	○	○
Sinemaya gitmek	○	○
Yeni bir spor ayakkabı	○	○
Arkadaşlar ile dışarıda yemek	○	○
Konsere gitmek	○	○
Market ve pazar harcaması	○	○
Takı	○	○
Kültür turu	○	○
Gazete/dergi	○	○
Muayene ve ilaç gideri	○	○

Zeynep Hanım, iş yerinde kullanmak için daha rahat bir spor ayakkabı almak istemektedir. Aslında kullandığı bir spor ayakkabısı da vardır. Fakat ayakkabısı yıprandığı için ayağını rahatsız etmektedir. Almak istediği spor ayakkabının sağlam, rahat ve kaliteli olmasını istemektedir. Ancak beğendiği ayakkabı oldukça pahalıdır. Bu nedenle spor ayakkabı almakta kararsızdır.

Zeynep Hanım, karar vermek için kendisine hangi soruları yöneltmelidir? Yazınız.

.....

.....

.....

Görsel 5.33

İhtiyaç ve istekleri belirledikten sonra satın alma işlemini gerçekleştirmek amacıyla bütçe hesaplanmalıdır.

İstek ve ihtiyaçları karşılamak için ayrılacak paraya bütçede yer verilmelidir (Görsel 5.33). Bu durum, gelir ve giderlerimiz arasındaki dengeye dikkat etmemizi gerektirir. Bu denge bütçe olarak adlandırılır. Kişi, aile veya kurumların gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerin tümüne **bütçe** denir.

Bireylerin gerçekçi ve doğru bütçe hazırlayıp bunu uygulayabilmeleri önemli bir beceridir. Bütçe hazırlamak, gelir ve giderlerimiz arasında denge kurma becerimizi geliştirir. Gelirlerin akıllıca ve en çok fayda sağlayacak şekilde değerlendirme becerisine sahip olmasına **finansal okuryazarlık** adı verilir. Bütçe hazırlamak, finansal okuryazarlığının ilk basamağıdır.

Görsel 5.34

Bütçe hazırlamanın kişi, aile ve kurumlar için birçok faydası vardır. Örneğin aile bütçesi hazırlamak, ailenin gelir ve giderlerinin denetim altına alınmasını sağlar. Denetim altına alınmış bir aile bütçesi, aileye huzur ve mutluluk getirir. Bütçe hazırlamak, harcamalarda disiplini sağlayıp parasal durumu düzenlemede aileye yardımcı olur. Bütçe hazırlamak, aile üyelerini beraber karar almaya teşvik eder ve ailenin beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olmasını sağlar. Bütçe sayesinde ailenin o ay ne kadar paraya ihtiyaç duyduğu açık bir şekilde görülür. Bu bilgi sayesinde beklenmedik durumlara karşı ne kadarlık bir tasarrufa gidilmesi gerektiği planlanabilir (Görsel 5.34).

? Bütçe hazırlamanın başka ne gibi faydaları olabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

? Aile bütçesi hazırlanırken sizin de harcama istekleriniz ve fikirlerinizin alınmasının önemi nedir? Bu konuda ailenize nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Aşağıdaki atasözlerinin ortak teması nedir? Söyleyiniz. Seçtiğiniz bir atasözünü açıklayınız.

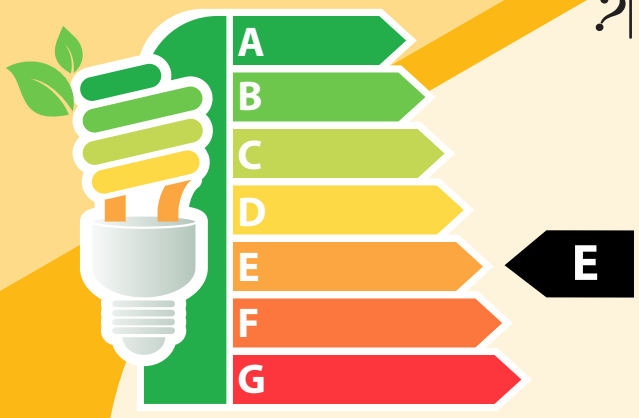
Sakla samanı, gelir zamanı.

Bol bol yiyen bel bel bakar.

Ayağını yorganına göre uzat.

İşten artmaz, dişten artar.

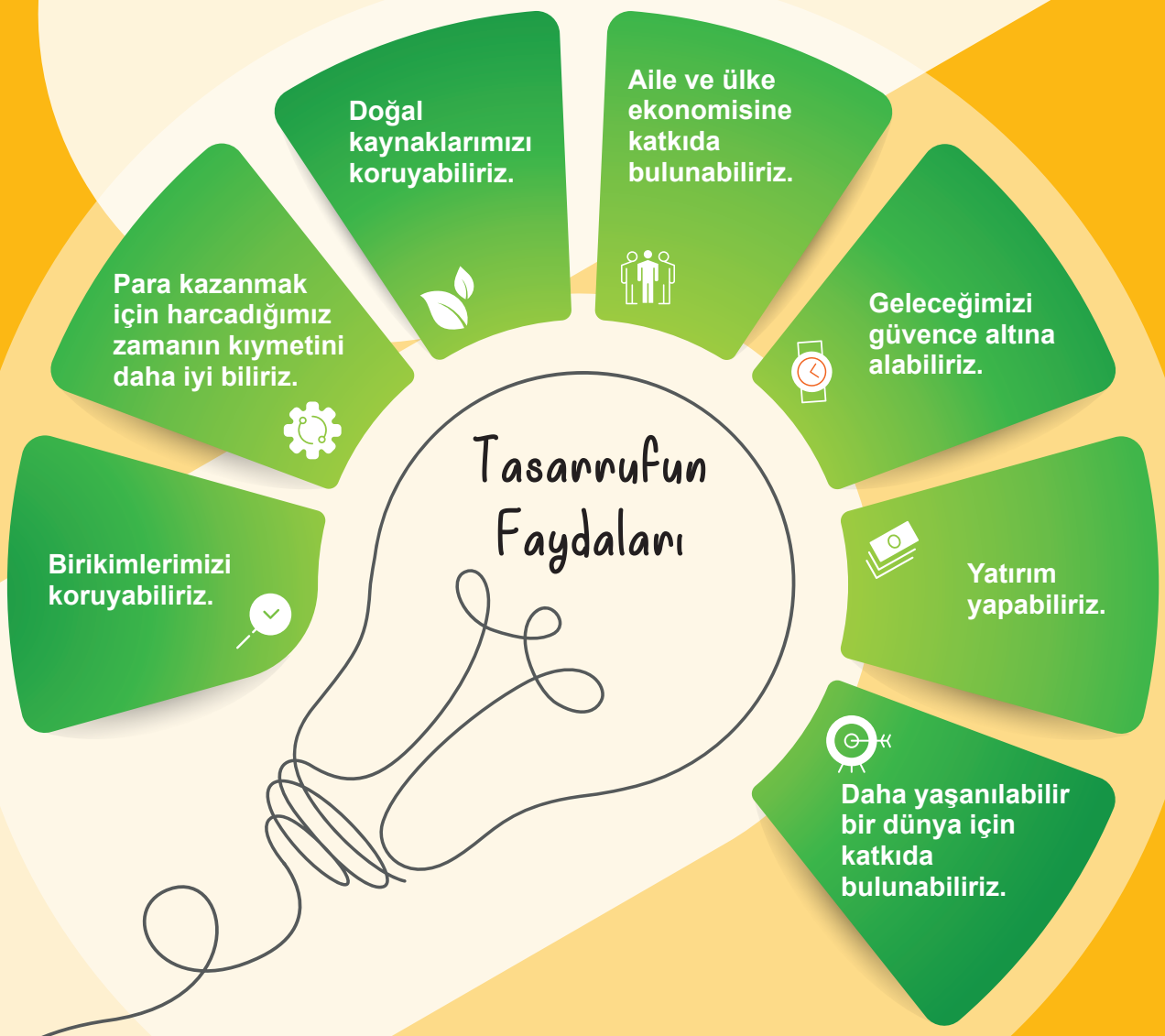
Ak akçe kara gün içindir.

Görsel 5.35 Enerji verimliliği etiketi

Evinizdeki beyaz eşyaların üzerinde gördüğünüz yandaki görselle anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Günlük hayatımızda masraflarımızı azaltarak veya para biriktirerek tasarruf edebiliriz. Tasarruf etmek, sadece para biriktirmek veya masraflarımızı azaltmak değildir. İhtiyaçlarımızı karşılamak için satın aldığımız ürünleri, enerji verimliliği yüksek ve A sınıfı etiketine sahip olanlar arasından tercih ederek enerji tasarrufu sağlayabiliriz (Görsel 5.35). Tasarruf etmenin birçok faydası vardır. **Aşağıdaki diyagramı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.**

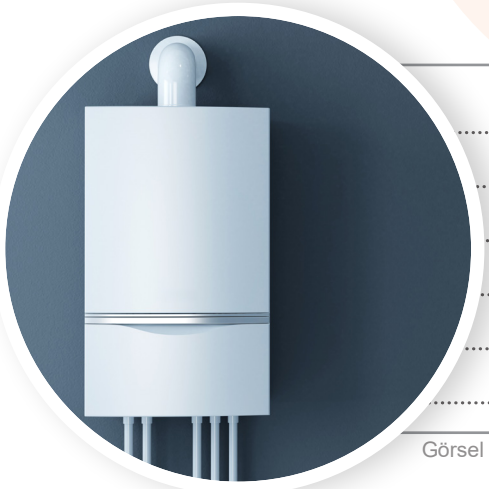
Görsel 5.36

Diyagramda verilen tasarrufun faydalarından hangisini daha önemli görüyorsunuz? Sebebini söyleyiniz.

? Aşağıda verilen görseller ile ilgili ne gibi tasarruf önlemleri alınabilir ve bu tasarrufların kazanımları neler olabilir? Yazınız.

Görsel 5.37

Görsel 5.38

Görsel 5.39

Tasarruf etmek; kişi, aile ve ülke ekonomisi için önemlidir. Örneğin evimizde gereksiz enerji kullanımının önüne geçmek için aldığımız önlemler, sadece elektrik faturamızın daha düşük gelmesi ile sınırlı kalmaz, aynı zamanda enerji ithalatı (dış alım) için ülke ekonomisinden harcanan tutarın azalmasını da sağlar. Daha da önemlisi karbon salınımını azaltır ve küresel ısınmanın önüne geçerek gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir dünya bırakmamıza yardımcı olur.

Erva (Görsel 5.40) ve Elif, semt pazarında esnaflık yapan iki arkadaştır. Her hafta aynı semt pazarında çalışarak geçimleri için para kazanırlar. Kazançları eşit olan bu iki arkadaşın yaşantısına bir göz atalım.

Görsel 5.40

Aşağıda verilen hikâyeleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Erva'nın Hikâyesi

Erva, pazarda günde ortalama 5.000 liralık satış yapan bir sebze satıcısıdır. Erva, ev alışverişini yaparken son derece titiz davranmaktadır. Temizlik malzemelerini ve bayatlamayacak gıdaları toptan almaktadır. Ayağını yorganına göre uzatan Erva, az da olsa günlük kazancının bir kısmını mutlaka köşeye koymaktadır. Gelir ve giderini çok iyi takip ettiği için her ay sonunda birikmiş bir miktar parası olmaktadır. Erva, geçen yıldan bu yana işini büyütmeyi başarmıştır. Dünya hâli bu, herkesin başına her şey gelebilir. Erva'nın geçen ay arabası arıza yaptığı için arabasını tamir ettirmek zorunda kalmıştır.

Elif'in Hikâyesi

Elif, pazarda günde ortalama 5.000 liralık satış yapan bir meyve satıcısıdır ancak tutumlu olmadığından herhangi bir tasarrufu yoktur. Ev alışverişlerini de hep son dakikada yaptığından çoğu zaman ihtiyaçlarına gereğinden daha yüksek bir fiyat ödemek zorunda kalmaktadır. Dünya hâli bu, herkesin başına her şey gelebilir. Birkaç ay önce Elif'in evini su basmıştır. Tamirat masrafları için gerekli olan 50.000 lirayı arkadaşlarından temin etmeye çalışmıştır. Ancak daha önce Elif'e borç verenler alacaklarını zamanında alamadıkları için bu kez kimse ona borç vermek istememiştir.

- **Erva neleri doğru yapmıştır?**

.....

.....

- **Elif neleri yanlış yapmıştır?**

.....

.....

- **Elif'in yaptığı yanlışların sonuçları neler olmuştur?**

.....

.....

- **Hikâyelerde geçen deyimleri bulunuz ve anlamlarını yazınız.**

.....

.....

"Doğru ve uygulanabilir bir bütçe hazırlamak için nelere dikkat etmeliyiz? Neleri yanlış yaparsak hazırladığımız bütçe sonuç vermez?" Soruların cevabı için aşağıdaki kuralları okuyunuz.

Doğru ve Uygulanabilir Bir Bütçe Hazırlamak İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler

Aylık gelirlerinizin dökümünü yapın.
(Sabit gelirlerinizi daha çok dikkate alın. Geçici gelirleriniz üzerinden harcama yapmayı planlamayın.)

Aylık giderlerinizin dökümünü yapın.
(Bunun için ihtiyaç ve istekleriniz ile bunların öncelik sırasını dikkate alın.)

Gelir ve gider karşılaştırması yapın.
(Gelirleriniz giderlerinizi karşılamıyorsa bazı harcamalarınızı kısmanız gerekecektir. Bunun için harcama alışkanlıklarınızı gözden geçirin.)

Borçlarınızı hesaba katın.
(Herhangi bir borcunuz varsa bütçenizde mutlaka borçtan kurtulmaya yönelik tasarruf yapın.)

Birikim yapın.
(Bütçenizi hazırlarken beklenmedik ihtiyaçlarınız ve gelecekteki ihtiyaçlarınız için bugünden hazırlık yapın.)

Hazırladığınız bütçe planına uygun hareket edin.

Hazırlayıp uygulamaya koyduğunuz bütçe planına bir süre sonra uymadığınızda ne gibi sorunlar yaşayabilirsiniz? Düşüncelerinizi yazınız.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Bütçe Planımı Hazırlıyorum
Amacı: Gelir ve giderleri dengeleyerek bütçe planı hazırlayabilme
Beceri: Girişimcilik / Kaynakları yönetme
Süre: 2 ders saati

Yönerge:

- Belirlediğiniz kaynaklardan elde ettiğiniz gelirleri kullanarak ihtiyaçlarınız doğrultusunda bütçe planı hazırlayınız.
- Bütçe planınızı hazırlamak için aşağıda verilen tablodaki ilgili alanları doldurunuz.
- Bütçe planınızı hazırlarken israftan kaçınınız.
- Bu planı bir hafta süreyle uygulayınız.
- Bütçe planı öncesi ve sonrası harcamalarda meydana gelen değişiklikleri rapor hâline getiriniz.
- Hazırladığınız bütçe planı bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Gelirlerim Kaynağım	**TL**	**Giderlerim** İhtiyaç ve İsteklerim	**TL**
Günlük harçlığım			
Bayram harçlığım			
Kumbaram			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
Toplam		**Toplam**	
Tasarruf Miktarı (Gelir – Gider)			

Öz değerlendirme formu

Aşağıdaki soruları ilgili alanlara cevaplayınız.

Kişisel bütçenizi hazırlarken hangi ihtiyaçlarınıza öncelik verdiniz? Neden? Yazınız.

.....

.....

.....

Kişisel bütçenizi hazırlarken hangi ihtiyaçlarınızı ertelediniz? Neden? Yazınız.

.....

.....

.....

Kişisel bütçe hazırlamanın size ekonomik kazanımlar dışında başka ne gibi kazanımları oldu? Açıklayınız.

KİŞİSEL BÜTÇE PLANI RAPORU

(Bütçe planı öncesi ve sonrası harcamalarımda oluşan değişiklikler)

Bütçe Planı Öncesi Harcamalarım .....

.....

Bütçe Planı Sonrası Harcamalarım .....

.....

Oluşan Değişiklikler .....

.....

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki atasözlerinin ne anlama geldiğini açıklayınız. Atasözlerinden bütçe planlamada hangi noktaların önemli olduğuna dair yaptığınız çıkarımları ilgili alana yazınız.

Atasözleri	Anlamı	Bütçe Planlarken Neye Dikkat Edilmeli?
Damlaya damlaya göl olur.		
Güvenme varlığa, düşersin darlığa.		
Gündüzün mum yakan geceleyin bulamaz.		
Her çok azdan olur.		
Ayağını yorganına göre uzat.		
Azı karar çoğu zarar.		
İşten artmaz, dişten artar.		
İki ölç, bir biç.		

DÜŞÜNELİM

İLİMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

Atatürk'ün Türkiye İktisat Kongresi açılış konuşmasında söylemiş olduğu sözleri okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Kaynak

"...Tam bağımsızlık için şu kural vardır: Millî egemenlik, mali egemenlikle desteklenmelidir. Bizleri bu hedefe götürecek tek kuvvet ekonomidir. Siyasi ve askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadî (ekonomik) zaferlerle taçlandırılmadıkça payidar olamaz..."

Ergin, 1978, s. 184-185

Kaynakta geçen "ekonomik zaferle taçlandırmak" sözü sizce ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsellerdeki ekonomik faaliyetle ilişkili olan doğal kaynağı ilgili alanlara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çevrenizde yapılan ekonomik faaliyetlere örnekler veriniz.

Görsel 5.41

KEŞFEDELİM

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde çember veya "u" şeklinde oturma düzeni oluşturunuz.
- Aileniz ve yakın çevrenizde bulunan kişilerin mesleklerinden örnekler veriniz.
- Bu mesleklerin hangi ekonomik faaliyetlerle ilişkili olduğunu söyleyiniz.
- Tartışmayı öğretmeninizin rehberliğinde, tüm öğrencilerin katılımıyla gerçekleştiriniz.

Yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri aşağıdaki alanlara yazınız.

Görsel 5.42

ÖĞRENELİM

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak için gelir sağlamak amacıyla yaptıkları etkinliklere ekonomik faaliyet denir. Günlük hayatta ihtiyaçlarımızı karşılamak için birçok ekonomik faaliyetten yararlanırız. Bazen bu faaliyetlerin farkında bile olmayız. Aşağıda 5. sınıf öğrencisi Beren'in gün içinde farklı zamanlarda bulunduğu ortamlarla ilgili görseller verilmiştir.

Görselleri inceleyiniz ve Beren'in gün içinde ne tür ekonomik faaliyetlerden faydalandığını ilgili alanlara yazınız.

Görsel 5.43

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.44

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.45

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Günlük hayatınızda hangi ekonomik faaliyetlerle karşılaşmaktasınız? Örnekler veriniz.

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için beslenme, giyinme, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu temel ihtiyaçların yanında insanların daha iyi bir yaşam sürebilmek, mutlu olabilmek ve verimli vakit geçirebilmek için istekleri de vardır. İhtiyaç ve isteklerin karşılanması için ekonomik faaliyetler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden ülkemizin gelişimi ve devamlılığı için ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve sürekliliği önemlidir. Ekonomik faaliyetlerimizden bazıları şunlardır.

Görsel 5.46

Ulaşım, yolcu veya yükün bir yerden başka bir yere aktarılmasıdır. Demir, hava, kara ve deniz yolu vasıtalarıyla yapılan faaliyetleri kapsar (Görsel 5.46). Ulaşım faaliyetlerinin gelişmesi sanayi ve ticaret faaliyetlerini de olumlu etkilemektedir.

Görsel 5.47

Hayvancılık; ürünleri ve güçleri ile insanlara faydalı hayvanların bakımı, beslenmesi, üretimi ve yetiştirilmesini kapsayan ekonomik faaliyettir. Arıcılık, balıkçılık, ipek böcekçiliği, kümes hayvancılığı, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık bu faaliyetler arasındadır. Dericilik, yün dokuma, et, süt ürünlerinin üretimi gibi alanlarda ham madde ihtiyacı hayvancılık ile karşılanmaktadır (Görsel 5.47).

Görsel 5.48

Yer altında bulunan madenleri çıkarma ve işleme faaliyetlerine **madencilik** denir (Görsel 5.48). Ülkemiz, maden çeşitliliği bakımından dünyada önde gelen ülkelerdendir. Ülkemizde madencilik faaliyetlerinin yaygın olması otomotiv, mobilyacılık, beyaz eşya üretimi gibi sanayi faaliyetlerini de olumlu etkilemektedir.

Görsel 5.49

İnsanların ekme ve dikme yoluyla toprağı işleyerek ürün elde etmesine **tarım** denir (Görsel 5.49). Meyve, sebze, kuru yemiş gibi ürünler tarımdan elde edilir. Hayvan yemi, unlu mamuller, tekstil, meyve suyu, şeker, yağ üretimi gibi birçok sanayi kolunun ham madde ihtiyacı da tarım faaliyetleri ile karşılanmaktadır.

Görsel 5.50

Sanayi; ham maddeye makinelerle biçim vererek, toplu olarak üretim yapılan ekonomik faaliyettir. Ülkemiz, sanayi çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Sanayi faaliyetleri; besin, maden, makine, kimya, çimento, cam, seramik, dokuma, tekstil gibi kollara ayrılır (Görsel 5.50).

Görsel 5.51

Kazanç amacıyla yürütülen alım satım işlerine **ticaret** denir (Görsel 5.51). Ulaşım ve sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ticaret alanındaki ekonomik faaliyetlerin artmasını sağlar.

Görsel 5.52

Turizm; dinlenme, eğlenme, görme, tanıma gibi amaçlarla yapılan gezilere denir. Turizm, ülkemizdeki önemli ekonomik faaliyetlerdendir. Ülkemizde doğa, yayla, kültür, termal, sağlık, yaz ve kış turizmi gelişmiştir (Görsel 5.52).

Görsel 5.53

Eğitim, sağlık, haberleşme, bankacılık, güvenlik gibi alanlardaki iş gücü **hizmet** faaliyetini oluşturur (Görsel 5.53). Ülkemizde birçok kişi hizmet faaliyetinde çalışmaktadır.

Görsel 5.54

Ormancılık; kereste, tomruk ve yakacak odun elde etmek; mobilya ve kâğıt sanayisi için ham madde sağlamak amacıyla ormanlardan yararlanma faaliyetleridir (Görsel 5.54).

Ekonomik faaliyetler beş alana ayrılır. Bu alanlar aşağıdaki bilgi grafiğinde verilmiştir.

1

Birincil Ekonomik Faaliyetler

Doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen, ham madde elde edilmesini sağlayan faaliyetlerdir. Tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik gibi ekonomik faaliyetleri içine alır.

2

İkincil Ekonomik Faaliyetler

Ham maddelerin işlenip kullanılabilecek hâle getirildiği faaliyetlerdir. Sanayi, inşaat, enerji üretimi gibi ekonomik faaliyetleri içine alır.

3

Üçüncül Ekonomik Faaliyetler

İnsanların ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık, hukuk, büro hizmetleri, ticaret, ulaşım, finans, turizm, güvenlik gibi hizmetleri kapsar. Hizmete yönelik yapılan ekonomik faaliyetler ile ilişkilidir.

4

Dördüncül Ekonomik Faaliyetler

Teknolojinin gelişimi ile bilginin toplanması, işlenmesi ve yayılması amacıyla yapılan çalışmalardır. Grafik tasarım, reklam yayıncılığı, çevrim içi hizmetler bu alanla ilişkilidir.

5

Beşincil Ekonomik Faaliyetler

Karar verme, yönetim ve kontrol etme faaliyetleri bu alanda yer almaktadır. Büyük şirket ve ülke yöneticiliği gibi faaliyetler bu alanla ilişkilidir.

Görsel 5.55

Yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su kaynakları, yer altı ve üstü kaynaklar ekonomiyi etkileyen coğrafi özelliklerdir. Farklı coğrafi özelliklere sahip ülkemizde ekonomik faaliyetler de çeşitlilik göstermektedir.

Ülkemizdeki ekonomik faaliyetlerin dağılımına ait örneklerin verildiği haritayı inceleyiniz ve karekod ile verilen etkinliği yapınız.

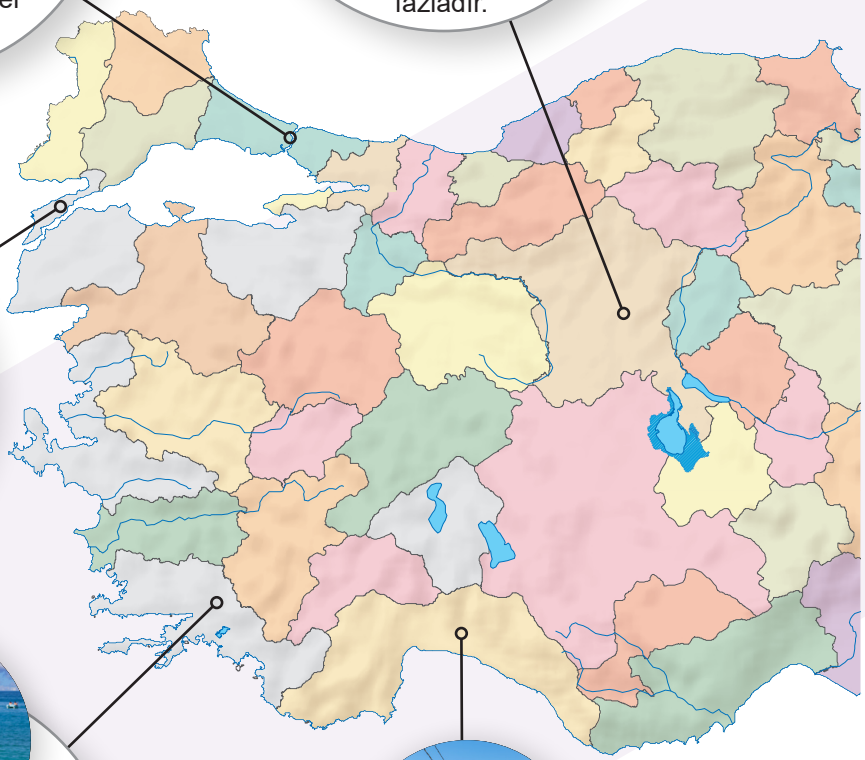
İstanbul gibi ulaşım ağının zenginleştiği illerde ticaret ve sanayi faaliyetlerine bağlı ekonomik faaliyetler de gelişmiştir.

Ankara gibi eğitim, sağlık, haberleşme, bankacılık ve ulaşımın geliştiği illerde hizmete yönelik ekonomik faaliyetler daha fazladır.

Çanakkale gibi tarihî mekânlarla ünlü olan bölgelerde kültürel turizme bağlı ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

Muğla gibi yaz mevsiminin uzun sürdüğü ve denize kıyısı olan illerimizde yaz turizmine bağlı ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

Kış aylarının ılıman geçtiği Antalya gibi illerde seracılığa bağlı ekonomik faaliyetler yapılmaktadır.

Ekonomik faaliyetleri koruma bilinci

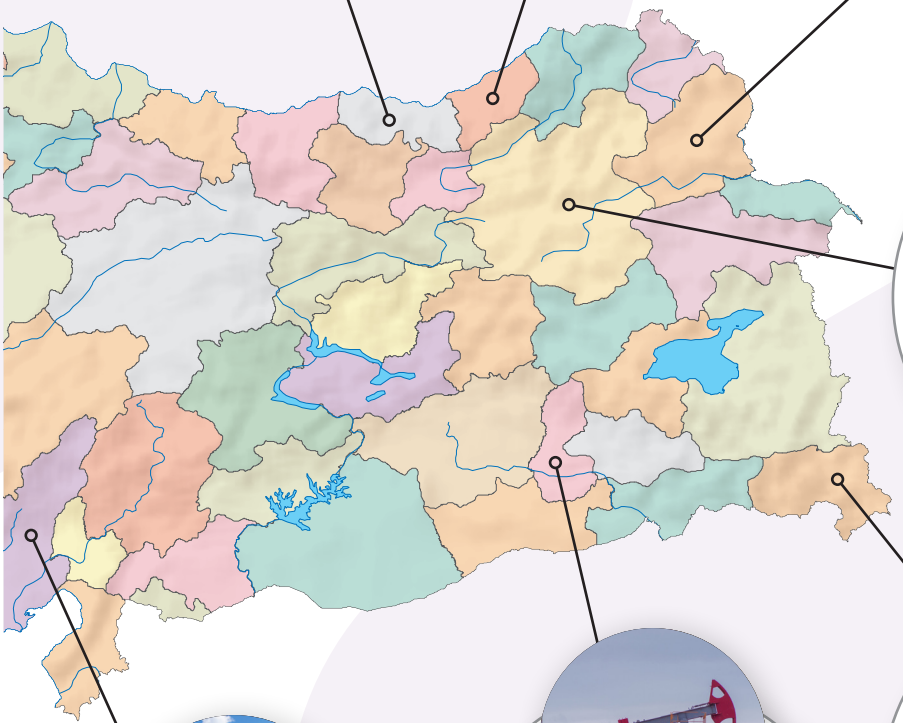
Ülkemizin göllerinde, akarsularında ve çevresindeki denizlerde balıkçılık faaliyetleri yapılır. Trabzon ilimiz buna güzel bir örnektir.

Rize gibi ormanlık alanların geniş yer kapladığı yerlerde orman ürünlerine yönelik ekonomik faaliyetler yapılır.

Dağ çayırlarının geniş yer kapladığı Kars gibi illerimizde büyükbaş hayvancılığa yönelik ekonomik faaliyetler yapılır.

Kar yağışının bol olduğu ve dağlık bölgelere sahip olan Erzurum gibi illerimizde kış turizmine bağlı ekonomik faaliyetler yaygındır.

Yaylaların geniş yer kapladığı ve çiçeksi bitkilerin çok olduğu Hakkari gibi illerimizde arıcılık faaliyetleri yaygındır.

Madenlerin çıkarılıp işlendiği Batman gibi illerimizde madenciliğe bağlı ekonomik faaliyetler yapılır.

Elverişli iklime ve verimli arazilere sahip Adana gibi iller tarım faaliyetleri için uygun yerlerdir.

Görsel 5.56

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Yaşadığım İldeki Ekonomik Faaliyetler

Amacı: Yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri tanımlama ve gruplandırabilme

Beceri: Özetleme

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Valilik, kaymakamlık, il tarım ve orman müdürlükleri gibi resmî kurumlara ait genel ağ adreslerini kullanarak yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri belirleyiniz.
- Belirlediğiniz ekonomik faaliyetleri sınıf tahtasına yazınız.
- Sınıf tahtasına yazdığınız ekonomik faaliyetleri alanlarına göre gruplandırıp sınıflandırma tablosu oluşturunuz.
- Sınıflandırma tablosundan hareketle yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri sınıfta sununuz.
- Sunum esnasında arkadaşlarınızı dikkatle dinleyiniz. Duygu ve düşüncelerinizi saygılı bir şekilde ifade ediniz
- Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesinin yaşadığınız il ve ülkemiz ekonomisi açısından önemini açıklayınız.
- Ülkemiz için önemli olan ekonomik faaliyetleri bilmemizin, tanımamızın ve bu faaliyetlerin koruma bilincine sahip olmamızın önemini açıklayınız.
- Sınıflandırma tablosundaki ekonomik faaliyetlerin korunmasına yönelik fikirlerinizi paylaşınız.
- Sunumlarınız kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

EBA Kontrol listesi

.....

.....

.....

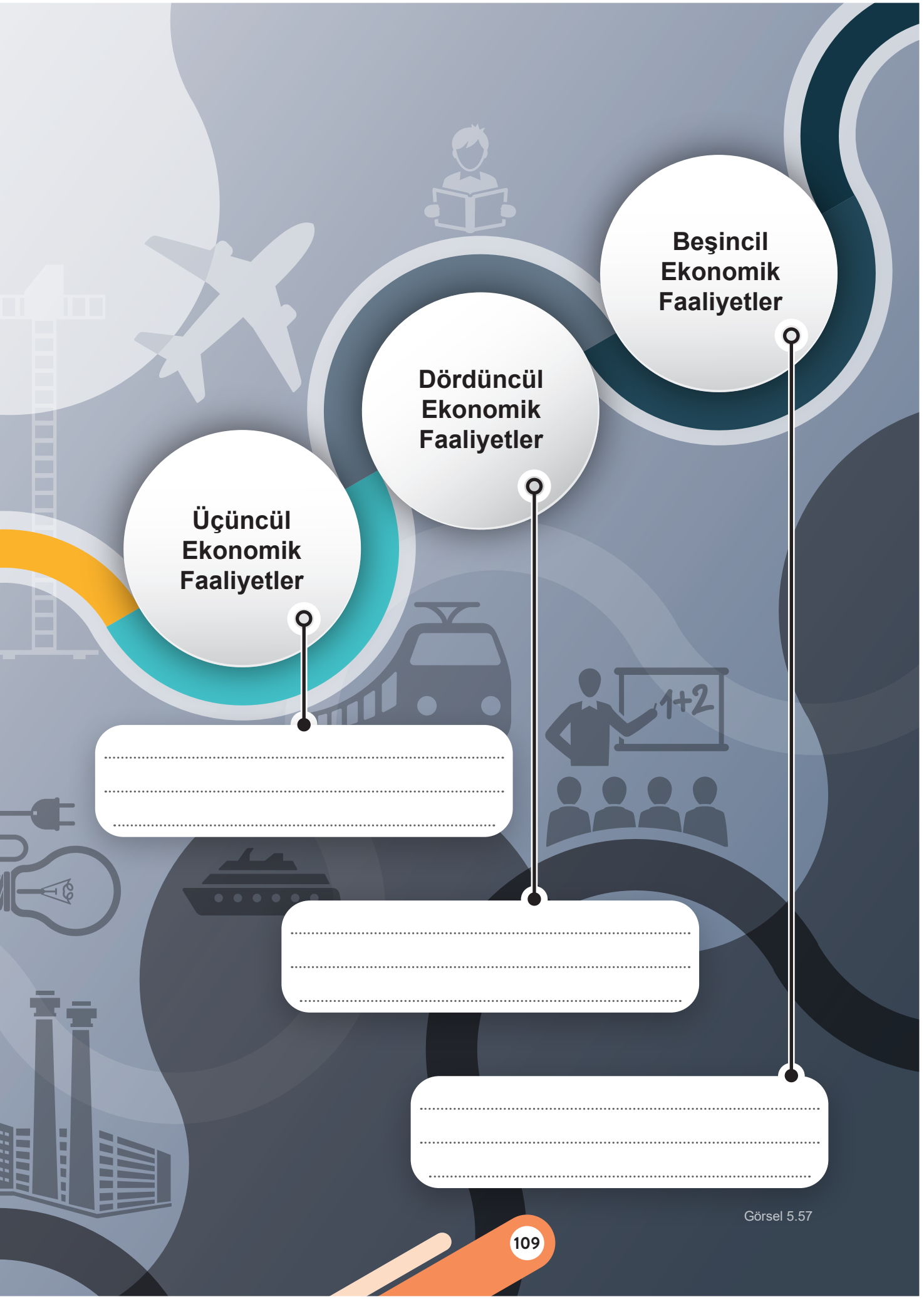
İkincil Ekonomik Faaliyetler

.....

.....

.....

Birincil Ekonomik Faaliyetler

Beşincil Ekonomik Faaliyetler
Dördüncül Ekonomik Faaliyetler
Üçüncül Ekonomik Faaliyetler
1+2

Görsel 5.57

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki tabloda verilen çalışanların hangi ekonomik faaliyet alanında yer aldığını örnekte olduğu gibi işaretleyiniz.

Çalışanlar	Birincil Ekonomi	İkincil Ekonomi	Üçüncül Ekonomi	Dördüncül Ekonomi	Beşincil Ekonomi
Hayvancılık yapan Hasan Bey	✓				
Doktor Ethem Bey					
Belediye Başkanı Hilal Hanım					
Öğretmenlik yapan Kübra Hanım					
Şeker fabrikasında çalışan Cemil Bey					
AR-GE çalışması yapan Ali Bey					
Turist Rehberi Aynur Hanım					
Pamuk yetiştiren Ahmet Bey					
Araştırma biriminde çalışan Selime Hanım					

Aşağıda Mehmet'in yaşadığı ildeki bazı yerlerin görselleri verilmiştir. Mehmet, görseldeki yerlerde yapılabilecek ekonomik faaliyetlere yönelik proje tasarlayacaktır. Projede yer alabilecek ekonomik faaliyetleri ilgili alanlara yazınız.

.....

.....

.....

Görsel 5.58

.....

.....

.....

Görsel 5.59

.....

.....

.....

Görsel 5.60

.....

.....

.....

Görsel 5.61

"Ekonomik Faaliyet Alanları" etkinliği

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Tasarruf	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatanseverlik	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyiliksever	9 Adalet

- "Dünya nüfusunun artması ve ihtiyaçların çoğalıp çeşitlenmesi ile doğal kaynaklara duyulan gereksinim de artmaktadır. Doğal kaynakların hızlı ve bilinçsiz tüketimi ile doğal dengenin bozulması, iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum kaynakların israf edilmeden, dikkatli ve verimli kullanımının önemini gündeme getirmektedir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Suyu korumak, vatanı korumak gibidir."

  Yukarıdaki ifadede hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

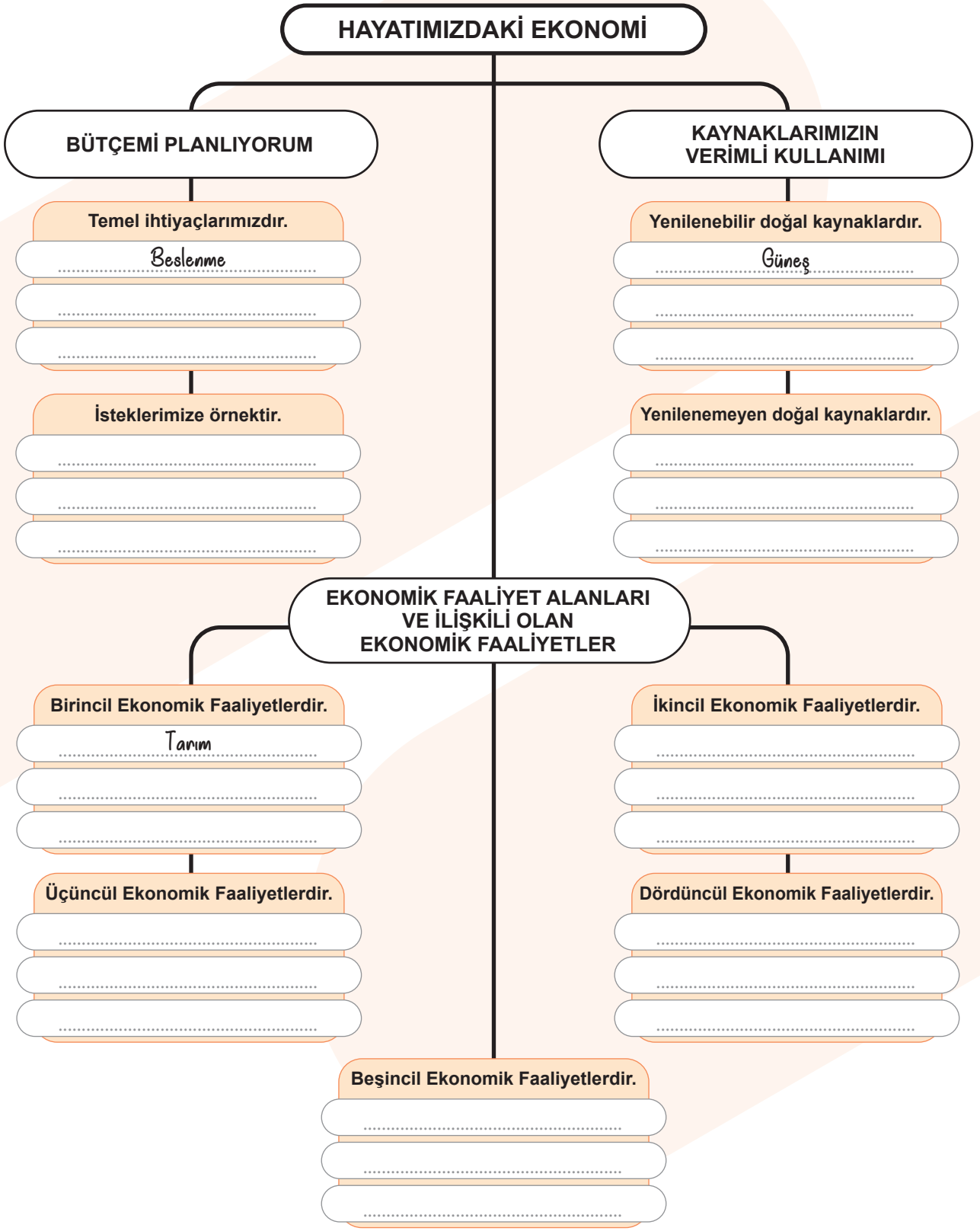
  .....

- "Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin öneminin vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

Örneklerden hareketle diyagramdaki cümlelere yönelik uygun kelimeler yazınız.

1. Doğal kaynakların verimli kullanılması ve israfın önlenmesi amacıyla "5D" modeli geliştirilmiştir. Aşağıda verilen maddeleri 5D modeli aşamaları ile eşleştiriniz.

a.	Kâğıt, plastik, cam gibi ürünleri geri dönüşüme kazandırmak		Düşün, gerekli değilse tüketme.
b.	Evde veya okulda su tüketimini azaltmak için çeşitli önlemler almak		Daha az tüket.
c.	Kullanılmayan eşyaları ihtiyacı olanlarla paylaşmak		Değerlendir, yeniden kullan.
ç.	Konserve kutularını saksı olarak kullanmak		Değiştir, farklı amaçla kullan.
d.	Bir ürünü satın almadan önce istek mi ihtiyaç mı diye sormak		Dönüştür, doğa kazansın.

Aşağıda verilen metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Yaşadığım il farklı coğrafi özelliklere sahiptir. İlimizin etrafını çeviren dağlarımızda çayır alanlar geniş yer kaplamaktadır. Güneşli gün sayımızın çok olması, halkın seracılık faaliyetleri yapmasına olanak sağlamıştır. Mavi bayraklı plaja sahip olduğumuz için çevre illerden insanlar sahilimizi tercih ederler. İl merkezinde yer alan şeker fabrikasından gelen koku, bazı günlerde çok rahatsızlık vermektedir. Büyükşehir belediye başkanımız, hem şeker fabrikasının hem de organize sanayinin şehir merkezi dışında bir yere taşınacağı yönünde basın açıklaması yapmıştır.

2. Aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisi bahsedilen ilde <u>yapılmamaktadır</u>?

A) Tarım
B) Turizm
C) Madencilik
D) Büyükbaş hayvancılık

3. Bu ilde hangi ekonomik alanla ilgili ekonomik faaliyetten <u>bahsedilmemiştir</u>?

A) Birincil ekonomik faaliyet
B) İkincil ekonomik faaliyet
C) Üçüncül ekonomik faaliyet
D) Dördüncül ekonomik faaliyet

4. Aşağıda arıcılık ve arı ürünleriyle ilgili ekonomik faaliyetlerdeki örnekler verilmiştir. Örneklerde verilen ekonomik faaliyetlerdeki bilgileri dikkate alıp hangi ekonomik faaliyet alanı ile ilişkili olduğunu ilgili alanlara yazınız.

a.

Görsel 5.62

Merhaba, ben Derya. Ordu'da yaşıyorum. Geçimimi arıcılık faaliyetleri ile sağlıyorum. İlimiz, çiçekli bitki türü bakımından zengindir. Bu zenginlik, ilimizdeki arıcılık faaliyetlerini olumlu etkilemiş ve ilimizin ülkemizde en fazla arıcılık yapılan iller arasında yer almasına katkıda bulunmuştur. Bal, polen, propolis, arı sütü üreterek ülke ekonomisine katkıda bulunuyorum.

.....

Merhaba, ben Sinem. İzmir'de yaşıyorum. Türkiye'nin değişik bölgelerinde arıcılık faaliyeti yürüten kişilerle iletişime geçiyorum. Farklı bölgelere ait en kaliteli arı ürünlerini alıp dükkânımda müşterilerime sunuyorum. Aldığım ürünleri kontrol ediyorum.

.....

b.

Görsel 5.63

c.

Görsel 5.64

Merhaba, ben Abdullah. Eskişehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde kimyager olarak çalışmaktayım. Arı ürünlerinden olan propolisin sağlık alanında kullanımına yönelik AR-GE çalışmaları yapıyorum.

.....

Merhaba, ben Hatice. Kocaeli'de, çikolata fabrikasında çalışıyorum. Yeni ürünümüz olan ballı çikolataya hem yurt içinden hem de yurt dışından çok talep oldu. Diğer ürünlerimizde de şeker yerine bal kullanımına geçmeyi planlıyoruz.

.....

ç.

Görsel 5.65

d.

Görsel 5.66

Merhaba, ben Nuri. Kırklareli Arı Yetiştiricileri Birliğinde başkanlık yapıyorum. Yaşadığım ilde arıcılık faaliyetlerini destekliyor ve bu faaliyetleri geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenliyorum.

.....

5. Aşağıdaki tabloda Begüm'ün anne ve babası ile tatil için gidecekleri Rize'de yapabilecekleri faaliyetler, faaliyetlerin ücret bilgisi ve mutluluk puanlarına yer verilmiştir.

Rize'de Yapılabilecek Faaliyetler			Mutluluk Puanı
Ulaşım	Otobüs (Kişi başı 500 TL)		5
Ulaşım	Uçak (Kişi başı 750 TL)		10
Yemek	Ortalama yemek ücreti bir öğün için (Kişi başı 350 TL)		18
Konaklama ve Yeme İçme	1. Seçenek	Yıldız Otel (5 yıldızlı otel) 1 gecelik süit oda ücreti (Kişi başı kahvaltı dâhil 1.250 TL) Not: 0-10 yaş ücretsizdir.	12
	2. Seçenek	Kütük Orman Evleri (butik otel) 1 gecelik aile odası 3 kişilik ücreti: 2.000 TL (kahvaltı dâhil)	12
Sosyal Kültürel Aktiviteler	1. Seçenek	 Ayder Yaylası gezisi Tur ücreti (Kişi başı 750 TL) Not: Ücretsiz dondurma ikramı	8
	2. Seçenek	 Canlı müzik gecesi Bilet ücreti (Kişi başı 800 TL) Not: Ücretsiz organik çay veya limonata servisi	8
	3. Seçenek	 Zilkale gezisi Tur ücreti (Kişi başı 200 TL) Not: 0-6 yaş ücretsizdir.	12
	4. Seçenek	 Çeçeva Saklı Bahçe gezisi Ulaşım (Kişi başı 250 TL) Giriş ücreti (Kişi başı 100 TL) Not: 0-12 yaş ücretsizdir. Not: Ücretsiz çay servisi	10
	5. Seçenek	 Huser Yaylası gezisi Ulaşım (Kişi başı 500 TL) Not: Ücretsiz organik çay veya limonata servisi	15

Görsel 5.67

Gelir - Gider	Gider Miktarı (TL)	Gelir Miktarı (TL)
Kira	15.000	
Site aidatı	1.250	
Faturalar (Elektrik, su vb.)	2380	
Ulaşım giderleri	2.100	
Gıda ihtiyacı	20.000	
Eğitim gideri	8.700	
Kılık kıyafet	8.000	
Kişisel bakım	4.000	
Diğer giderler	10.000	
Annemin aylık maaşı		39.750
Babamın aylık maaşı		43.000
Annemin ek geliri		1.000
Babamın ek geliri		9.800

Begüm ve ailesinin aylık bütçeleri ile en yüksek mutluluk puanına ulaşacakları bir tatil planı hazırlayıp aşağıdaki tabloya yazınız.

1. Gün .....

.....

2. Gün .....

.....

3. Gün .....

.....

4. Gün Sabah 10.00'da eve dönüş: .....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

6. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

6 TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

KONULAR

- TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ
- TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN BİLİNÇLİ KULLANIMI

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabileceksiniz.
- Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- dijital ayak izi
- e-ticaret
- genel ağ
- teknoloji

DÜŞÜNELİM

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ

Aşağıda bir grup öğrencinin sohbetine yer verilmiştir. Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

İnsanlar tekerleğin icadından önce çok ağır yükleri bile kas gücüyle taşımak zorunda kalmışlardır. Tekerleğin icadından sonra insanlar el arabası, at arabası ve kağnılar yapmışlardır (Görsel 6.1). Bu durum, ulaşım ve taşımacılık faaliyetlerinin daha kolay yapılmasını sağlamıştır.

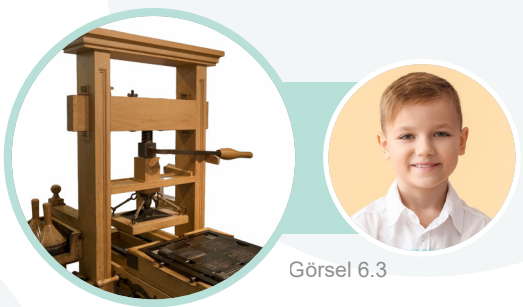
Görsel 6.1

Görsel 6.2

Sabanın icadından önce çiftçiler, toprağın yüzeyini odundan yapılmış ilkel aletler kullanarak ekilebilir hâle getiriyorlardı. Sabanın icadıyla tarımda hayvan gücü daha fazla kullanılmış ve tarımsal üretim artmıştır (Görsel 6.2).

Modern matbaanın icadından önce tahtadan yapılmış harf kalıpları kullanılmıştır (Görsel 6.3). Modern matbaa icat edildikten sonra kitap sayısında önemli bir artış yaşanmıştır.

Görsel 6.3

Görsel 6.4

Telefon icat edilmeden önce insanlar birbirleriyle haberleşmek için davul, duman, ateş ve ayna kullanmışlardır. İnsanlar, telefon icat edildikten sonra uzak mesafedekilerle daha kolay iletişim kurabilmişlerdir (Görsel 6.4).

Yukarıdaki sohbette değinilen araç ve gereçler günümüzdeki hangi teknolojik ürünlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur? Açıklayınız.

Bu teknolojik ürünleri hiçbir şekilde kullanmadığınızı düşünün. Böyle bir hayat nasıl olurdu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

KEŞFEDELİM

Teknolojik araçların kullanımıyla ilgili verilen soruların cevaplarını tablodaki ilgili alanlara yazınız.

Sahip olduğunuz teknolojik araçlar nelerdir?	1	2	3 ....
Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanım alanları nelerdir?	1	2	3 ....

Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?

1. .....
2. .....
3. .....

Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

1. .....
2. .....
3. .....

Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanımı sırasında hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?

1. .....
2. .....
3. .....

Görsel 6.5

ÖĞRENELİM

Kaynak 1

Teknoloji, insanın çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği araç gereçlerle bunlara ilişkin bilgilerin tümü.

sozluk.tdk.gov.tr

Teknoloji, insan hayatını kolaylaştırmak için icat edilip geliştirilen alet, araç ve gereçleri kapsamaktadır. Kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim, ulaşım alanlarında yaşanan teknolojik gelişmeler toplumsal hayatımızı etkilemektedir. Aşağıda bu etkilere yönelik yazılı, görsel ve dijital kaynaklar verilmiştir.

Görsel 6.6

Kültürel zenginliklerimizi korumak, tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla dijital teknoloji ürünlerinden de faydalanılmaktadır. Kültürel varlıkların yazılı, işitsel ve görsel sunumlarının yapılması, bunların sanal ve gerçek ortamlarda insanlara ulaştırılmasında birçok teknolojiyi kullanırız. Aşağıda bu durumlara bazı örnekler verilmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı "Türkiye Kültür Portalı" ile ülkemizin tarihî, kültürel ve turistik değerlerini dijital ortamda kullanıcılarına sunmaktadır (Görsel 6.6).

Türkiye Kültür Portalı

Görsel 6.7

"Sanal Müze" ve "Türkiye'nin Müzeleri" mobil uygulamaları ile tarihî ve kültürel varlıklarımız ziyaret edilebilir ve bunlar tanıtılabilir. "Mobil Müze Kart" ile fiziksel bir müze kartına ihtiyaç duymadan, karekod okutularak herhangi bir müze veya ören yerine giriş yapılabilir.

Yabancı turistler için dil seçenekleri sunan "sesli rehberlik sistemi" teknolojisi, tanıtım fuarlarında ve müzelerde ziyaretçiler için kolaylık sağlamaktadır (Görsel 6.7). Hassas nem dengeleme cihazları, müze vitrinleri ve depolama sistemlerini koruyup birçok tarihî eserin bozulmasını engellemektedir.

"Türkiye Kültür Portalı" veya "Sanal Müze" uygulamalarından faydalanarak yaşadığınız ilde hangi tarihî, kültürel varlıklar bulunmaktadır? Söyleyiniz.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz, etkinlik ve soruları cevaplayınız.

Görsel 6.8 Drone (Dıron)

Görsel 6.9

Drone teknolojisi, görsel 6.8'de olduğu gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu alanla ilgili bildiğiniz örnekleri yazınız.

.....

.....

Görsel 6.9'da teknolojik gelişmelerin toplum hayatına olan hangi etkisi anlatılmaktadır? Yazınız.

.....

.....

.....

Ekonomik faaliyetlere katkıda bulunacak teknolojik bir araç tasarladığınızı düşününüz. Düşündüğünüz teknolojik aracın tasarımını aşağıdaki alana çizerek tanıtımını yapınız.

Görsel 6.10

İnsanlar, genel ağ teknolojisinin sağladığı kolaylıklar sayesinde mesafe, mekân ve zaman sınırı olmaksızın istedikleri eğitimlere kolayca katılabilmektedir. Öğrenciler ve araştırmacılar, genel ağ ile dünyanın her yerinden birçok kütüphanenin dijital arşivine, sanal ansiklopedilerine erişim sağlayabilmektedir (Görsel 6.10). Bu erişim kolaylığı, farklı ülkelerden insanlarla etkileşim hâlinde birçok yabancı dil öğrenmek için geniş bir imkan sunmaktadır.

Görsel 6.11 Eğitim Bilişim Ağı Logosu

EBA dijital dünyada üst sıralarda yer aldı

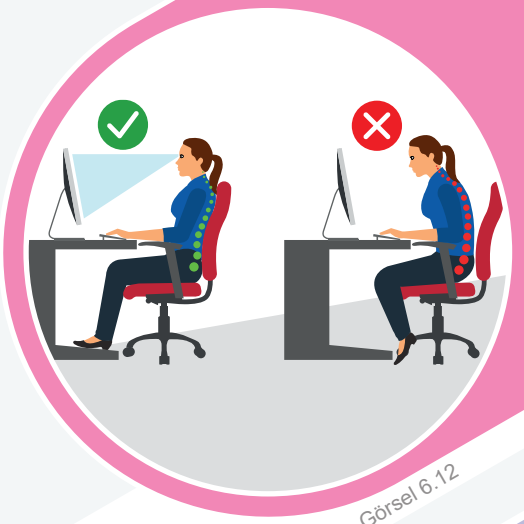
"... Türkiye'de koronavirüs tedbirleri kapsamında eğitime ara verilmesinin ardından uzaktan eğitim sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) 18 milyon öğrenci için 7 gün 24 saat kullanılabilir altyapıya kavuştu (Görsel 6.11). Uzaktan eğitimde aktif kullanılan EBA, 16 milyar 348 milyon 941 bin tıklanma ile Türkiye'de ve dünyada en çok ziyaret edilen siteler arasında üst sıralarda yer aldı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Aşağıdaki tabloda EBA'da kullanıcılara sunulan bazı hizmetler verilmiştir. Tabloyu inceleyiniz ve ilgili hizmetleri kullanıp kullanmama durumunuzu "✔" ile işaretleyiniz.

EBA'da Kullanıcıların Hizmetine Sunulan Bazı İçerikler		Kullandım	Kullanmadım
Dersler	(Tüm derslere ait dokümanlar)		
Sınavlar	(Merkezî sınav örnekleri, yazılı ve çalışma soruları, beceri temelli testler vb.)		
Kitaplar	(Ders kitapları, etkileşimli kitaplar ve yardımcı kaynaklar)		
Kütüphane	(Eğlence, oyun, bilim, teknoloji, sağlık, spor, kültür, sanat vb.)		

Eğitim sektöründe kullanılan bilgisayar, etkileşimli tahta, hoparlör, haricî bellek, fotokopi makinesi, yazıcı, tarayıcı, çizim tableti ve projeksiyon makinesi gibi teknolojik aletler öğrenme ve bilgiye ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Ancak eğitim amacıyla kullanılan tablet ve bilgisayar gibi teknolojik ürünlerin kontrolsüz kullanımı bireylerde bağımlılık yapabilmektedir. Sosyal becerilerin gelişimini engelleyerek bireylerin yalnızlaşmasına yol açabilen bu teknolojik aletler, aşırı ve kontrolsüz kullanım sonucu öğrenme ve dikkat toplamayı güçleştirerek zihinsel performansı olumsuz etkileyebilmektedir. Sağlık açısından ise duruş, işitme ve görme bozuklukları yaşanmasına yol açabilmektedir (Görsel 6.12).

Görsel 6.12

Teknolojik eğitim araçlarını kullanırken nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Eğitim amacıyla kullanılan teknolojik araçlar sosyal hayatınızı nasıl etkiliyor? Örnekler veriniz.

Sağlık ve iletişim alanında teknolojik ürünlerin kullanımının toplumsal hayata etkileri ile ilgili verilen kaynak metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kaynak 2

Ateşölçer, ultrason, tomografi, MR (emar) cihazı, röntgen cihazı, stetoskop, diyaliz makinesi, gözlük ve işitme cihazı gibi teknolojik aletler sayesinde hastalıklar daha hızlı teşhis ve tedavi edilebilmektedir.

"e-nabız" mobil uygulaması; tüm sağlık bilgilerinizi yönetebildiğiniz, tıbbi özgeçmişinize tek bir yerden ulaşabildiğiniz bir kişisel sağlık kaydı sistemidir (Görsel 6.13).

Günümüzde genel ağdan hastalıklar ve tedavi yöntemleri hakkında bilgilere ulaşılabilmektedir. Ancak genel ağdaki her bilginin doğru olmadığı dikkate alınarak mutlaka doktora danışılmalıdır. Ayrıca röntgen, ultrason gibi cihazların yaydığı zararlı ışınlar, hem hastalara hem de bu cihazları kullanan sağlık çalışanlarına zarar verdiği için dikkatli bir kullanım gerektirmektedir.

sanayi.gov.tr

Görsel 6.13 e-Nabız Mobil Uygulaması

"e-nabız" uygulamasının sağladığı kolaylıklar nelerdir? Örnekler veriniz.

Görsel 6.14

Kaynak 3

Bilgisayar, tablet, akıllı telefon, televizyon, telsiz, radyo gibi teknolojik araçlar iletişim amacıyla kullanılmaktadır. İnsanlar, iletişim teknolojileri sayesinde uzakta yaşayanlarla genel ağ üzerinden iletişim kurabilmektedir. Ancak genel ağdaki iletişimin artması, geleneklerimizde önemli değişikliklere neden olmuştur. Örneğin geçmişte el yazısı ile özenle hazırlanıp gönderilen mektubun ve kartpostalların yerini cep telefonlarından atılan kısa mesajlar (ileti) almıştır (Görsel 6.14). İletişim teknolojilerinin gereğinden fazla kullanımı, kişinin arkadaşlarıyla ve ailesiyle daha az vakit geçirmesine neden olabilmektedir. Bu kontrolsüz kullanım, birtakım sağlık sorunlarının yaşanmasına da sebep olabilmektedir.

Alaca, E. & Yılmaz, B. (2016). s.507-523

İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin toplum hayatına olan etkileri nelerdir? Tartışınız.

Görsel 6.15

Hava araçları, hızlı trenler, gemiler, elektrikli araçlar, navigasyon sistemleri, trafik kameraları, akıllı trafik ışıkları, emniyet kemeri ve hava yastığı sistemleri sıklıkla kullandığımız ulaşım teknolojilerindendir (Görsel 6.15).

Geleneksel yakıtlı araçların yerini alan hızlı trenler, uçaklar, elektrikle çalışan araçlar yakıt tüketimini azaltarak, petrol ve doğal gaz gibi kaynaklardan tasarruf sağlayıp çevre kirliliğini azaltmaktadır. Navigasyon sistemleri, sürücülere en uygun ve hızlı rotayı belirleyerek trafikte geçirilen süreyi kısaltmaktadır. Ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler yolcu ve yük taşımanın daha hızlı ve konforlu yapılmasını sağlamıştır. Böylece insanların farklı yerleri görmesi ve kültürleri tanıması kolaylaşmıştır.

Görsel 6.16

Ulaşım teknolojilerinin sağladığı bu kolaylıkların yanında bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Örneğin trafik yoğunluğunun artması ile insanların hareket kabiliyetleri azalmış ve araçlardan kaynaklanan hava kirliliği artmıştır (Görsel 6.16). Bazen navigasyon sistemlerinin sürücüleri yanlış yönlendirmesi ve trafik ışıklarının çalışmaması birtakım sorunlara yol açabilmektedir.

Teknolojik gelişmelerin hayatımıza etkileri

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatına Etkileri

Amacı: Teknolojik ürünlerin toplum hayatına etkileri ile ilgili gerekçeler, farklı görüşler ve tutarsızlıkları tespit etme

Beceri: Kanıta dayalı sorgulama ve araştırma

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım alanlarından herhangi birini seçiniz.
- Seçtiğiniz alandaki teknolojik ürünlerin toplum hayatına etkilerini tartışınız.
- Tartışma sürecinde ortaya çıkan farklı görüşleri ve tutarsızlıkları tespit edip tahtaya listeleyiniz.
- Tespit edilen farklı görüş ve tutarsızlıklara ilişkin sınıf değerlendirmesi yaparak kabul edilen veya edilmeyen görüşleri gerekçeleriyle sözlü ve yazılı olarak ifade ediniz (Fikirlerinizi kişisel haklara saygı çerçevesinde özgürce dile getiriniz.).

İddianız	.....
İddianızı doğrulayan bilgiler	.....
İddianızın gerekçeleri	.....
İddianızı destekleyen bilgiler	.....
İddianızı değiştirebileceğiniz durumlar	.....

Görsel 6.17

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki tabloda buluşlar ve teknolojik ürünlerin kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım açısından toplum hayatına etkileri ile ilgili bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerin verilen alanlardan hangisi ile ilişkili olduğunu ilgili boşluklara örnekte olduğu gibi yazınız.

Ahmet Bey, metroyu kullanarak iş yerine hızlı ve konforlu bir şekilde gitmektedir.	Ulaşım
Öğretmen olan Ayşegül Hanım, sahip olduğu "dijital müze kart" sayesinde birçok müzeye kolaylıkla giriş yapmaktadır.	.....
Özlem, bayramlarda yurt dışındaki akrabalarına akıllı telefon ile görüntülü arama yapmaktadır.	.....
Çiftçilik yapan İsmail Bey, tarlasındaki ürünü biçerdöverle kısa bir sürede kaldırmaktadır.	.....
Doktor, karın ağrısı şikâyetiyle hastaneye giden Alper'den röntgen çektirmesini istemiştir.	.....
Suna Öğretmen, derslerde etkileşimli tahtayı kullanarak dijital içeriklerden faydalanmaktadır.	.....
Ali Rıza Bey, bazı gazete ve haber sitelerini genel ağ üzerinden her sabah takip etmektedir.	.....
İsmail Bey, ilaçlama dronu kullanarak tarlasını kısa sürede ilaçlamaktadır.	.....
Selin, Ankara'daki arkadaşlarını hızlı tren ile sık sık ziyaret etmektedir.	.....
Evdeki tansiyon cihazıyla babaannesinin tansiyonunu ölçen Fatih, tansiyon cihazı bozuk olduğu için yanlış ölçüm yapmıştır.	.....
Zamanının çoğunu bilgisayar karşısında geçiren İlkay, boyun ağrısı ve göz yanması sorunu yaşamaktadır.	.....
Tuğba, sosyal medyada fazla vakit geçirdiği için ders tekrarı yapamamıştır.	.....

Aşağıda kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım gibi alanlardaki teknolojik gelişmelerin toplumsal hayat üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileriyle ilgili cümleler verilmiştir. Bu cümleleri okuyunuz ve cümle numaralarını ilgili alanlara yazınız.

1. COVID-19 salgını sürecinde bilgisayar ve tablet gibi iletişim teknolojilerinin uzaktan eğitimde derslere katılımı sağlaması
2. Günlük hayatta kullandığımız cep telefonu gibi elektronik cihazların yaydığı radyasyonun insan sağlığını etkilemesi
3. İnsanların bir yerden başka bir yere ulaşmasını sağlayan uçak ve hızlı tren gibi ulaşım araçlarının yolculuk süresini kısaltması
4. Anadolu uygarlıklarına ait önemli eserlerin yer aldığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi birçok müzenin "Sanal Müze" uygulaması ile gezilmesi
5. Bilgisayar başında geçirilen sürenin artmasıyla insanlarda görme bozukluğu gibi sağlık sorunlarının yaşanması
6. Elektrikli araçların yaygınlaşması ile hava kirliliğinde azalmanın yaşanması
7. Cep telefonu, tablet ve bilgisayarın aşırı kullanımının insanları teknolojiye bağımlı hâle getirmesi
8. Eğitimde kullanılan akıllı tahtaların video oynatma, yazı yazma, şekil çizme gibi işlevlere sahip olması
9. Cep telefonundan T.C. Sağlık Bakanlığı Merkezi Hekim Randevu Sistemi ile istenilen gün ve saatte randevu alınması
10. Sosyal medyadaki bazı paylaşımların insanları şiddet ve saldırganlığa yönlendirmesi
11. Dünyadaki sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler hakkında bilgi almak için televizyonun takip edilmesi
12. E-ticaretin yaygınlaşmasıyla kişisel banka hesaplarının çalınması vakalarında artış yaşanması
13. E-devlet gibi teknolojik uygulamaların hayata geçirilmesiyle vatandaşın resmî işlerinin kolayca yapılması
14. Elektrik süpürgesi, buzdolabı, bulaşık ve çamaşır makinesi gibi aletlerin ev işlerini kolaylaştırması
15. Otomobillerden çıkan egzoz gazlarının hava kirliliğine yol açması

Görsel 6.18

DÜŞÜNELİM

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN BİLİNÇLİ KULLANIMI

Aşağıda verilen örnek olayları okuyunuz. Öğrencilerin yaptıkları hataları yazınız ve soruları cevaplayınız.

Örnek Olay 1

Görsel 6.19

Ezgi (Görsel 6.19), fotoğraflarını sosyal medya hesabına herkesin erişebileceği bir şekilde yüklemiştir. Bir süre sonra bu fotoğrafların tanımadığı bir kişiye ait hesaptan paylaşıldığını fark etmiştir.

Hata .....

Ezgi, dijital ortamı güvenli kullanmak için nasıl davranmalıydı? Açıklayınız.

Örnek Olay 2

Görsel 6.20

Serdar (Görsel 6.20), e-postasına gelen "Hakkında şikâyet var, verilen linki tıklarsan bu sorunu çözeceğiz." mesajını görünce paniklemiş, gelen e-postaya tıklamıştır.

Hata .....

Tanımadığınız kişi ve kuruluşlardan gelen mesajları görünce ne yapmanız gerekir? Açıklayınız.

Örnek Olay 3

Görsel 6.21

Ecem (Görsel 6.21), sosyal medya hesaplarının şifrelerini kolay hatırlamak için kendi doğum tarihi, adını veya sıralı sayıları kullanmaktadır. Hatta şifrelerini unutursa hatırlatsınlar diye birkaç arkadaşına da şifrelerini söylemektedir.

Hata .....

"Dijital vatandaşlık" hakkında neler biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Dijital ortamda hangi temel hak ve hürriyetlerimizi kullanabiliriz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Aşağıdaki haberleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Muğla'da aydınlık gelecekler tasarruf ile şekilleniyor

"... Muğla'nın Fethiye ilçesindeki bir okulda öğrenci ve öğretmenler tarafından 'Aydınlık Bir Gelecek Tasarrufla Gelecek' projesi hazırlandı. Proje kapsamında okuldaki floresan lambalar okul idaresi tarafından enerji tasarruflu led lambalarla değiştirildi. Daha fazla ışık verip daha az enerji tüketen lambalar ile öğrencilere gereksiz harcanan enerjinin kaybolan emek olduğu mesajı verildi. Okula gelen elektrik faturalarındaki düşüş, ne kadar doğru ve önemli bir projeye imza atıldığını göstermiş oldu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Enerjide verimlilik doğru tercihlerden geçer

"... Beyaz eşyalar, evlerimizde en çok enerji tüketen elektronik aletlerdir. Bu yüzden kullanıcıların enerji verimliliği en yüksek olan 'A+++' grubu çamaşır ve bulaşık makinesi ile buzdolabını tercih etmesi gerekir. Buzdolabının mevsime göre çalışma sıcaklığının mutlaka kontrol edilmesi ve radyatör, fırın gibi ısı üreten yerlerden uzakta konumlandırılması da enerji tüketimini azaltacaktır. Ayrıca çamaşır makinelerinde yıkama programının kirlilik seviyesi ve kumaş türüne göre belirlenmesi, kullanıcılarına yıkama işlemini hızlandırarak zaman ve enerji tasarrufu sağlıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Akıllı tahta fen derslerinde öğrencilerin başarılarını artırdı

"... UNESCO tarafından yayımlanan eğitimde teknoloji konulu Küresel Eğitimi İzleme 2023 Raporu'nun Türkiye bölümüne ilişkin veri analizleri Millî Eğitim Bakanlığınca tamamlandı. Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) sonuçlarına göre fen derslerinde akıllı tahtalar aracılığıyla deney ortamı oluşturma imkânı olan 8. sınıf öğrencilerinin başarılarının 2007-2015 yılları arasında yüzde 12 arttığı belirtildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haberlerde verilen temel mesaj nedir? Bu mesajı dikkate alarak aşağıda verilen teknolojik ürünler için bir slogan yazınız.

Temel Mesaj	.....
Lamba	.....
Çamaşır makinesi	.....
Buzdolabı	.....
Cep telefonu	.....

ÖĞRENELİM

Görsel 6.22

Teknolojinin olumlu veya olumsuz etkileri, insanların teknolojiyi kullanma biçimleriyle ilgilidir. Teknolojik ürünlerin yapım amacını ve kullanımında dikkat edilecek hususları bilmek; bu ürünleri doğru zamanda, miktarda ve yerde kullanmak, kullandığımız ürünün verimliliğini artırır. Bunun tersini düşünecek olursak kullandığımız teknolojik ürünün olumsuz sonuçları ile karşı karşıya kalırız. Bu yüzden teknolojik araçları kullanırken kendimize "Hangi cihaz ne yapmaya yarıyor, neyi yaparsam daha kullanışlı hâle getiririm, hangi amaçla kullanırsam faydası dokunur, kullanırken nelere dikkat etmeliyim?" sorularını sormalıyız.

Cep telefonu, tablet ve dizüstü bilgisayar taşınabilir teknolojik ürünler olduğundan genel ağ kullanımı ile birlikte artan rolleriyle hayatımızın her alanında yer almaktadır (Görsel 6.22). Evde, okulda ve iş hayatında taşınabilir teknolojilerin kullanım alanı her geçen gün artmaktadır.

Taşınabilir teknolojik ürünlerin kullanımı ile ilgili aşağıdaki metinleri okuyunuz. Analiz kartına uzman görüşlerinin bakış açısını ve kendi görüşünüzü yazınız.

Uzman Görüşü 1

Sadece bir telefon deyip de geçmemek gerek. Akıllı telefonlar hayatımızın merkezine yerleşmiş durumda. Bu küçük aletler sayesinde hayatımız o kadar kolaylaştı ki… Tüm bilgiler elimizin altında artık. İstediğimiz yeri sanal ortamda gezebiliyor, mağaza mağaza dolaşmadan alışveriş yapabiliyoruz… Daha neler neler… Son derece kaliteli fotoğraflar çekebiliyor, banka işlemlerini bir tuşla halledebiliyor, çeşitli uygulamalarla hiç bilmediğimiz yerleri kolayca bulabiliyoruz. Akıllı telefonlar çoktan bizden biri olmuş durumda. Onlar olmadan dışarıya adım bile atamıyoruz. Bize bir nefes kadar yakın bu küçük aletlere sıkı sıkıya sarılıp hayatın hızına ayak uydurmalıyız.

Uzman Görüşü 2

Teknoloji insanın hayatını kolaylaştırır. Bulaşık makinesi, ütü veya çamaşır makinesinin hayatımızda olmadığını bir düşünün. Hayatımız ne kadar zorlaşırdı. Kendi küçük ama etkileri çok büyük olan akıllı telefonlar ise bizim hayatımızı kolaylaştırmak bir yana dursun âdeta hayatımızı esir almış durumda. İnsanları yalnızlaştıran bu teknolojik ürün, göz sağlığımız başta olmak üzere fiziki sağlığımızı etkilemekle beraber ruh sağlığımıza da zarar vermektedir. Yanımızdan bir an bile ayırmadığımız bu küçük aletin bağımlılığından bir an önce kendimizi ve yakınlarımızı kurtarmalıyız.

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

Analiz Kartı

Uzman Görüşü 1	.....
Uzman Görüşü 2	.....
Konu ile İlgili Görüşünüz	.....

Teknolojik ürünlerin kullanımı ile ilgili verilen görsel, metin ve haberleri okuyunuz. Soruları cevaplayınız.

Görsel 6.23

Görsel 6.24

Görsel 6.25

Görsellerdeki çocuklardan hangisinin bilgisayar kullanırken duruş şekli doğrudur? Diğer görsellerdeki yanlışlar nelerdir? Açıklayınız.

Sahip olduğunuz veya kullandığınız taşınabilir teknolojik ürünler var mı? Varsa bunlar nelerdir? Açıklayınız.

Bu teknolojik ürünleri ne zaman, ne kadar süre, hangi ortamlarda ve hangi amaçlarla kullanıyorsunuz? Söyleyiniz.

Cep telefonu, günümüzde pek çok insan için taşınabilir, akıllı ve farklı birçok işlevi olan bir teknolojik üründür. Cep telefonları artık arama yapmak veya yazılı mesaj göndermekten daha çok şeye yarar durumdadır. Cep telefonu; genel ağa erişim aracı, fotoğraf makinesi, günlük etkinlikleri düzenleme aracı, e-postaların okunabileceği bir cihaz olarak da kullanılabilmektedir. Bu işlevlere daha birçoğu eklenebilir.

HABER

AFAD Acil Uygulaması - Tek Tuş, Hayata Dokunuş

"... Vatandaşların afet ve deprem anında yardım ekiplerine cep telefonu üzerinden ulaşmasını sağlayan "AFAD Acil" adlı mobil uygulama kullanıma sunuldu (Görsel 6.26). Uygulama, telefon şarjı bitse de konum bilgileri sisteme işlendiği için afetzedelere ulaşma imkânı sağlıyor. ..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.26

HABER

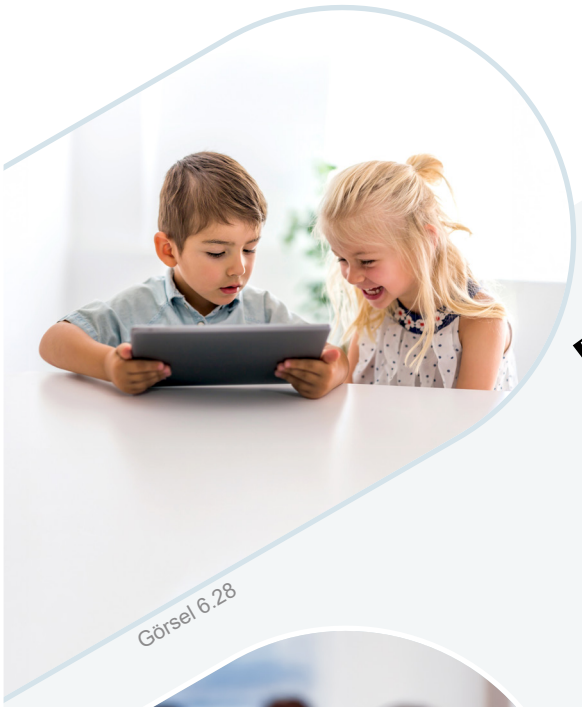
Seyir hâlinde cep telefonu kullanımı kazalara yol açıyor

"... Sürücülerin seyir hâlinde cep telefonu ile uğraşmaları, kazalara ve can kayıplarına yol açabilmektedir (Görsel 6.27). Oysaki telefona birkaç saniyelik bir bakış bile büyük risk taşıyor. Türkiye'de günde ortalama 20-25 kişi trafik kazaları nedeniyle hayatını kaybederken bu trafik kazalarının büyük çoğunluğuna ise cep telefonu kullanımı yol açıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.27

Haberlerde olduğu gibi günlük hayatınızda cep telefonunun bilinçli veya bilinçsiz kullanımına verilebilecek örnekler nelerdir? Söyleyiniz.

Görsel 6.28

Tablet; ortalama bir kitap büyüklüğünde, birçok bilgisayar işlemini gerçekleştirebilen, kablosuz ve akıllı bir cihazdır. Tabletler, akıllı telefon ve bilgisayarda yapılabilecek hemen her şeyi yapmamıza imkân sunmaktadır. Aşağıdaki haberleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Tablet kullanımı çocukların dil gelişimini etkiliyor

"... Bir çocuğa çok küçük yaşta tablet kullandırmak, çocuk için bazı becerilerin gelişmesini geciktirebilir. Örneğin küçük yaşta yoğun bir şekilde tablet kullanmaya başlayan bir çocuğun konuşma becerileri, yaşıtlarının gerisinde kalabilir. Çünkü çocuklar, tabletle oynarken konuşma ihtiyacı hissetmezler (Görsel 6.28)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.29

Uzaktan eğitime tablet desteği

"... T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, uzaktan eğitim sürecinde eğitime evinden ulaşamayan çocuklara tablet dağıtıyor. Öğrenciler, tabletler aracılığı ile derslerde daha aktif olup anlatılanları daha kolay öğrenme imkânına kavuşuyor. Ayrıca öğrenciler, TRT EBA kanallarının yanında uzaktan eğitimin önemli bir ayağı olan "EBA"ya genel ağdan ulaşabiliyorlar (Görsel 6.29)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Tabletlerin bilinçli kullanılmasının öğrencilere ve eğitime sunacağı katkılar nelerdir? Örnekler veriniz.

Bilgi Notu

Bilgisayar, tablet ve cep telefonu üzerinden genel ağı kullanarak yaptığımız çevrim içi alışverişler, gönderdiğimiz e-postalar, sosyal medya paylaşımlarımız gibi genel ağ üzerinden gerçekleştirdiğimiz her işlem bir veri, iz bırakır. Bu veriler genel ağ ortamında "dijital ayak izi" olarak adlandırılır (Görsel 6.30).

Görsel 6.30 Dijital ayak izi (Temsili)

Bu nedenle genel ağı kullanırken bilinçli hareket etmeli, paylaşımlarımızda dikkatli olmalıyız. Aynı zamanda unutulma hakkımızın olduğunu da bilmeliyiz. Unutulma Hakkı, dijital ortamda paylaşılan, uzun süredir kullanılmayan kişisel verilerimizin isteğimiz üzerine veya otomatik olarak dijital ortamdan silinmesidir.

Görsel 6.31

Görsel 6.32

? Görsellerdeki bulaşık makinelerinden hangisinin kullanım şekli doğrudur, hangisinin kullanım şekli doğru değildir? Belirleyerek açıklayınız.

Bulaşık makinesi mutfaktaki işimizi kolaylaştıran en önemli teknolojik ürünlerden biridir. Bu teknolojik alet bulaşık yıkamak için mutfakta geçirilen zamandan tasarruf etmemizi sağlar. Ancak makinemizin iyi bir performans gösterip bulaşıklarımızı iyi bir şekilde temizlemesi için doğru kullanılması gerekir.

Sahip olduğunuz teknolojik aletleri aşağıdaki tabloya yazınız.
Yazdığınız teknolojik aletlerin doğru ve yanlış kullanımına örnekler veriniz.

Teknolojik Aletler	Doğru Kullanımı	Yanlış Kullanımı
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Elektrik önemli enerji türüdür. Karanlıkları aydınlatma, ev ve iş yerlerimizi ısıtma ve serinletme, birçok makineyi çalıştırabilme gibi durumlarda elektrikten faydalanırız. Ev, okul, iş yeri gibi günlük hayatımızın birçok alanında aydınlatmada kullandığımız ampuller de elektrik enerjisi ile çalışan bir teknolojik üründür. Ampullerin bireysel ve toplumsal olarak bilinçli kullanımı, enerji kaynaklarını daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmamıza yardımcı olacaktır.

Görsel 6.33 Akkor Ampul

Aşağıdaki haberleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Akkor ampuller fazla enerji tüketiyor

"...Uzmanlar, fazla elektrik tüketen klasik akkor ampullerin kullandığı enerjinin sadece yüzde 5'lik bölümünü ışığa dönüştürdüğünü, kalan büyük bölümünü ise ısıya çevirdiğini açıkladı (Görsel 6.33)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.34 Led Ampul

Yirmi yıl dayanan ampul piyasada

"...Yirmi yıl dayanan led ampul, Dünya Çevre Günü'nde piyasaya sürüldü (Görsel 6.34). Led ampuller, düşük maliyetle yüksek verimlilik sağlıyor. Üretilen led ampul, elektrik gücünün yüzde 25'ini ışığa dönüştürerek yüzde 80'e varan tasarruf sağlayabiliyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Günlük hayatta kullandığımız ampulün daha verimli kullanımı için neler yapılabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

Görsel 6.35

Önemli bir kitle iletişim aracı olan televizyon; haber almak, film izlemek, müzik dinlemek gibi farklı içeriklerle her kesime hitap ettiği için tercih edilirliğini korumaya devam etmektedir. Üstelik yeni nesil televizyonlarda genel ağ tabanlı uygulamalar da kullanılabilmektedir (Görsel 6.35).

Uzun süre televizyon izlemek obeziteyi tetikliyor

"...Televizyon izlemek için uzun süre ekran başında kalındığından yeme alışkanlıkları bozulmaktadır. Bu durum, obezite gelişme riskini artırmaktadır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.36 Eğitim Bilişim Ağı Logosu

TRT EBA TV uzaktan eğitime destek olacak

"...TRT EBA TV, pandemi döneminde uzaktan eğitim programı kapsamında televizyondan derslere başladı (Görsel 6.36). Bu kapsamda TRT EBA İlkokul, TRT EBA Ortaokul ve TRT EBA Lise olmak üzere üç kanal uzaktan eğitimde kullanılacaktır..."

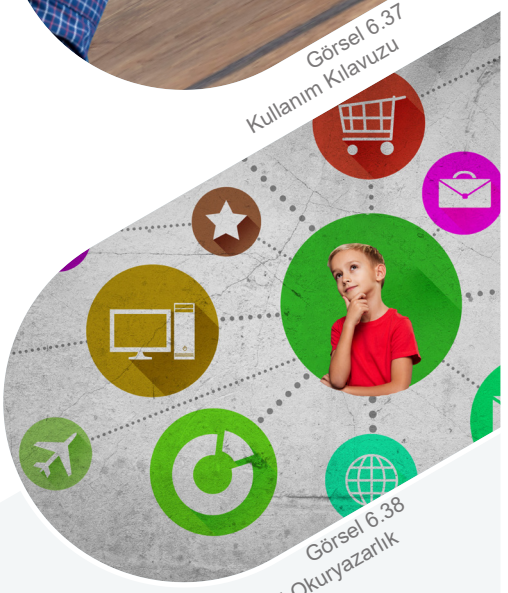
(Genel ağdan alınmıştır.)

Haberlerde olduğu gibi günlük hayatınızda televizyonun bilinçli veya bilinçsiz kullanımına verilebilecek örnekler nelerdir? Söyleyiniz.

Görsel 6.37
Kullanım Kılavuzu

Bilinçli bir tüketici olarak satın aldığımız ürünün fiş veya faturasını almanın yanında ürünün kullanım kılavuzuna (Görsel 6.37) ve garanti belgesine dikkat etmek oldukça önemlidir. Kullanım kılavuzu; okuyucunun ürünü nasıl, hangi fiziksel ortamda kullanacağı ve herhangi bir aksaklıkta ulaşılabilecek yetkili kişi veya kurumlar gibi bilgileri içeren önemli bir belgedir. Bu nedenle kullanım kılavuzunu dikkate alarak teknolojik araçları kullanmamız bilinçli bir kullanımın ön şartıdır.

Görsel 6.38
Dijital Okuryazarlık

Dijital okuryazarlık, yazılı ve görsel kitle iletişim araçları tarafından verilen mesajların doğru algılanıp değerlendirilmesidir (Görsel 6.38). Dijital okuryazar bir çocuk, sosyal medyayı kullanmanın sadece özçekim yaparak bunları her fırsatta paylaşmak olmadığını bilir. Genel ağ hesaplarının gizliliğini ayarlar, güçlü şifreler oluşturur, hangi tür paylaşımlar yapacağı hakkında fikir sahibidir.

Çocukların kullandıkları teknolojiyi anlaması, onu güvenli ve etkili şekilde kullanabilmesi dijital okuryazarlık becerisini kazanmaları açısından önemlidir.

Dijital okuryazarlığın hangi yeterliliklerine sahip olduğunuzu "✔" ile işaretleyiniz.

Arama motorlarını kullanabilirim, e-posta gönderebilirim, çevrim içi toplantılara katılabilirim.	○
Genel ağda yer alan bilginin doğruluğunu farklı kaynakları inceleyerek araştırabilirim.	○
Dijital verilere, bilgilere, içeriğe ulaşabilir ve kullanabilirim.	○
Dijital teknolojileri kullanırken güvenlik tedbirlerini alırım.	○
Dijital teknolojiler vasıtasıyla toplumsal faaliyetlere katılabilirim.	○
Dijital teknolojilerin kişisel ve çevresel etkilerinin ve kullanımlarının farkındayım.	○

Teknolojik ürünlerin olumlu ve olumsuz kullanım örnekleri

Bilinçli teknoloji kullanımı ile ilgili devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından birçok proje ve kamu spotu hazırlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Görsel 6.39 Güvenli Web Logosu

Genel ağın güvenli, etkin ve bilinçli kullanımı konusunda başta çocuklar ve gençler olmak üzere genel ağ kullanıcılarını bilgilendirmek, eğitim çalışmaları ve bilinçli genel ağ kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla kurulmuştur (Görsel 6.39).

Güvenli Web

Görsel 6.40 Güvenli Çocuk Logosu

Çocuklara yönelik birçok bilgi, oyun, e-kitap içerikleri ile bilinçli genel ağ ve bilgisayar kullanımını eğlendirerek öğretmek amacıyla kurulmuştur (Görsel 6.40).

Genel ağı nasıl kullanmalıyım?

Görsel 6.41 Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı Afişi

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM); teknoloji bağımlılığı ile sağlıklı yaşam bölümlerinden oluşan, başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun tamamını bu konularda bilgilendirmeyi ve farkındalıklarını artırmayı hedefleyen birincil önleme programıdır (Görsel 6.41).

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı

Görsel 6.42 RTÜK Logosu

İletişim teknolojileri arasında yer alan televizyon, tablet, cep telefonu ve genel ağın doğru kullanımı için birçok çalışma yapmaktadır (Görsel 6.42). Akıllı İşaretler, Uyarıcı Sembol Sistemi, Medya Okuryazarlığı Projesi bu çalışmalardan bazılarıdır.

Akıllı işaretler

Karekodlarda verilen kurum ve sivil toplum kuruluşlarının genel ağ sayfalarından birini ziyaret ediniz. Sahip olduğunuz teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına dair edindiğiniz bilgileri yazınız.

.....

.....

.....

.....

Yeşilayın hazırladığı, T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen “Bağımlılıkla Mücadele Eden STK’lerde Kapasite Geliştirilmesi” adlı proje yürütülmektedir (Görsel 6.43). Bu proje, teknoloji bağımlılığı başta olmak üzere farklı alanlardaki bağımlılıklarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerini artırarak çalışmalarının etkinliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Proje, bağımlılıkla mücadele alanında çalışan STK'lerin birlikte çalışarak daha güçlü ve etkili bir sivil toplum ağı oluşturmasını amaçlamaktadır.

Görsel 6.43

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından çocuklara medya okuryazarlığı farkındalığı ve bilinci kazandırmak amacıyla hazırlanan RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) Medya ve Çocuk dergisi yayımlandı (Görsel 6.44). Dokuz yaş ve üzeri çocuklara yönelik hazırlanan dergide birçok bilgilendirici, eğitici ve eğlenceli içerik bulunmaktadır.

RTÜK Medya ve Çocuk dergisi, ayrıca medya okuryazarlığı bilincini farklı yaş gruplarına yaymayı da hedeflemektedir. Derginin özel gereksinimli çocuklar için erişilebilir olmasını isteyen RTÜK; sesli betimleme, ayrıntılı alt yazı ve işaret dili çevirisi çalışmalarında da bulunmaktadır.

Görsel 6.44

İzmir’deki bir ilkokulda “eTwinning” projesi kapsamında farklı illerden ve ülkelerden katılan öğrencilere yönelik çevrim içi “Genel Ağın Bilinçli ve Güvenli Kullanımı” semineri verildi (Görsel 6.45).

Gerçekleştirilen seminerde, genel ağın faydaları olduğu kadar zararlarının da olduğu ve bilinçli kullanılmadığında istenmeyen sonuçlara yol açabileceği farklı örneklerle anlatıldı. Ayrıca genel ağ ile sosyal medyanın bilinçli ve güvenli kullanımı, genel ağ ve sosyal ağların doğru kullanımı, dijital oyunların olumlu ve olumsuz etkileri, genel ağ yardım merkezi konuları da detaylı bir şekilde işlendi.

Görsel 6.45

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Teknolojinin Bilinçli Kullanımı

Amacı: Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturma

Beceri: Kanıta dayalı ürün oluşturma ve paylaşma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılınız.
- Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik verilen video, kamu spotu veya proje örneklerini inceleyiniz.
- Verilen çalışma yaprağı yardımıyla bir teknolojik ürün belirleyiniz.

TEKNOLOJİNİN BİLİNÇLİ KULLANIMI ÇALIŞMA YAPRAĞI

Teknolojik ürün	.....
Teknolojik ürünün hatalı kullanım örnekleri	.....
Teknolojik ürünün hatalı kullanımının yol açtığı olumsuz durumlar	.....
Teknolojik ürünün bilinçli kullanımı için dikkat edilmesi gereken hususlar	.....
Teknolojik ürüne dair farkındalık oluşturmak için tasarlanacak (kısa film, kamu spotu, afiş, karikatür, hikâye, şiir, şarkı, diyalog, kullanım kılavuzu) ürünler	.....

- Grubunuz tarafından geliştirilen teknolojik ürünün bilinçli kullanımına yönelik farkındalık oluşturmayı amaçlayan ürün fikirlerini sınıfta sunarak bunlara yönelik dönüt alınız.
- Dönütler doğrultusunda son şeklini verdiğiniz ürün fikirlerini, performans görevi kapsamında estetik unsurlarla zenginleştirilmiş ürünlerden birine (kısa film, kamu spotu, afiş, karikatür, hikâye, şiir, şarkı, diyalog veya kullanım kılavuzu) dönüştürünüz.
- Grubunuzun teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına ilişkin hazırladığı ürünleri sınıfta sununuz veya okul koridorundaki panolarda sergileyiniz.
- Ürünleriniz bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıda teknolojinin kullanımı ile ilgili ifadeler verilmiştir. Verilen ifadeleri bilinçli kullanım veya bilinçsiz kullanım olarak "✔ " ile işaretleyiniz.

Verilen İfade	Bilinçli Kullanım	Bilinçsiz Kullanım
Sabah kalkar kalkmaz cep telefonundan gelen bildirimleri kontrol eden Hakan, kontrollere gereğinden fazla zaman harcamaktadır.		
Sosyal medya paylaşımlarını kontrollü yapan Ecem, mevcut dostluklarını pekiştirdiği gibi arkadaşlarıyla ilişkilerinin kalitesini de artırmaktadır.		
Bilgisayarda uzun süre vakit geçiren Serdar, derslerinde dikkat dağınıklığı yaşadığı için odaklanmada sorun yaşamaktadır.		
Sema'nın ailesi, kızlarının uygunsuz içeriklere maruz kalma ihtimaline karşı genel ağda ebeveyn denetim araçlarını kullanmaktadır.		
Fatih, sosyal medya hesaplarına baktıktan sonra yaptığı işe dönme süresinin uzadığını ifade etmektedir.		
Derya bilgisayarını oyun oynamak, müzik dinlemek, araştırma veya ödev yapmak gibi amaçlarla kullanmaktadır.		
Tunahan evinin aydınlatmasında düşük maliyet ile yüksek aydınlatma sağlayan led ampuller tercih etmektedir.		
Yakup bilgisayara eğilerek baktığında boynunun ağrıdığını ve çok yorgun hissettiğini söylemiştir.		
Adem cep telefonunu az kullanıp ailesiyle daha fazla zaman geçirmeye özen göstermektedir.		
Zeynep gece yatarken cep telefonunun alarmını kurmuş, cep telefonunu uçak moduna alarak yatağından uzak bir yere koymuştur.		

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Mahremiyet	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Tasarruf	8 Özgürlük	9 Adalet

- "Ecem, sosyal medya hesaplarının güvenliği için doğum tarihi, sıralı sayılar gibi kolay tahmin edilebilen şifreler belirlememektedir. Ayrıca şifrelerini başkaları ile paylaşmamaktadır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Hüseyin, led ampullerin düşük maliyetle yüksek verimlilik sağladığı bilgisini babası ile paylaşmıştır. Bu bilgi üzerine Hüseyin ve babası evlerinin aydınlatmasında led ampul kullanmaya karar vermişlerdir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

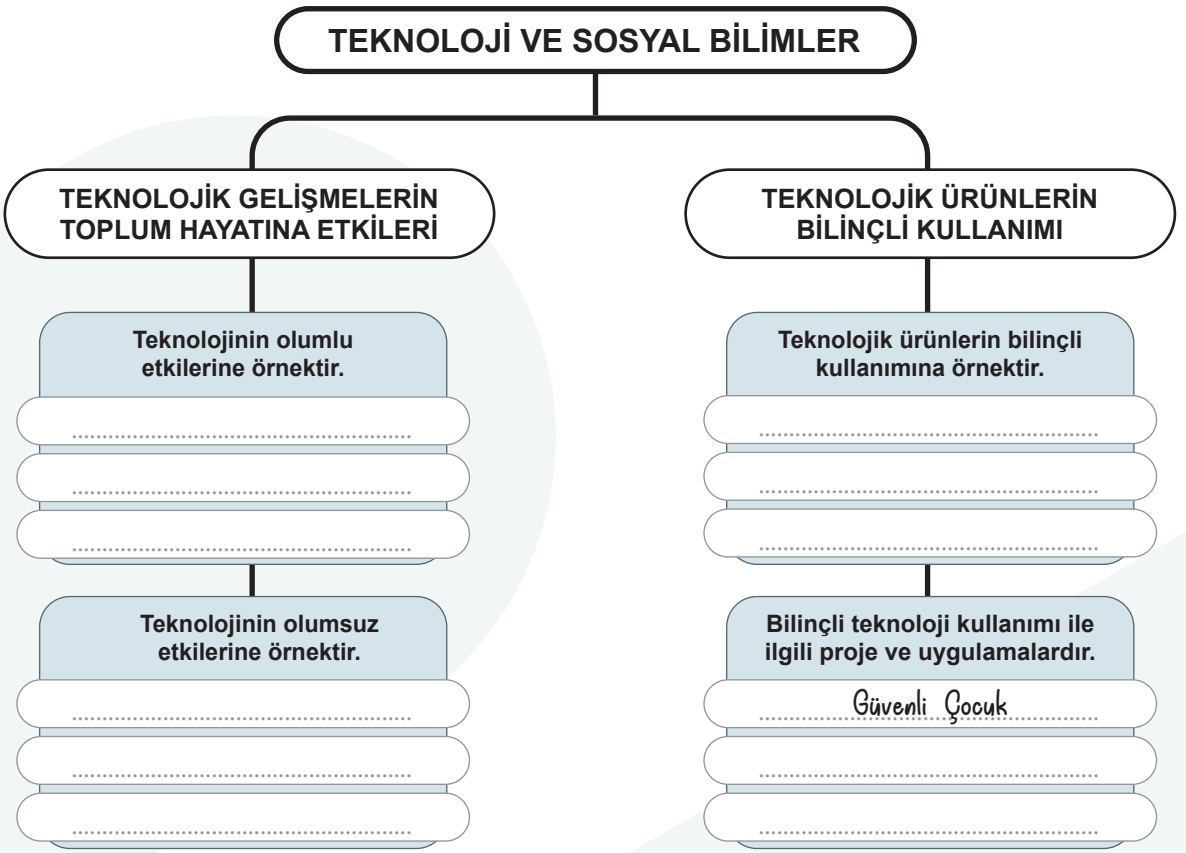
  .....

- "Defne, seyir hâlinde telefona bakan otobüs şoförünü "Seyir hâlinde cep telefonu ile uğraşmak kazalara ve can kayıplarına yol açabilir. Telefona birkaç saniyelik bir bakış bile büyük risk taşır. Lütfen trafik kurallarına uyunuz. Benim yaşama hakkımı tehlikeye atıyorsunuz." diyerek uyarmıştır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

Örneklerden hareketle diyagramdaki cümlelere yönelik uygun kelimeler yazınız.

Aşağıdaki örnek olayı okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Gümüşhane'de yaşayan Leyla ve ailesi, üniversite sınav sonuçlarının açıklandığını televizyondan öğrenince büyük bir heyecan yaşadılar. Leyla, bilgisayar üzerinden öğrenci sistemine giriş yaparak Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Eczacılık Bölümünü kazandığını öğrendi. Leyla, beş yıl Afyonkarahisar'da yaşayacağı için barınma sorununu çözmesi gerekiyordu. Bu sorunu çözmek isteyen Leyla, genel ağ üzerinden devlet yurduna başvurdu. Ailesinin göndereceği parayı alabilmek için çevrim içi bankacılık hesabı açtırdı. Bir süre sonra devlet yurdu çıktığını öğrenen Leyla, kalacağı yurt ve eğitim göreceği okul arasındaki ulaşımın nasıl sağlandığını araştırmaya başladı. Genel ağdan ulaştığı Afyonkarahisar Belediyesinin iletişim numarasını aradı. Belediye otobüslerini kullanarak okuluna gidebileceğini ve belediye otobüslerinde kullanmak üzere bir ulaşım kartı çıkartması gerektiğini öğrendi.

Okulu için hazırlıklarını tamamlayan Leyla, üniversitenin açılma vakti geldiğinde ailesiyle Afyonkarahisar'a gitti. Eşyalarını yurduna bırakıp önce ailesiyle birlikte üniversiteye giderek öğrenci işlerine gerekli belgeleri teslim etti. Sonra belediye otobüsünde kullanmak üzere bir ulaşım kartı çıkarttı. Daha sonra hep birlikte Afyonkarahisar mutfağının geleneksel lezzetlerinden olan haşhaşlı bükme ve Afyon sucuğunun tadına baktılar. Afyonkarahisar'a 16 km mesafede bulunan Büyük Taarruz Şehitliği ve Atatürk Anıtı'nı da ziyaret ettiler. Fotoğraf makinesiyle çok güzel kareler çeken Leyla, son olarak ailesini memleketine uğurlayıp kalacağı yurda döndü.

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

1. Leyla'nın kullandığı teknolojik ürünleri belirleyiniz. Bu teknolojik ürünlerin hangi teknoloji alanına ait olduğunu yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Aşağıdakilerden hangisi Leyla'nın kullandığı teknolojik ürünlerin, onun sosyal yaşantısına etkilerinden biri <u>değildir</u>?

A) Zamandan tasarruf sağlamıştır.
B) Bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır.
C) Anılarını kalıcı hâle getirmiştir.
D) Hızlı ve konforlu bir ulaşım gerçekleştirmiştir.

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Öğrencilere çevre bilincini ve sürdürülebilirlik kavramını benimsetmek, buna ilişkin uygulamaları göstermek ve uygulatmak amacıyla İstanbul'da "Okulum ve Çevrem" projesi hayata geçirildi (Görsel 6.46). Projenin uygulandığı bir okulun iç aydınlatma ihtiyacını karşılamak için çatıya 10 kilovat kapasiteli, güneş enerjisine dayalı elektrik üretim sistemi kuruldu. Bu sayede güneş panelleri, binanın toplam enerji ihtiyacının yüzde 40'ını karşıladı. Okuldaki tüm aydınlatmalar tasarruflu ve sensörlü lambalarla değiştirildi. Ayrıca okulun lavabolarındaki tüm bataryalar için fotoselli olanlar tercih edildi. Böylece bu proje ile enerji verimliliği sağlanarak doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına katkıda bulunuldu.

Görsel 6.46

3. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında öğrencilerde aşağıdaki becerilerden hangisinin gelişmesi beklenemez?

A) Bilinçli tüketici olmak
B) Dijital okuryazarlık
C) Bütçe planlayabilmek
D) Finansal okuryazarlık

4. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında tasarruf sağlamak için neler yapılmıştır? Yazınız.

.....
.....
.....
.....

5. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında yapılan çalışmaların ne gibi faydaları olmuştur? Yazınız.

.....
.....
.....
.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

SÖZLÜK

A-B

afet: Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

akkor: Işık saçacak beyazlığa varıncaya kadar ısıtılmış olan.

bağımlılık: Bir şeye veya bir kimseye bağlı olma durumu.

biçerdöver: Ekin biçen, döven, taneleri ayıran, samanı deste veya balya durumuna getiren makine.

C-Ç

cumhuriyet: Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi.

çağ: Zaman dilimi, asır.

D-E

egemenlik: Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi.

F-G-Ğ

file: Alışverişte öteberi taşımak için kullanılan, ilmeklerden oluşan ağ torba.

geri dönüşüm: Atıkların yeniden değerlendirilmesi durumu.

H-I-İ

haricî: Dışla ilgili, dıştan olan.

hidroelektrik: Su gücüyle elde edilen elektrik enerjisi.

istiklal: Bir milletin bağımsız olma durumu.

ithal: Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya satın alma.

J-K-L-M

kompozit: Değişik tarzları bir arada taşıyan.

kurum: Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik; müessese.

link: Bilgi, haber, görüntü vb.nin bir yerden başka bir yere iletilmesini sağlayan ağ sistemi.

litre: Sıvıları ölçmede kullanılan ölçü birimi.

millî: Milletle ilgili; ulusal.

monarşi: Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim; tek erklik.

N-O-Ö

navigasyon: Bir noktadan başka bir noktaya gitmek için en elverişli yolu tarif eden teknolojik sistem.

nutuk: Söz, konuşma, söylev.

obezite: Aşırı kiloluluk, hastalık ölçüsüne varan şişmanlık.

organik: Doğal yolla yapılan.

ören yeri: Ait olduğu eski uygarlık hakkında fikir edinmemizi sağlayan kültür ve tabiat kalıntılarından oluşan alan.

P-R-S-Ş

payidar: Sonsuza kadar yaşayacak ve kalıcı olan.

peyzaj: Bir yerin doğal görünüşü.

radyasyon: Uzayda yayılan bir dalgayı oluşturan ögelerin bütünü; ışıma, ışınım.

rol: Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev.

saltanat: Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması; sultanlık.

sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi.

T-U-Ü

tanen: Birçok bitkisel maddede bulunan, deri tabaklamada, hekimlikte kullanılan, tadı buruk bir madde.

termal: Sıcak kaplıca suyu.

uluslararası: Milletlerin arasında çok yönlü ilişkilerle ilgili olan.

V-Y-Z

varsayım: Deneylerle henüz yeter derecede doğrulanmamış ancak doğrulanacağı umulan düşünce.

vatandaşlık: Bir vatanda doğup büyüme veya yaşama durumu, yurttaşlık.

zanaatkâr: El ustalığı isteyen işleri yapan kişi, zanaatçı.

AKBULUT, Y. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.

ALACA, E., YILMAZ, B. (2016). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Bilgi Toplumuna Dönüşüm: Türkiye'de Durum. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 507-523.

ALADAĞ, E., AKKAYA, D., ŞENSÖZ, G. (2014). Sosyal Bilgiler Dersinde Sanal Müze Kullanımın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 199-217.

ALAV, O. (2020). *Kitle İletişim Araçları ve Medya-Medyanın Birey ve Toplumsal Yapıya Etkisi*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

ALTAŞ, N. T. (Ed.). (2017). *Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

ATALAY, İ., MORTAN, K. (2003). *Resimli ve Haritalı Türkiye Bölgesel Coğrafyası*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1997). Cilt 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

AYDENİZ, H. (2019). *Bilinçli Medya Kullanımı*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

BAYRAÇ, H. N. (2003). Yeni Ekonomi'nin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 41-62.

BOZKURT, M. (2009). İnternetten Bilinçli ve Güvenli Faydalanmaya Yönelik İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri. *The journal of social science*, 4(8), 511-523.

BULUT ATAK, Z. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alternatif Öğretim Teknikleri Hakkındaki Görüşleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

BÜYÜKKURU, M. (2023). Kültürel Mirasın Aktarımında Dijital Teknolojilerin Kullanımı. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, İhtisaslaşma Özel Sayısı, 134-150.

CRİCK, B. (2002). *Demokrasi: Çok Kısa Bir Başlangıç*. New York: Oxford Üniversitesi Yayınları.

ÇAKMAK, Ö. (2019). *5. Sınıf Düzeyinde Hazırlanan Değer Eğitimi Etkinliklerinin Uygulanabilirliği ve Başarısı Üzerine Bir Durum Çalışması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

ÇELİKÇAPA, F. O. (1992). Teknoloji ve insan. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 13(1-2), 95-102.

DEĞİRMENCİ, Y., ESKİCİ, B. (2019). Öğretmen Adaylarının Etkin Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 11(18), 234-356.

DEMİR, G. (2022). *Teknoloji Bağımlılığı ve Mücadele*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

DİLSİZ, B. (2010). *Türkiye'de Gastronomi ve Turizm (İstanbul Örneği) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DOĞANAY, H., ÖZDEMİR, Ü., Şahin, İ. F. (2015). *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.

DOĞANAY, H. (1994). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

DOĞANAY, H. (2002). *Ekonomik Coğrafya 1 Doğal Kaynaklar*. Erzurum: Aktif Yayınevi.

DÖNMEZ, C., YAZICI, K. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

EKREM, N. H. (2012). Dunhuang Müzik Notaları. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, (9), 101-159.

ELVAN, D., Mutlubaş, H. (2020). Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinde Teknolojinin Kullanımı ve Teknolojinin Sağladığı Yararlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(6), 100-109.

ERGİN, F. (1978). *Kemal Atatürk*. İstanbul: Duran Ofset.

GÖĞEBAKAN, Y. (2015). Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 48-71.
GÜL, M., YAMAN, K. (2021). Türkiye'de Atık Yönetimi ve Sıfır Atık Projesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 35(4), 1267-1296.
HABLEMİTOĞLU, Ş., ÖZMETE, E. (2012). Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
KARAOĞLU, G. (Ed.). (2022). *Dijital Okuryazarlık*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
KIZILAY, N. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenim: Bana Göre İyi Vatandaş. *J Electronic Turkish Studies,* 10(11), 987-1006.
KOCATÜRK, U. (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
KOÇAK, O. (2004). *Elektronik Ticaret ve Çalışma Hayatına Etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni.* Ankara.
Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar).* Ankara.
OĞUZ, C., BAYRAMOĞLU, Z. (2018). *Tarım Ekonomisi*. Konya: Atlas Akademi.
ÖNAL, H. İ., ALACA, E. (2017). Vatandaşlık Okuryazarlığı Çerçevesinde E-Belediye Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 18(1), 93-124.
ÖZKAYA, T. (Ed.). (2019). *Başka Bir Teknoloji Mümkün*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
ÖZTÜRK, C. (Ed.). (2011). *Zaman ve Mekâna İlişkin Becerilerin Öğretimi. Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
Öztürk, C. (Ed.). (2016). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
SAFRAN, M. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
ŞAHİN, C., DOĞANAY, H. (2000). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
ŞEYİHOĞLU, A., UZUNÖZ, A. (2012). *Coğrafya Öğretiminde Çoklu Zekâ*. Ankara: Anı Yayıncılık.
TOKCAN, H. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
YELKENCİ, Ö. F. (2023). Dijital Vatandaşlık Bağlamında Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkının Öğretim Programlarındaki Yeri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *10*(1), 333-349.
YILDIRIM, G. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Etkin Vatandaş Tanımlamaları. *II. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongre Kitabı.* 1827-1856.

Bu kitapta APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.

Öğrenme alanı örnek soruların cevap anahtarları

Görsel ve genel ağ kaynakçası

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
BULGARİSTAN
Sofya
KARADENİZ
GÜRCİSTAN
Tiflis
ACARA Ö.C.
ERMENİSTAN
Erivan
AZERBAYCAN
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
YUNANİSTAN
Atina
EGE DENİZİ
Gökçeada
Bozcaada
MARMARA DENİZİ
İRAN
Urumiye Gölü
IRAK
Bağdat
SURİYE
Şam
LÜBNAN
Beyrut
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Lefkoşa
Erenköy
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
AKDENİZ
FİLİSTİN Batı Şeria
Tel Aviv
Doğu Kudüs
FİLİSTİN Gazze Şeridi
İSRAİL
LİBYA
MISIR
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Zonguldak
Bartın
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Çankırı
Çorum
Amasya
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Gümüşhane
Bayburt
Erzurum
Erzincan
Sivas
Yozgat
Kırıkkale
Ankara
Bilecik
Bursa
Çanakkale
Balıkesir
Eskişehir
Kütahya
Manisa
İzmir
Uşak
Afyonkarahisar
Aydın
Denizli
Muğla
Isparta
Burdur
Antalya
Konya
Karaman
Aksaray
Kırşehir
Nevşehir
Niğde
Kayseri
Mersin
Adana
Osmaniye
Hatay
Kilis
Gaziantep
Kahramanmaraş
Adıyaman
Malatya
Elâzığ
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Diyarbakır
Mardin
Şanlıurfa
Şırnak
Hakkâri
Tuz Gölü
Van Gölü
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Sakarya N.
Çoruh N.
Aras N.
Kura N.
Fırat N.
Dicle N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Göksu N.
Asi N.
Gediz N.
Bakırçay N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Meriç N.
Tuna N.
Nil N.
Süveyş K.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SAHA (YAKUTİ) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kara Denizi
Barents Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi